

Ekstremisme i Danmark

Et kvalitativt indblik i individers holdningsdannelsesproces

SPECIALEAFHANDLING

POLITIK & ADMINISTRATION

AAU

Foråret 2023

Vejleder: Troels Fage Hedegaard

Antal anslag: 342.691

Normalsider: 142,8

Frederik Svejdal (20185511)
Mikael Gregers Andersen (20210805)
Christoffer Svejdal (20183876)
Nicolaj Mejrsk Jensen (20183765)
Magnus Gregersen Glumsøe (20172864)

Abstract

This paper aims to test a three-phase model used in a prior project, where the goal was to discover what processes and mechanisms lie behind the decision to believe in conspiracy theories in the context of the COVID-19 pandemic in Denmark. The thesis statement of this paper is to discover whether there are any universal mechanisms and tendencies in the opinion-formation process, when tested in a broader context and concerning itself with individuals' membership of extremist parties.

Therefore, this paper set out to discover what socialization processes and opinion-formation processes lie behind the decision to join an extremist orientation, hereby a political extremist party or group. The problem to be assessed in this paper is:

“How can the three-phase model contribute to explain which opinion-formation processes lead individuals to disassociate themselves from the political consensus and join extremist parties?”

The interest of this topic is as presented above developed through the experiences from working with opinion-formation processes before and thus the curiosity as to whether there is any universal tendencies in the opinion-formation processes between the willingness to disregard the government explanation of COVID-19, and later belief in conspiracy theories and the path away from the political consensus and furthermore the acceptance of extremist ideas and ultimately taking membership in political extremist parties or groups. Moreover, this paper seeks to discover not only the possibilities of the same tendencies in the opinion-formation processes between conspiracy theorists and extremists, but also the differences and similarities between different extremist groupings. In order to examine the problem, we have sought out current and former members of left-wing extremism, right-wing extremism as well as members of militant islamism. Thereby you can argue that the search has been fairly broad.

Through qualitative semi-structured interviews, we interviewed the above-mentioned current and former members of extremist parties. There were conducted interviews with 5 informants and additional secondary data in the form of external interviews which were added to ensure that we hit a saturation point regarding a satisfying amount of data. This paper followed a

deductive approach, where the goal was to test the three-phase model which consists of the four theories: Political Motivated Thinking/Political Psychology, Echo Chambers, Political Socialization, and Political Alienation. The combination of these theories made it possible to create a three-phase model, which was formed of the phase of socialization, the phase of information and the phase of escalation. This model helps create an overview of the opinion-formation processes the informants have gone through and map out where the similarities are as well as the differences. Furthermore, these phases help discover the socialization process all the way from childhood and preliminary to their directional motivated information search and ultimately their radicalization process through political activism and their entering into extremist groupings.

The discoveries of this paper is by no means statistically significant given the fact that the empirical field from which this paper's conclusions are made is limited by the low number of informants. However, the theoretical framework used in this paper, when held against the informants' opinion-formation process, has generally been consistent with the theoretical assumptions. Moreover, the discoveries align well with the existing literature in the field. Therefore, the contribution that this paper brings to the field of extremist studies lies within the theoretical generalization of other extremist studies where the opinion-formation process is the focus. Especially the work with the phase of information and how directional motivation affects the informants' information-seeking behavior and thereby furthering the radicalization process seems to be less touched on in the scientific field.

Indholdsfortegnelse

Abstract	1
Problemfelt.....	6
Introduktion.....	6
Ekstremisme i Danmark	7
Problemformulering	11
Operationalisering af problemformulering.....	11
Litteraturreview.....	12
Indledning.....	12
Litteraturgennemgang	12
Sociale medier og online radikaliserings	24
Tre-fase modellen i sammenligning med eksisterende modeller	31
Projektets bidrag.....	33
Teori.....	35
Politisk Psykologi/Politisk Motiveret Tænkning	35
Operationalisering	38
Politisk Socialisering.....	38
Operationalisering	40
Politisk fremmedgørelse.....	41
Operationalisering	42
Ekkokammer-teorien	43
Operationalisering	45
Tre-fase modellen.....	45
Opsummering	47
Metode	48
Forskningsdesign.....	48
Caseudvælgelse	49
Teoritestende casestudie.....	50
Interview.....	51
Udvælgelse af informanter	53
Efterrationalisering på udvælgelse af informanter	55
Aktive og tidligere ekstremister	56
Interviewguide.....	56

Operationalisering af interviewguiden	57
Etiske overvejelser	59
Videnskabsteoretisk fundering	60
Transskribering og kodning	62
Sekundær empiri	65
Præsentation af anvendt sekundær litteratur	67
Kvalitetskriterier.....	68
Analysestrategi	72
Analyse	75
Fase 1: Socialiseringsfasen.....	75
Militant islamisme	75
Venstreekstremisme.....	80
Højreekstremisme.....	84
Delkonklusion.....	88
Fase 2: Informationsfasen	90
Militant islamisme	90
Venstreekstremisme.....	94
Højreekstremisme.....	100
Delkonklusion.....	105
Fase 3: Eskaleringsfasen	108
Militant islamisme	108
Venstreekstremisme.....	116
Højreekstremisme.....	124
Delkonklusion.....	133
Diskussion.....	136
Undersøgelsens resultater og den eksisterende forskning.....	136
De sociale medier og fremtiden for ekstremismen.....	140
Konklusion.....	145
Litteraturliste.....	149

Problemfelt

Introduktion

Det danske samfund synes i dag at være mere præget af konsensus end det har gjort længe. For første gang siden 1979 er Danmarks traditionelt set største partier, Socialdemokratiet og Venstre, gået sammen over midten af dansk politik, og har lavet en midterregering med det nystiftede parti, Moderaterne. Konsensus-Danmark er for alvor genopstået, mens fløjene for en stund er sat i dvale, og ikke længere har indflydelse på, hvilke partier der har adgang til ministerkontorene.

Men mens midten af dansk politik synes bredere end nogensinde før, så er truslen mod det danske samfund fra aktører uden for det traditionelle politiske spektrum fortsat alvorlig. Det vurderer Center for Terroranalysen (CTA), der beskriver den samlede vurdering for terrortruslen mod Danmark med niveauet "Alvorlig", der er det andenhøjeste trusselsniveau, og indikerer at: "Der er en erkendt trussel. Der er kapacitet, hensigt og planlægning." (CTA, 2022: 2 & 6). Denne trussel stammer fra såkaldte ekstremister, og før der dykkes længere ned i emnet, skal ordet ekstremisme først defineres.

Begrebet ekstremisme er i sig selv et svært definerbart begreb, da det kan bruges indenfor mange forskellige områder og kontekster. Det oprindelige ophav af begrebet kommer af det latinske ord "extremus" og betyder i denne form blot "yderst". Det er dog også et begreb, der ofte er forbundet med negative konnotationer, og som ofte ses i politiske sammenhænge, hvor det specielt omhandler yderligtgående politiske holdninger, der typisk modsætter sig grundlæggende demokratiske værdier og traditioner. Politisk ekstremisme anses derfor, ud fra et demokratisk perspektiv, ofte for at være en diametral modsætning til demokratiet som styreform og ideal (Lammers, 2020). Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme definerer ekstremisme, med afsæt i nationale handlingsplan fra 2016, som "Personer eller grupper, som begår eller søger at legitimere vold eller andre ulovlige handlinger med henvisning til samfundsforhold, de er utilfredse med (Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2022).

Dette projekt drager inspiration fra et tidligere projekt lavet af samme forfattere som for indenværende forskningsprojekt. Det tidligere projekt "Konspirationsteorier under COVID-

19” var et casestudie af konspirationsteorier i Danmark under COVID-19 pandemien, der forsøgte at granske, hvordan et individ går fra tro på den officielle forklaring fra myndighederne til at tilslutte sig en eller flere konspirationsteorier. I undersøgelsen af denne holdningsdannelsesproces kunne der udledes klare fælles tendenser hos informanterne, hvoraf særligt tre faser var gennemgående (Østerby, Svejdal, Svejdal, Jensen & Glumsøe, 2021: 95-97). Teoriapparatet der blev anvendt i det tidligere projekt bestod af allerede eksisterende teorier fra andre forskere, og først i projektets analyserede fase blev projektgruppen opmærksom på de meget ensartede tendenser hos informanterne. Denne opdagelse har dog sidenhen vækket en undren om, hvorvidt disse faser også gør sig gældende i andre sammenhænge, og således har projektgruppens undren draget os mod ekstremisme. Dette er ikke fordi konspirationsteoretikere generelt er ekstremister, men fordi ekstremister ligeledes som konspirationsteoretikere også står uden for “Konsensus Danmark”. Selvom Danmark til tider kan virke splittet med efterhånden uendelige fraktioner i form af nye partier, så er de politiske afstande relativt overskuelige i det store perspektiv. Ekstremister, hvad end de er højre, venstre eller religiøst betonedede, deler alle sammen dét, at de ikke kan finde et ståsted indenfor denne traditionelle ramme. I kraft af arbejdet med teoriapparatet fra “Konspirationsteorier under COVID-19” og dets resultater, anses det som sandsynligt, at der findes mange ligheder i forløbet med individer der begår sig i ekstremistiske miljøer. Det ønskes derfor at teste denne hypotese gennem brug af stort set samme teoriapparat og den senere operationalisering i form af tre-fase modellen.

Ekstremisme i Danmark

Ekstremisme kommer i mange former og af mange forskellige, særligt politiske overbevisninger. I forståelsen af ekstremisme er det derfor centralt, at ekstremisme kan have afsæt i talrige varierende forståelser, holdninger og synspunkter. Med udgangspunkt i Danmark er de mest udbredte former for politisk ekstremisme dog højre- og venstreekstremisme samt militant islamisme, hvilket ligeledes er de som indgår i CTA’s årlige “Vurdering af terrortruslen mod Danmark” (CTA, 2022: 5).

Højreekstremismen i Danmark har rødder helt tilbage til den kriseramte tid mellem Første og Anden Verdenskrig, hvor nazistiske og fascistiske budskaber fik grobund for at vokse. Begrebet højreekstremisme dækker over flere forskellige højreekstreme grupperinger, men

der kan hovedsageligt siges at være to overordnede strømninger, der udgør det højreekstremistiske miljø (Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2019a). Den første af disse strømninger kaldes højrenationale, som kendetegnes ved ekstrem ultranationalisme, fremmedfjendskhed og anti-islamisme. Disse kendetegn fremkommer oftest i forbindelse med indvandring og andet, de karakteriserer som såkaldt udansk. Den anden strømning kaldes nationalsocialister, der bærer præg af anti-demokratisme, antisemitisme og racisme. Denne strømning forbindes typisk historisk med et ideologisk tilhørsforhold til Adolf Hitlers nazistiske Tyskland, samt fascismen i Italien under Mussolini. Gennemgående for begge af disse strømninger er en villighed til at gøre brug af vold i deres politiske virke, hvor det specielt hos nationalsocialisterne anses som værende den stærkes ret (Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2019a).

Terrortruslen fra højreekstremismen i Danmark vurderes ifølge CTA til at være på niveauet "Generel", hvilket betyder, at der er kapacitet og/eller hensigt og mulig planlægning (CTA, 2022:27). Højreekstremister har været skyldige i flere terrorangreb indenfor de seneste år uden for Vesten. I Vesten er antallet dog faldende for 2020 og 2021 i forhold til 2019 (CTA, 2022: 28). I slutningen af 2022 blev der dog afværget et statskup ved Danmarks sydlige naboland Tyskland af højreekstremister i form af den såkaldte Reichsbürger-bevægelse, hvilket resulterede i anholdelsen af 55 personer i netværket (Lammers, 2022).

Venstreekstremismen har ligeledes rødder, der strækker sig tilbage gennem det 20. århundrede, hvor det oftest er dukket op i forbindelse med revolutioner og totalitære regimer. Denne form for ekstremisme kan forstås som et opgør med den eksisterende samfundsorden, hvad end det er politisk, socialt eller økonomisk. Det indebærer tit en udpegning af et onde, der tilskrives skylden for skade på miljøet, krig eller undertrykkelse af udsatte mennesker. De mest ekstreme venstreekstremister følger ligeledes denne logik til at retfærdiggøre voldelige og anti-demokratiske handlinger, der har til sigte at fremtvinge et politisk fokus på en sag, eller udfordre stabiliteten i samfundsordenen. Venstreekstremisme er, set i forhold til højreekstremisme, ikke nær så ideologisk ensartet, og har derfor mange forskellige mærkesager alt efter hvilke uretfærdigheder, der fylder mest i en given kontekst. Der ses også i venstreekstremismen sammenstød med højreekstremister, hvor mærkesager som pro-indvandring og antifascisme bliver modsætninger til de højreekstremer (Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2019b).

I 2022 har CTA reduceret terrortruslen fra venstreekstremister fra begrænset til minimal, hvilket betyder, at der ikke er indikationer på en trussel. Enten hensigt, kapacitet eller begge dele er ikke erkendt (CTA, 2022: 34.). Baggrunden for redueringen går bl.a. på den begrænsede bevægelighed under Corona-pandemien, da venstreekstremister i Danmark arbejder tæt sammen med ligesindede i udlandet. Det vurderes således også, at truslen let kan stige igen, da fjernelsen af restriktioner igen øger muligheden for samarbejde, hvilket kan lede til udveksling af viden, der kan benyttes i forbindelse med voldsanvendelse (CTA, 2022: 36).

Militant islamisme, blandt andet også kaldet ekstrem islamisme, er betegnet som en politisk ideologi, hvis altoverskyggende formål er etableringen af en strengt reguleret islamisk stat. Selvom en islamisk stat altid har været et ønske i visse dele af islam, så eskalerede dette særligt i 1980'erne, hvor forskellige militante islamiske grupper begyndte at udføre terrorangreb både lokalt og i vesten i forsøget på at opnå denne drøm (Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2021). Trods dens religiøse baggrund er denne overbevisning senere blevet betragtet som en politisk ideologi med lidt varierende titler. Ideologien indbefatter ydermere en overbevisning om, at den omkringliggende verden, særligt vesten, undertrykker muslimer både direkte, men også indirekte i form af dets liberale demokrati, kapitalisme og multikulturalisme. De vestlige samfunds åbenhed/accept af seksuel promiskuitet, opløsningen af traditionelle familieformer, dekadence og homoseksualitet anses som uforenelige med at være "rigtig muslim", og derfor er den eneste løsning at oprette et nyt homogent samfund (Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2019c).

Selvom oprettelsen af et kalifat ikke som udgangspunkt har noget med Danmark at gøre, så udgør ideologien dog en stor sikkerhedstruslen for Danmark. Danmark har siden terrorangrebet den 11. september 2001 været en af de mest fremtrædende parter i krigene i den muslimske verden, hvilket netop har været rettet mod grupperingerne, der støtter militant islamisme. Dette samt Danmarks ytringsfrihed, særligt i form af Muhammed-tegningerne, har flere gange opildnet muslimer verdenen over, både ekstremister såvel som ikke-voldelige muslimer, hvilket ultimativt har gjort Danmark til et oplagt mål for militante islamister. Militante islamister udgør således også den største terrortrussel mod Danmark af de ovenstående, og vurderes af CTA til at være på niveauet "Alvorlig", hvilket foreskriver, at der er en erkendt trussel, hvor der både er kapacitet, hensigt og planlægning (CTA, 2022: 9).

Den samlede trusselsvurdering anses yderligere af CTA som værende hurtigt omskiftelig, da niveauet af henholdsvis islamisk, højre- og venstreekstremisme er afhængig af hinanden, hvilket vil sige, at hvis højreekstremismen stiger, så vurderes det ligeledes af venstreekstremisme gør det samme (CTA, 2022: 3). Det samme kan antages at ske, hvis den islamistiske ekstremisme stiger, så vil nok særligt højreekstremismen følger med.

Derudover vurderes det, at niveauet af ekstremisme er stærkt påvirkelige af internationale forhold, hvor konflikter og kriser ligeledes kan eskalere situationen på en af de tre fløje (CTA, 2022: 3).

CTA samlede vurdering for terrortruslen mod Danmark er niveauet "alvorlig" (CTA, 2022: 2). Dette sammenlagt med en meget omskiftelig verdenssituation med både pandemier, fremkomsten af sociale medier, flygtningekriser samt krig på det europæiske kontinent gør det højaktuelt at undersøge, hvordan og hvorfor individer vælger at indtræde i ekstremistiske miljøer. Undringen over netop dette spørgsmål har affødt følgende problemformulering:

Problemformulering

- *“Hvordan kan tre-fase modellen bidrage til at forklare, hvilke holdningsdannelsesprocesser der får individer til at tage afstand fra den politiske konsensus og tilslutte sig ekstreme grupper?”*

Operationalisering af problemformulering

Af ovenstående problemformulering skal det forstås, at målet med forskningsprojektet er at kortlægge undersøgelsens informanternes holdningsdannelsesproces som et led i forståelsen af, hvad der får informanterne til at tage afstand fra den politiske konsensus, og ultimativt tilkoble sig ekstremistiske grupperinger. Dette vil blive gjort gennem brugen af tre-fase modellen, der vil blive uddybet nærmere senere i projektet (jf. Tre-fase modellen).

Visualiseringen af forskningsprojektets forståelse af denne holdningsdannelsesproces fremgår af nedenstående:

Figur 1: Visualisering af holdningsdannelsesproces

Litteraturreview

Indledning

Politisk ekstremisme og den forudgående radikaliseringsproces, er et kompleks forskningsområde i den forstand, at der er et rigt udvalg af forskellige vinkler at undersøge det på. Det kan formentligt siges at være begrundet i de mange forskellige deltrin og processer, der kan identificeres inden for området, alt efter hvilken forskningsmæssig interesse, som er baggrunden for en given forsker eller undersøgelse. Alt efter perspektivet kan der findes politologiske, sociologiske, psykologiske eller kriminologiske problemstillinger, og alle med deres egne bidrag til at forklare det større billede af politisk ekstremisme. Derfor findes det både relevant såvel som hensigtsmæssigt til dette litteraturreview at forsøge at give et indblik i den hidtidige forskning indenfor området, hvor et udvalg af specielt interessante og relevante forskningsartikler i forhold til projektets problemstilling vil blive gennemgået. Herunder vil der blive præsenteret et udvalg af eksisterende modeller, hver især med deres respektive bud på, hvordan en radikaliseringsproces hen imod ekstremisme ser ud.

Litteraturreviewet vil også indeholde et afsnit om sociale medier, og den rolle de har fået i forbindelse med online radikalisering i nyere tid, da dette også udgør en betragtelig del af forskningen på området. Litteraturreviewet vil blive afrundet med to afsnit, hvor det første vil omhandle en sammenligning af projektets egen tre-fase model i forhold til de præsenterede modeller fra forskningen. I forlængelse af dette vil der til slut være et afsnit om projektets bidrag til forskningen.

Litteraturgennemgang

Indledningsvist vil området politisk ekstremisme blive forsøgt afdækket, hvor der herunder også vil indgå artikler omhandlende radikaliseringsprocessen, og hvordan dette er blevet undersøgt gennem tiden.

Først og fremmest er det interessant at kigge på den aktuelle situation. I den norske forskningsartikel ”*Variations within the Norwegian far right: from neo-Nazism to anti-Islamism*” fra 2020 sætter Katrine Fangen og Maria Reite Nilsen sig for at undersøge det

norske højreekstremistiske miljø. Denne artikel er kommet i eftertiden på det værste terrorangreb i norsk historie tilbage i 2011, hvor den norske højreekstremist Anders Breivik stod bag bombningen i Oslo og massakren på Utøya. Undersøgelsen er foretaget gennem kvalitative interviews med lederne af to forskellige anti-islamistiske grupperinger, Stopp Islamiseringen av Norge (SIAN) og Patriotic Europeans Against the Islamisation of the West (Pegida), samt en nynazistisk gruppering ved navn Vigrid. Det bliver gjort ud fra social mobiliseringsteori, hvor der undersøges hvilke problematikker lederne af disse grupperinger giver udtryk for, at der er i samfundet, hvordan løsningerne på disse ser ud i deres optik, samt hvorvidt de ser løsningen som populær. Artiklen fremfører argumentet om, at selvom disse højreekstremistiske grupperinger i Norge ikke nødvendigvis støtter voldshandlinger offentligt, uskyldiggøre dette dem ikke, da deres anvendte retorik er med til at øge potentialet for sådanne handlinger fremover (Fangen & Nilsen, 2020: 278-279).

Artiklen nævner også, at på trods af at den kun inddrager tre forskellige grupperinger inden for den norske højrefløj, giver den stadigvæk et betydeligt bidrag til forskningen på området, da det er de færreste studier, der anvender interviews med lederne af disse grupperinger, hvor der er mulighed for at få dybdegående indblik i deres verdenssyn (Fangen & Nilsen, 2020: 282).

Artiklen ender til slut med at konkludere, at på trods af disse højreekstremistiske grupperingers relativt lille størrelse i Norge, og deres individuelle ideologiske forskelle, ses der tegn på, at deres ideologiske budskaber over tid er forsøgt forandret til at blive mere mainstream og spiselige for offentligheden. Der bliver fremhævet, at frem for det tidligere højreekstremistiske anti-islamiske fokus på biologiske raceforskelle, præsenteres det nu i en kulturel kontekst, hvor kulturelle forskelle mellem det norske samfund og islamister er for store eller inkompatible (Fangen & Nilsen, 2020: 293).

Artiklen giver et indblik i situationen omkring højreekstremisme i en norsk kontekst, der måske kan siges at være specielt relevant for denne undersøgelse, der forsøger at undersøge en beslægtet problemstilling i Danmark. Selvom Danmark som land har været skånet for angreb på størrelse med det førnævnte i Norge, opfordrer artiklen stadig til at selve tilstedeværelsen af ekstremistiske budskaber og retorik i et samfund bør undersøges yderligere, da den anser det som en tilskyndende faktor for potentielle lignende situationer.

Fangen og Nilsen beskriver i deres artikel det norske højreekstreme miljø, men netop definitionerne og skellene er problematiske indenfor området. Hvor går skellet for legitim højreekstremisme og hvornår bliver det radikal højreekstremisme? Det forsøger Anne Muxel at belyse i artiklen "Political Radicalism Among the Younger Generations" fra 2020. Artiklen kom i en udgave af "Youth and Globalization", der er et akademisk forum, hvor de inviterer diverse forskere ind for at kommentere på problemstillinger for unge i en globaliseret verden. I artiklen samler Anne Muxel meget af forskningen indenfor området og der bliver blandt andet sat fokus på nogle af de problematiske definitioner og skel, der findes indenfor feltet om politisk radikaliserings og ekstremisme.

Et argument, der bliver fremført er, at der i den nyere tid med politisk individualisering og mere løse politiske tilhørsforhold ses en tendens, hvor den politiske kultur i højere grad er blevet protest-baseret, hvilket samtidig har øget kendskabet og anvendelsen af protest-baserede holdninger og handlinger, især blandt unge mennesker. Denne politiske kultur sættes desuden i forbindelse med en øget tendens for politisk radikaliserings og ekstremisme, hvilket leder til en diskussion af hvor grænserne går for hvad, der kan siges at definere henholdsvis radikaliserings og ekstremisme (Muxel, 2020: 123-124).

Politisk radikalisme bliver beskrevet som svært definerbart, og som en meget varieret blanding af fænomener, der som udgangspunkt kan siges at være karakteriseret af protest og et krav om forandring i samfundet. Dette kan være kritik af den eksisterende sociale orden, og de forskellige typer af eliter i samfundet, som opretholder denne orden. Politisk radikalisme kan derfor siges at være en kategorisk afvisning af måden samfundet, eller en del af det, er indrettet på, og vil derfor naturligt have et element af retfærdiggørelse for ekstreme metoder i yderligtgående tilfælde, da den hidtidige orden bliver anset som uacceptabel (Muxel, 2020: 124-125).

Når det kommer til hvordan man bør skelne mellem radikalisme og ekstremisme, opfordres der til at tage udgangspunkt i det artiklen kalder kognitive parametre, der defineres som attituder og holdninger, og den adfærd, der leder op til en given handling. De radikale kognitive parametre kan af gode grunde ytres frit, hvor en radikal handling samtidig kan finde sted på en legitim og lovlig måde, som eksempelvis en demonstration eller lignende. Radikale handlinger kan dog også foregå udenfor en lovlig ramme, hvor voldshandlinger, hærværk og i særskilte tilfælde terrorisme, ses. Artiklen udpeger i forlængelse heraf, at det

selvfølgelig ikke er flertallet med radikale kognitive parametre, der også vælger at handle på dem, og herunder specielt ikke udenom lovlige politiske aktiviteter (Muxel, 2020: 125).

Det interessante, indenfor det politiske felt, er dog at undersøge hvordan forbindelsen eller overgangen mellem det at have radikale politiske holdninger fører til deltagelse i politisk ekstreme handlinger. Artiklen præsenterer herudover, med baggrund i forskningen på området og udfordringen med definitionen af politisk radikaliseringsproces, hvordan der er uenighed om, hvordan den politiske radikaliseringsproces skal anskues (Muxel, 2020: 125).

Hvis man forestiller sig politisk radikaliseringsproces som en skala, hvor der i den ene ende er politiske partier med systemkritiske partiprogrammer og radikale holdninger, og i den anden ende politisk vold og terrorisme, er der indenfor forskningen to forskellige måder at forstå denne proces på. Den første af disse måder kommer fra den amerikanske politolog og sociolog Charles Tilly, hvor radikaliseringsproces skal ses som en gradvis og kontinuerlig proces, der er funderet i en ensartet politisk forståelse og handling, som gradvist udvikler sig langs ovennævnte skala. Den anden måde at anskue det på, som ikke tilskrives et specifikt ophav, er gennem en prisme, hvor der lægges vægt på at differentiere mellem radikale holdninger overfor handlinger, og at kategorisere særskilte tilfælde såsom terrorisme som udenfor normen, der ikke nødvendigvis skal ses som en direkte eller naturlig udvikling af radikaliseringsproces, men nærmere et vendepunkt eller konvertering (Muxel, 2020: 126).

I forlængelse af Muxels undersøgelse er det således interessant at kigge på, hvem der bliver radikaliseret. Er der nogle fællestræk og kan disse træk forudsige hvem der bliver radikaliseret? Det spørgsmål undersøger Adam M. Enders et al. i studiet *“Who Supports QAnon? A Case Study in Political Extremism”* fra 2022. I studiet undersøges hvilke karakteristika, som kendetegner tilhængere af QAnon-konspirationen. Enders et al. finder frem til at ekstremitet i ideologisk selvidentifikation spiller en markant rolle i forhold af tilslutningen af QAnon. Deres undersøgelse viser også, at ideologisk selvidentifikation spiller en markant større rolle end identifikation med et politisk parti. Med andre ord spiller det en større rolle om, man identificerer sig som konservativ eller anden form for ideologi snarere end republikaner eller demokrat. Deres undersøgelse viser også, at personer med ekstrem ideologisk selvidentifikation ikke er dybt involveret i partipolitik. Et andet interessant perspektiv Enders et al. finder frem til er, at der er en relativ stor korrelation mellem QAnon-støtte og det der kaldes dark triad personlighedstræk (Enders et al., 2022: 1846-1847). Dark triad dækker over de tre personlighedstræk: psykopati, machiavellisme og narcissisme. Personlighedstrækkene

associeres ofte med karaktertræk såsom stolthed, egoisme, højt niveau af selvinteresse, mangel på moral samt selviskhed (Booth, 2022). Ifølge undersøgelsen drives mange tilhængere af QAnon således af en høj grad af selvinteresse, der samtidig kombineres med en mangel på moral og høj grad af antisocial adfærd (Enders et al., 2022: 1846-1847).

Et andet perspektiv for tilslutningen til ekstreme grupper beskrives i artiklen: "*A Comparative Study of Initial Involvement in Gangs and Political Extremism*" af Michael H. Becker et al. I artiklen undersøger Becker et al. hvilke ligheder, der er mellem tilslutningen til ekstreme politiske grupperinger og gadebander. Grundlæggende konkluderer Becker et al., at der i begge grupperinger er nogle tiltrækningsfaktorer eller pull-faktorer, som tiltrækker individer til grupperne. Bandemedlemmer tiltrækkes ifølge studiet af det materielle og de følelsesmæssige goder som drivkraft for at tilslutte sig banden. Blandt ekstremister peger Becket et al. på, at den største og vigtigste drivkraft er gruppernes tilskrevne moralske kodeks. Studiet peger også på, at begge gruppers rekruttering understøttes af push-faktorer, altså faktorer der driver personer til at kigge mod enten politiske ekstreme grupperinger eller bander. For bandemedlemmer peger studiet på, at push-faktoren ofte er økonomisk krise. Hos ekstremister er det i stedet samfundsmæssig desillusionering og et tab af samfundsmæssig signifikans. Ekstremister opfatter, at de bliver udsat for trusler angående deres kulturelle og sociale identitet. Det skaber ifølge Becket et al. en kognitiv åbning for en ideologi, hvor skylden for disse trusler tilskrives en udestående modstander. Studiet viser således, at der i samfundsmæssige ekstreme grupperinger som bander og politiske ekstreme grupper er nogle af de samme type push- og pull-faktorer, om end de varierer afhængig af hvilken type gruppe det er. Et sted, hvor de peger på at grupperne er forskellige, er i hvor individer rekrutteres. Politiske ekstremister rekrutteres i høj grad online, mens dette aspekt slet ikke var til stede ved gadebander. Studiet forklarer, at dette skyldes at politisk ekstreme grupper arbejder med et langt bredere sigte og derfor har en større online tilstedeværelse (Becker et al., 2022: 1657-1658).

Push- og pull-faktorene beskrives også som essentielle for forståelsen af tilslutning til ekstreme grupperinger i artiklen "*The We in Me: Considering Terrorist Desistance from a Social Identity Perspective*" af Sigrid Raets. I artiklen tager Raets dog i højere grad udgangspunkt i et social identitets perspektiv som svar på, hvorfor individer tilslutter sig ekstreme grupper. Raets peger ligesom Becket et al. på, at der er nogle push og pull-faktorer, som er vigtige at belyse, men hun peger også på, at der er et social identitetsperspektiv under

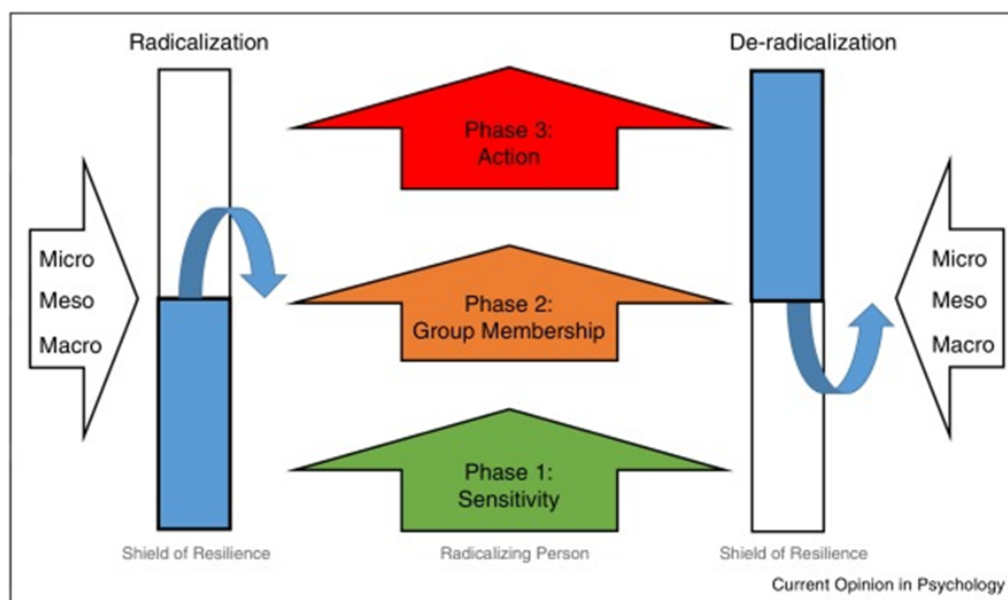
disse faktorer, som er en nøglemekanisme til forståelsen af tilslutningen til ekstreme grupper. Ifølge Raets skal engagementet i ekstreme grupper ses som et skift fra en mere personlig identitet til mere sociale identiteter. Tilslutningen til en ekstrem gruppering skal ifølge Raets ses som en ensretning eller kontinuitet af identiteter. Hun påpeger således, hvordan en bestemt social identitet og tilegnelsen af denne i mange ekstreme grupperinger belønnes. Samtidig mødes afvisning af denne identitet i grupperne med stigmatisering og foragt. Ifølge Raets er det vigtigt at kigge på tilegnelsen af en bestemt social identitet når tilslutningen til ekstreme grupperinger undersøges, men også i forhold til at stoppe tilslutningen til disse grupperinger (Raets, 2017: 19-20).

Social identitet spiller også delvist en rolle i Michael A. Jensen, Aaron Safer-Lichtenstein, Patrick A. James og Gary LaFree's studie: "*The Link Between Prior Criminal Record and Violent Political Extremism in the United States*" fra 2020. I studiet, der har sit udspring i kriminologien, skriver de, at en af de mest anerkendte konklusioner indenfor kriminologien er, at tidligere kriminalitet er en af de bedste indikatorer til at forudse efterfølgende kriminalitet. Det er med det udgangspunkt Jensen et al. undersøger, hvorvidt der er en forbindelse mellem tidligere kriminalitet og voldelig politisk ekstremisme. Konklusionen i studiet er, at personer med en kriminel historie er mere tilbøjelige til at engagere sig i politisk motiveret vold for at opnå politiske ambitioner. Undersøgelsen viste, at det på højrefløjen var 54 procent der havde en kriminel historik forud for ideologisk motiveret kriminalitet. Blandt islamister var det 34 procent og på venstrefløjen 28 procent (Jensen, Safer-Lichtenstein, James & LaFree, 2020: 130). I forhold til social identitet stiller dette et spørgsmål om, hvorvidt en kriminel løbebane skaber en kriminel social identitet, hvor risikoen for tilslutning til ekstreme grupperinger forøges markant. Undersøgelsen peger også på, at 44 procent af voldelige ekstremister med kriminel historik var mellem 18-24, da de begik deres første overtrædelse (Jensen et al., 2020: 133-134).

De ovenstående studier viser, at der er en tendens til, at nogle forskellige faktorer øger risikoen for, at individer bliver radikaliseret. For at forstå radikaliseringen er det vigtigt at forstå den proces, som foregår når et individ bliver radikaliseret. Netop denne proces har flere forskere forsøgt at forklare og visualisere gennem modeller. Dette kommer blandt andet til udtryk i "*Terrorism, radicalization and de-radicalization*" fra 2016 af Bertjan Doosje et al., der blev udgivet i tidsskriftet "Current Opinion in Psychology". I artiklen opstilles en model for radikaliseringsprocessen set ud fra et psykologisk perspektiv, hvor modellen samtidig

indeholder en deradikaliseringsproces, der viser hvordan det ikke er alle der blot bliver gradvist mere og mere radikaliserede, men at der samtidig er en proces for hvordan et individ kan komme ud af en radikaliseringsproces. Modellen gengives nedenfor (Figur 2).

Figur 2: The (de)radicalization process and its determinants

Kilde: (Doosje et al., 2016: 80).

Forud for gennemgangen af modellen bør det nævnes, at forskerne arbejder med en antagelse om at terrorister, der har været igennem en radikaliseringsproces, ikke nødvendigvis behøves at fejle noget psykisk, men at radikalisering kan ske for ganske normale mennesker, der kan være mere eller mindre tilbøjelige overfor det (Doosje et al., 2016: 81).

Som modellen viser har forfatterne opstillet tre faser for, hvordan et individ kan blive radikaliseret, henholdsvis "Sensitivity", "Group Membership" og "Action" -faserne. Det er ikke givet, at en person altid vil følge alle faser i rækkefølgen, da de opstillede micro-, meso- og macro-faktorer vil have indflydelse på individets tilbøjelighed og placering på hvert trin i processen. For den førstnævnte "Sensitivity"-fase vil eksempler på mikro-faktorer være ting som et individs søgen efter mening i tilværelsen, eller en personlig usikkerhed, hvor der længes efter et tilhørsforhold. Omstændigheder som tab af status, ydmygelse eller fremtidsudsigter vil derfor være med til at påvirke et individ, hvor ekstremistiske grupperinger, hvad enten de er politiske eller religiøse, kan fremstå tiltalende både til at give mening i tilværelsen, men samtidig også som en ramme for fællesskab. Af meso-faktorer for

denne fase fremhæver artiklen individets sociale miljø, herunder venskaber, familie og en potentiel trusselopfattelse overfor disse som værende vigtige. I forhold til individets sociale omgangskreds vil det være den påvirkning familie og venner har på individets meningsdannelse og hvilket udsyn eller opfattelse, der dannes på forskellige områder. Trusselopfattelsen kan komme af oplevelser, hvor et individ eller deres nærmeste udsættes for en oplevet eller forestillet trussel som diskrimination eller lignende. Sidst for den første fase er makro-faktorerne, der kan være samfundsmæssige indflydelser, herunder politiske, økonomiske og kulturelle udfordringer (Doosje et al., 2016: 81).

I den næste "Group Membership"-fase, hvor individet har tilsluttet sig en gruppering, vil mikro-faktorer som det at følge normer og værdier indenfor gruppen, og at individet beviser sin loyalitet og sit værd være centrale. Dette kan være i forbindelse med handlinger over for gruppens udvalgte trusselsbilleder. Meso-faktorerne er også specielt vigtige i denne fase, da der dannes et stærkt forhold mellem individet og gruppen, der kan være igennem et optagelsesritual eller lignende, hvor individet cementerer tilknytningen. Det understreges også, at det er i denne fase, hvor det at afskære sig fra tidligere miljøer, venner eller familie kan foregå for at gøre grupperingens medlemmer endnu mere sammenhængende. Makro-faktorer i denne fase kan være grupperingers offentlige deklARATIONER eller kampagner, med det formål at tiltrække flere tilhængere (Doosje et al., 2016: 81-82).

Den tredje og sidste "Action"-fase er der, hvor det ekstremistiske eller voldelige aspekt kommer i spil. Mikro-faktorer kan være tabet af et individs nære relation eller ven, hvor det fører til en motiveret handling. Meso-faktorerne i denne fase kan være en form for dokumentation op til en handling, såsom en videooptagelse eller lignende, der mindsker risikoen for at et individ ombestemmer sig. En makro-faktor for denne fase kan være en offentlig myndighed eller autoritet, der opildner en given situation eller opfordrer til voldelige aktioner (Doosje et al., 2016: 83).

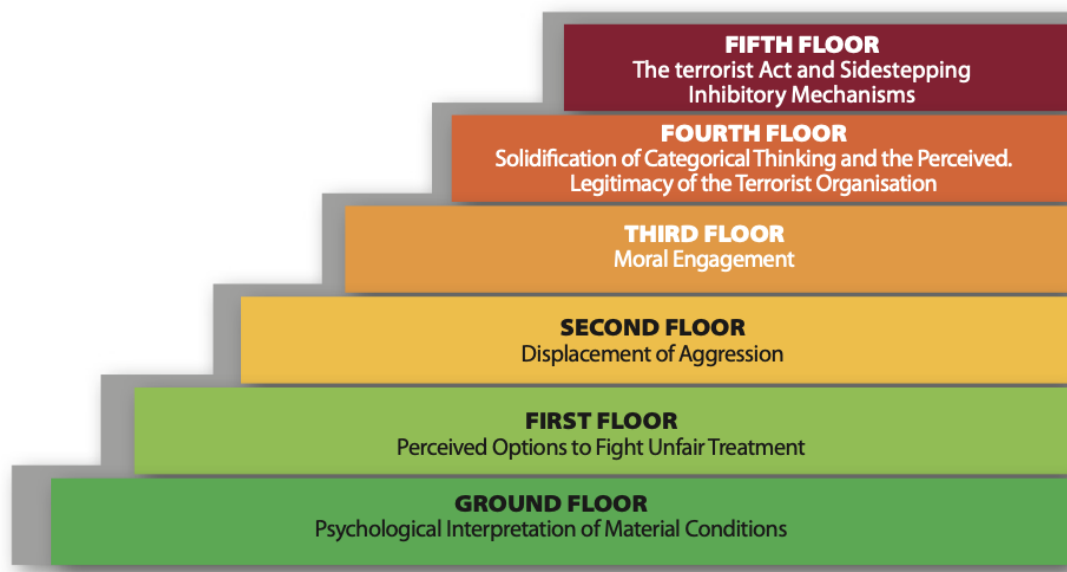
Når det kommer til deradikaliseringsprocessen indeholder figuren også et såkaldt "Shield of Resilience", der skal forstås som et individ eller en grupperings opbyggede modstand overfor informationer, der modsiger deres virkelighedsbillede. Denne opbyggede modstand kan dog også krakelere, hvilket kan være forårsaget af individets mindskede påvirkning af førnævnte faktorer. Individet kan derfor ændre ideologiske synspunkter, der gør gruppen mindre tiltalende eller livsomstændigheder som at danne familie kan reducere tilknytningen til

gruppen, hvorfor deradikaliseringsprocessen også kan starte selvom individet beholder sine radikale holdninger (Doosje et al., 2016: 83).

Modellen og artiklen som helhed giver et godt indblik i mange af de faktorer, der indenfor området med politisk ekstremisme lægges vægt på, når det kommer til et individs radikalisering- og deradikaliseringsproces. Derudover fandtes det også interessant, at der var blevet udviklet lignende modeller med trin for radikalisering, hvilket denne undersøgelse i forhold til holdningsdannelsesprocesserne også arbejder med, om end der anvendes en anden teoretisk ramme.

En anden af dem, der har forsøgt at visualisere radikaliseringsprocessen, er Fathali M. Moghaddam i form af hans "Staircase to Terrorism" (Figur 3). Modellen består af seks niveauer eller "etager". Desto højere op ad trappen man bevæger sig, desto færre personer vil der være på hvert niveau. Moghaddam påpeger således, at meget få personer når toppen.

Figur 3: Staircase to Terrorism

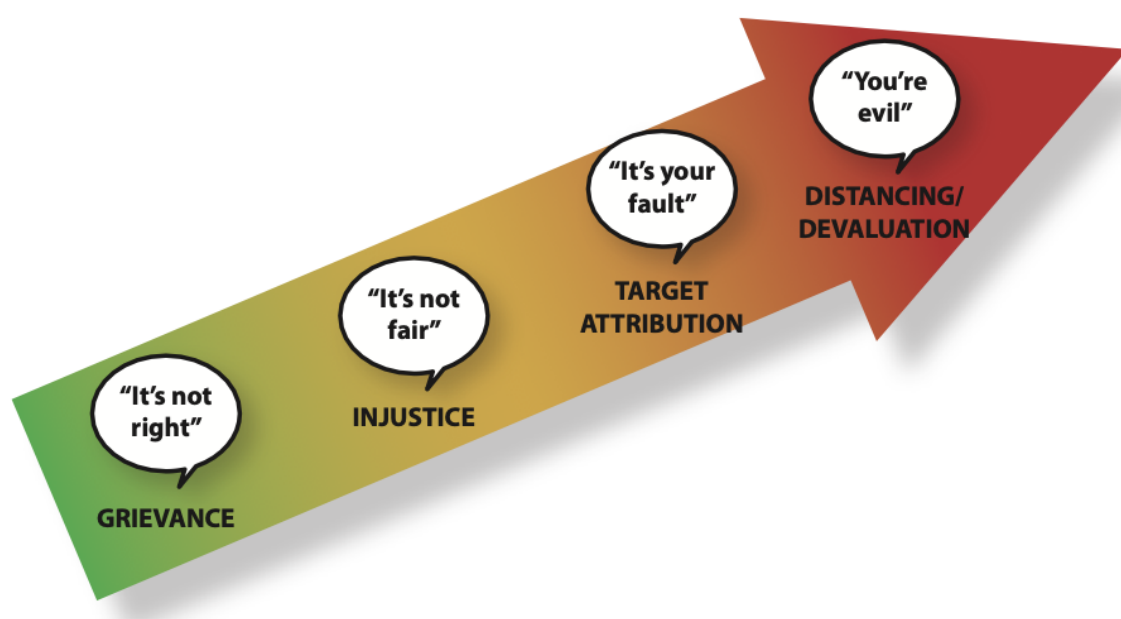
Kilde: (Muro, 2016: 3).

Stueplanet eller det laveste niveau består ifølge Moghaddam af et bredt lag af personer, som i en eller anden form anskuer en form for uretfærdighed i samfundet. Ifølge modellen bevæger de som ønsker at gøre noget ved uretfærdigheden sig til det andet niveau eller første sal. Hvis ikke det lykkedes at finde løsninger på den opfattede uretfærdighed på første sal, bevæger individerne sig ifølge Moghaddam til anden sal. På anden sal begynder der at danne sig et

fjendebillede. Efter det ikke har været muligt at finde løsninger tilskrives uretfærdigheden på anden sal en fjende. Ifølge Moghaddam medfører denne tilskrivelse også aggressioner mod denne fjende (Moghaddam, 2005: 162-164). I stil med de push- og pull-faktorer som både Raets samt Becket et al. beskriver, åbnes der for tilslutningen af en gruppering. Det beskrives i Moghaddams model som tredje sal. Denne gruppe faciliterer ifølge Moghaddam et moralsk engagement i ekstreme grupperinger. Kort tid efter at have tilsluttet sig en ekstrem gruppering, når individet fjerde sal eller det næstsidste niveau. Når dette niveau opnås, peger Moghaddam på, at det nærmest er umuligt at komme ud. På dette niveau bliver kategorisk tænkning en indoktrineret del af individet samtidig med, at der skabes en opfattet legitimering af organisationen. Det endelige niveau i Moghaddams model er femte sal. På dette niveau er der ingen vej tilbage. Niveauet involverer således udførelsen af terrorhandling med målet om at dræbe civile. Det psykologiske aspekt af dette niveau er tilsidesættelsen af de iboende mekanismer, som ellers forhindrer mennesker i at udføre skade på civile. Dette er det ultimative niveau af radikaliseringsproces, men Moghaddam understreger også, at det er meget få som opnår dette niveau (Moghaddam, 2005: 165-166).

Moghaddam er dog ikke den eneste, som har forsøgt at visualisere radikaliseringsprocessen. Robert Borum skabte i sin artikel "*Understanding the Terrorist Mindset*" fra 2003 den såkaldte "Four-Stage Model" (Figur 4).

Figur 4: The Four-stage Model of the Terrorist Mindset

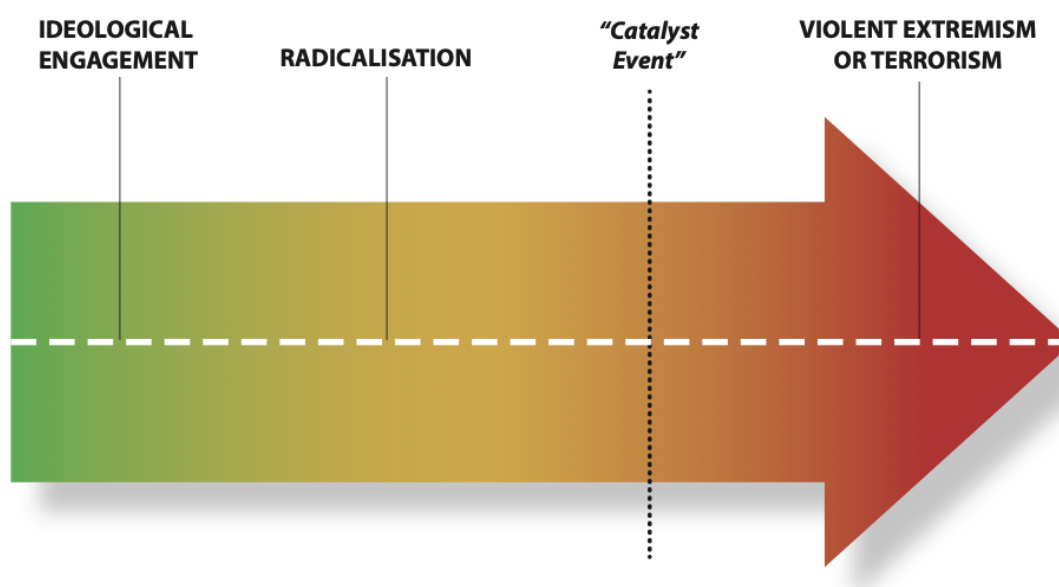

Kilde: (Muro, 2016: 3).

I modellen starter Borum med et udgangspunkt, der på mange områder ligner Moghaddams omend den er noget mere simplificeret end Moghaddams. Borums model starter med stadiet, han kalder "*Grievance* eller *It's not right*". Borum beskriver dette som en begivenhed, nogle forhold eller klagepunkter, som individet finder forkert. Det næste stadie kalder Borum "*Injustice*" eller "*It's not fair*". I dette stadie sker der ifølge Borum en framing af disse forhold som uretfærdige. Disse to stadier er på mange måder, hvad der i Mogghaddams model omfattes af stueplanet eller det første niveau. Tredje stadie i Borums model er også velkendt fra Mogghadamms model. Stadiet kaldes "*It's your fault*" og omhandler at give nogen skylden for den uretfærdighed, individet har opfattet. Det sidste stadie kalder Borum for "*You're Evil*". På dette stadie starter dæmoniseringen og skabelsen af et fjendebillede. Ifølge Borum fører dette fjendebillede også til en retfærdiggørelse af aggressioner mod netop dette (Borum, 2003: 7-9).

Ligheden mellem modellerne er, at der er en grundlæggende enighed og forståelse af radikalisering som en proces. I sin artikel fra 2016 opstiller Diego Muro en model han blot kalder "*Radicalisation as a process*" (Figur 5).

Figur 5: Radicalisation as a process

Kilde: (Muro, 2016: 2).

I modellen beskriver han, hvordan processen starter med et ideologisk engagement og langsomt bevæger sig hen imod en katalyst-begivenhed. Begrebet katalyst-begivenhed har Muro lånt af Quintan Wiktorowicz, der beskriver det som en kognitiv åbning, hvor individet er mere åbne overfor nye idéer og verdenssyn. Netop konceptet omkring en kognitiv åbning har allerede været behandlet tidligere i afsnittet hvor Becker et al. beskrev det i forbindelse med tilslutningen til ekstreme grupperinger. Ifølge Muros model beskrives katalyst-begivenheden som en begivenhed, der ryster et individs sikkerhed i tidligere holdninger og åbner for et radikalt skift i værdier og adfærd. Begivenheden kan tage mange former fx økonomisk, socialt, politisk eller personligt. Denne begivenhed starter ifølge Muro langsomt bevægelse mod voldelig ekstremisme samtidig med, at det kan anses som et point of no return (Muro, 2016: 2-3).

I alle fire modeller beskrives der i radikaliseringsprocessen som værende et form for point of no return, og netop denne udvikling har Arie W. Kruglanski, Katarzyna Jasko, Marina Chernikova, Michelle Dugas og David Webber forsøgt at beskrive i artiklen: *“To the fringe and back: Violent Extremism and the Psychology of Deviance”* fra 2017.. I denne artikel beskriver Kruglanski et al., hvilke faktorer, der adskiller en generel utilfredshed eller bekymring fra brugen af vold og ekstremisme. I artiklen peges der på, at der i forhold til vold og ekstremisme er et særligt motivationsaspekt. Ifølge artiklen involverer det en motivationsmæssig ubalance, hvor en given motivation bliver dominerende og undertrykker alle andre bekymringer. Kruglanski et al. peger på, at de begrænsninger som tilsidesættes af den motivationsmæssig ubalance tillader overvejelsen for brug af ekstreme handlinger som middel til at opnå ens mål (Kruglanski, Jasko, Chernikova, Dugas & Webber, 2017: 226-227).

I dette afsnit er der blevet anvendt en lang række artikler som alle har det til fælles, at de grundlæggende ser radikaliseringen som en proces. De fleste peger således på, at det ikke er en pludselig indskydelse. Samtidig tyder forskningen også på, at der kan være nogle faktorer som er bedre indikatorer for, hvorvidt et individ på et tidspunkt i deres liv risikerer at blive radikaliseret. Her er der tale om de såkaldte push- og pull-faktorer, som på en gang er med til at skubbe individet til ekstreme grupperinger, samt de ting grupperne kan tilbyde for at tiltrække potentielle medlemmer.

Sociale medier og online radikalisering

Et andet aspekt, der synes umuligt at komme uden i forskningen af ekstremisme er de sociale medier og deres indvirkning på både rekruttering og vidensdeling i ekstremistiske miljøer. I problemfeltet blev det beskrevet, hvordan mange ekstreme miljøer er rykket online på sociale medier og kommunikationsplatforme. I Informations undersøgelse fandt de således frem til, at især incel- og højreekstreme miljøer primært er drevet af unge på platformen Discord (Espersen & Kristensen, 2023). Dette er med til at vise, at det er et område, der skal tages meget seriøst, og fortjener at blive undersøgt i forhold til at skabe værktøjer, som kan bremse radikaliseringsprocesser. De sociale medier og deres indflydelse på radikalisering har i de senere år fået større forskningsmæssig opmærksomhed. Dette bliver forsøgt kortlagt i dette afsnit.

Et af de spørgsmål som hurtigt rejser sig er, hvor stort er problemet? En af dem, der har forsøgt at besvare dette spørgsmål, er Gabriel Weimann i hans artikel "*Lone Wolves in Cyberspace*" fra 2012. Ifølge Weimanns estimat, foregår 90 procent af al terroraktivitet i dag på de sociale medier. Han påpeger, at det især er de såkaldte "ensomme ulve", som har koblet sig til denne udvikling. Weimann beskriver således, hvordan de sociale medier har skabt netværk, som ellers vil være umulige i den virkelige verden, da mange af de "ensomme ulve" aldrig ville deltage uden for internettets verden. Det er således Weimann vurdering, at problemet med især soloterrorisme blot vil stige parallelt med udviklingen i forbruget af sociale medier (Weimann, 2012: 78; 83-84).

En af grundene til, at de sociale medier er blevet et hotspot for ekstremistiske individer og ideologier, skyldes i høj grad de fordele som de sociale medier besidder for dem, der ønsker at sprede ekstremistisk propaganda og ideologier. Nogle af disse funktioner beskriver Jan-Jaap Van Eerten, Bertjan Doosje, Elly Konjin, Beatrice de Graaf samt Mariëlle de Goede i deres rapport "*Developing a social media response to radicalization: The role of counter-narratives in prevention of radicalization and de-radicalization*" fra 2017. Her fremhæves, at sociale medier er i bedste fald gratis og ellers ret billige at bruge. Det er i langt de fleste tilfælde meget nemt at få adgang til og er meget brugervenligt. Samtidig giver de mulighed for en utrolig hurtig strøm af information, som giver de perfekte betingelser for at sprede propaganda og ekstremistisk materiale. Sociale medier har også evnen til at forbinde et stort publikum på tværs af geografiske skel. Van Eerten et al. påpeger også, at de sociale medier

modsat de traditionelle medier har meget få gatekeepers samtidig med at de sociale medier gør brugerne til både forbruger og producenter af information på samme tid. I mange tilfælde har ekstremistiske grupper også mulighed for at række ud til sympatisører under relativ anonymitet og den decentraliserede struktur natur gør det svært for myndigheder at forsvare mod cirkulationen af ekstremistisk indhold på nettet. Særligt brugen af dark web platforme og krypterede tjenester har vist sig nærmest umulige at spore og lukke ned (Van Eerten, Doosje, Konjin, de Graaf & de Goede, 2017: 19-21). Dette tæller blandt andet tjenester som Discord, Telegram og Parler. Sidstnævnte blev blandt andet brugt i planlægningen af stormen på Kongressen den 6. januar (Leitch & Pickering, 2022: 3).

Herudover er det rigtig svært at bremse spredningen af ekstremisme, da ekstremisterne er yderst omstillingsparate og at der samtidig kommer flere online platforme, som de kan udnytte. Alle disse fordele som Van Eerten et al. fremhæver er med til at gøre sociale medier til de perfekte platforme for spredningen af ekstremistisk indhold til så mange individer som muligt.

Det er bestemt heller ikke svært at finde eksempler på de sociale mediers rolle i ekstremistiske angreb. Et af de klareste eksempler stammer fra New Zealand. Her skød og dræbte en højreekstremist 51 personer i en moské i 2019. Grunden til at dette angreb er interessant i forhold til de sociale medier, er at gerningsmanden livestreamede angrebet på Facebook. I deres bog *“Rethinking Social Media and Extremism”* fra 2022 beskriver Shirley Leitch og Paul Pickering, hvordan de sociale medier var involveret i ethvert aspekt af Christchurch angrebet. De påpeger, hvordan de sociale medier spillede en rolle i angrebets inspiration, planlægning, forberedelse, udførelse og dets efterfølgende mytiske status i ekstremistiske miljø. De beskriver ligeledes, hvordan gerningsmanden blev beskrevet som en ”lone gunman” på trods af, at han var alt andet end alene. Gerningsmanden havde nemlig kontakt til et globalt netværk af neo-fascister, som var dedikeret til at opretholde et hvidt overherredømme i vesten (Leitch & Pickering, 2022: 1-2). Christchurch eksemplificerer således, hvordan de sociale medier og den radikaliserende, der foregår på platformene, kan have fatale konsekvenser.

Med kortlægningen af problemets omfang samt et konkret eksempel på, hvilke følger den online radikaliserende kan have i den virkelige verden, er det værd at kigge på, hvad forskningen definerer som online radikaliserende. Der findes ingen ”clear cut” definition af online radikaliserende, men i deres artikel *“Terrorism and the internet: How dangerous is*

online radicalization?” fra 2022 giver Jens F. Binder og Jonathan Kenyon deres bud på en definition:

”Online radicalization is here understood as a process during which individuals get exposed to, imitate and internalize extremist beliefs and attitudes, by means of the Internet, in particular social media, and other forms of online communication.” (Binder & Kenyon, 2022: 1).

Ifølge Binder og Kenyon er det særligt de sociale medier og den online kommunikation, der spiller en særlig rolle i den online radikaliseringsproces. Dette er således også et udtryk for en generel konsensus, hvor internettet anses som en facilitator eller katalysator for radikaliseringsprocessen, dog ikke nødvendigvis den drivende kausale faktor (Binder & Kenyon, 2022: 3-4). Der er dog i forskningen ingen tvivl om, at de sociale medier og internettet har ændret radikaliseringsprocessen. Som nævnt er det Weimanns overbevisning, at 90% af al terroraktivitet foregår online.

Weimanns overbevisning om en stadigt stigende online tilstedeværelse bakkes op af Michael Jensen, Patrick James, Gary LaFree og Aaron Safer-Lichtenstein i artiklen *“The Use of Social Media by United States Extremists”* fra 2018. På baggrund af det amerikanske PIRUS (Profiles of Individual Radicalization in the US) data, har de undersøgt udviklingen i brugen af sociale medier i radikaliseringsprocessen. PIRUS er en database over 1867 ekstremister, der er blevet radikaliseret til voldelig eller ikke-voldelig ekstremisme i perioden 1948 til 2016. Jensen et al.’s undersøgelse af PIRUS-tallene viste, at der i perioden 2005-2010 ikke var radikalisering via de sociale medier i 73,37 procent af tilfældene. I perioden 2011-2016 viste der sig at være radikalisering via de sociale medier i 73,22 procent af tilfældene. Det viser altså, at der imellem de to perioder er sket en 180 graders vending, hvor der i perioden 2011-2016 er radikalisering via de sociale medier. Det viste sig samtidig også, at de sociale medier i næsten 17 procent var det primære middel i radikaliseringsprocessen. Tallene fra PIRUS viste også, at der særligt mellem 2013 og 2014 sker en væsentlig stigning i personer, der er blevet radikaliseret via sociale medier. I 2013 var det nemlig 55 procent, der svarede, at de enten primært eller sekundært var blevet radikaliseret via de sociale medier. I 2014 var tallet steget til hele 78,57 procent og til hele 85,71 procent i 2015. Noget tyder altså på, at der især i de sidste 8-10 år er sket en markant stigning i radikaliseringsprocessen via de sociale medier (Jensen, James, LaFree & Safer-Lichtenstein., 2018: 2-3).

Jensen et al.'s undersøgelse bakkes også op af rapporten "*Exploring the role of the Internet in radicalisation and offending of convicted extremists*" fra 2021, som er skrevet af Binder, Kenyon og Christopher Baker-Beall. I denne rapport undersøges internettets rolle i radikaliseringsprocessen blandt personer straffet for ekstremistiske overtrædelser i England og Wales. I deres undersøgelser finder Kenyon, Binder og Baker-Beal frem til at antallet af straffede ekstremister, der har været subjekt for online radikalisering, var steget mellem 2005 og 2016. Samtidig fandt de frem til, at der i den samme periode var et fald i personer med offline radikalisering som den primære drivkraft. Ifølge Binder, Kenyon og Baker-Beall reflekterer dette generelle samfundsmæssige tendenser, der relaterer sig til udbredelsen af internettet. Samtidig peger de også på, at fundene viser, at ekstremistiske grupperinger har fået flere muligheder for at interagere med yngre individer. Dette følger således også samfundsmæssige tendenser, der viser at det især er aldersgruppen 16-24, som har det højeste internetforbrug (Kenyon, Binder & Baker-Beall, 2021: 20-21).

De tendenser som påpeges både af Jensen et al. samt Kenyon, Binder og Baker-Beall finder yderligere opbakning i Ines von Behr, Anaïs Reding, Charlie Edwards og Luke Gribbons undersøgelse "*Radicalisation in the digital era: The use of the internet in 15 cases of terrorism and extremism*" fra 2013. I deres undersøgelse har de foretaget interviews med 15 informanter, der har været straffet for ekstremistisk kriminalitet. I undersøgelsen finder de, at der på tværs af deres 15 informanter bredt set er evidens for at internettet giver flere muligheder for at blive radikaliseret. De finder således frem til, at alle 15 informanter fremhæver, at internettet gav mulighed for netværk, samarbejde og overtalelse. De påpeger således, at dette skyldes den globale brug af internettet og den stadig stigende mængde af ekstremistisk indhold, der er tilgængelig online. Alle de 15 informanter i undersøgelsen påpegede også, at internettet udgjorde en nøglekilde til information, kommunikation og platform for ekstremistisk indhold. Før internettet var cirkulationen af materiale noget der krævede både flere ressourcer, tid og risici. Ifølge undersøgelsen er der en tendens til, at internettet faciliterer en radikalisering (Von Behr, Reding, Edwards & Gribbon, 2013: 24-25).

Et andet vigtigt aspekt at have in mente og som især Kenyon, Binder og Baker-Beall gør opmærksom på er vigtigheden af COVID-19 som accelerator. Kenyon og Binder peger i deres artikel "*Terrorism and the internet: How dangerous is online radicalization?*" fra 2022 på, at den digitalisering af det sociale liv under COVID-19 pandemien har ført til en kraftig

forøgelse i online ekstremisme (Binder & Kenyon, 2022: 6). I deres studie fra 2021 med Baker-Beall peger Binder og Kenyon, da også på, at internettet vil have en stadig stigende fremtrædenhed (Kenyon, Binder & Baker-Beall, 2021: 20). I artiklen fra 2022 understreger de, at det er for tidligt at spå om udviklingen, men at der er en substantiel risiko for en acceleration af online radikaliseringsproces på baggrund af COVID-19 (Binder & Kenyon, 2022: 6).

På tværs af tre forskellige studier er der altså fundet evidens for, at internettet og især de sociale medier spiller en rolle i radikaliseringsprocessen. Spørgsmålet er så, hvorfor og hvordan. Dette spørgsmål har forskningen i de senere år også forsøgt at finde svar på. En af de artikler, der forsøger at finde svar på dette, er den tidligere nævnte artikel fra 2022 af Binder og Kenyon. I deres artikel fremhæver Binder og Kenyon begreberne ekkokammer og filter bobler. Netop ekkokammer-teorien vil også blive benyttet i dette projekts undersøgelse (jf. Ekkokamre). Binder og Kenyon beskriver, hvordan internettet har skabt nogle strukturer for deling og optagelse af information, som er med til at skabe ekkokamre. Disse ekkokamre fører så igen til underbygning og validering af holdninger (Binder & Kenyon, 2022: 2). Dette bakkes op af Georgia F. Hollewell og Nicholas Longpré's i deres undersøgelse *“Radicalization in the Social Media Era: Understanding the Relationship between Self-Radicalization and the Internet”* fra 2022. Her beskriver de, hvordan internettet skaber en vej for radikale idéer til at blive normaliseret. De peger således på, hvordan individer med lignende holdninger og ideologier ”finder” hinanden og udveksler holdninger. Dette skaber ekkokamre, hvori individer bekræfter deres holdninger (Hollewell & Longpré, 2022: 901). Von Behr, Reding, Edwards og Gribbon peger også i deres artikel på ekkokamre, som spiller en vigtig rolle. Hos deres 15 informanter kunne ekkokamre spores i adskillige tilfælde (Von Behr et al., 2013: 27).

Det andet begreb, filter bobler, som Kenyon og Binder benyttede i forklaringen til, hvorfor individer bliver radikaliseret online, beskriver hvilken rolle de sociale mediers automatiserede algoritmer spiller. De beskriver således, hvordan de automatiserede algoritmer er en af hoveddrivkræfterne i radikaliseringsprocessen. Algoritmerne gør, at individer udsættes for mere og mere af det samme indhold på bekostning af indhold med alternative synspunkter. Dette skaber således filter bobler, hvor de sociale medier på samme måde som ekkokamre, fodrer individet med indhold, der bekræfter deres holdninger (Binder & Kenyon, 2022: 2).

Internettet og digitaliseringen af det sociale liv har også ført til et nyt begreb inden for radikaliseringsde senere år. Det drejer sig om selv-radikalisering. Ifølge Hollewell og Longpré kan selv-radikalisering forstås som en kognitiv proces, hvor et individ omfavner radikale holdninger, der er på linje med en ekstremistisk organisation. Det vigtige er her, at selv-radikalisering er en individualistisk proces, der ikke kræver fysisk tilknytning til etablerede organisationer. Selv-radikalisering sættes i forbindelse med "lone wolf"-angreb, og ifølge Hollewell & Longpré er et selv-radikaliseret angreb svært at opfange og bremse, da der ofte er begrænset kommunikation op til angrebet. Hollewell og Longpré peger på, at selv-radikaliseringsprocesser er meget individualiseret, men at der ofte vil kunne ses for eksempel introversion og afskæring fra familie og venner. Denne nye form for ny-ekstremisme er også interessant fordi den ikke længere følger et formelt hierarki. Der er ingen ledere, men i stedet er der tale om et socialt netværk, der støtter en ideologi (Hollewell & Longpré, 2022: 897-899).

Udviklingen som Hollewell og Longpré beskriver, at de sociale medier nu kan lure nye rekrutter med et socialt fællesskab (Hollewell & Longpré, 2022: 897-899). En af grundene til mange bevæger sig denne vej forsøger Robyn Torok at beskrive i sin artikel "*Developing an explanatory model for the process of online radicalisation and terrorism*" fra 2013. Torok tager udgangspunkt i grounded theory og Michel Foucault. På den baggrund opstiller hun den grundtanke at online fællesskaber udvikler sig til institutioner for rekruttering, radikalisering og terrorisme. Ifølge Torok sker der i disse institutioner en isolation, holdningsskabning, omformning og normalisering af terror for individer. Ifølge Torok er det vigtige her, at fastslå en institution konstituerer en grad af social isolation. Den sociale isolation er kritisk for normaliseringen af den adfærd de eksponeres for i institutionerne (Torok, 2013: 2). Torok peger på, at brugen af de sociale medier kan forstærke og normalisere en bestemt adfærd. Hun bruger således en metafor i form af et virtuelt slot eller fæstning som en form for isolation og træning. I dette "slot" træder individet ind i en institution med en nærmest vanlig normalitet. Denne institution kan således indeholde, hvad der for de fleste mennesker anskues som afskyeligt indhold, mens de som er en del af institutionen ser dette indhold som normaliseret. På den måde kan social isolation fører til en online radikalisering. Torok ser nemlig den sociale isolation som drivkraften bag radikaliseringsprocessen, da denne er kritisk for indgåelse i institutionerne. Isolationen giver nemlig ifølge Torok den største institutionelle påvirkningsgrad i normaliseringen af de radikale holdninger (Torok, 2013: 6-7).

En anden forsker, som træder i de samme spor som Torok, er Scott Helfstein og hans artikel *“Edges of Radicalization: Individuals, Networks and Ideas in Violent Extremism”* fra 2012. Helfstein fremhæver ligesom Torok vigtigheden af de sociale netværk, men har ikke nær så stor fokus på isolationen. Ifølge Helfstein er det den sociale proces, som er central i forhold til radikaliseringen. Helfstein peger på, at det er de sociale relationer, der binder de sociale netværk sammen. Det er således i disse sociale netværk, at den radikale ideologi udveksles mellem medlemmer og de ekstremistiske normer bliver styrket og normaliseret. Helfstein fastslår, at online interaktion på sociale medier kan være en kritisk katalysator for normaliseringen og tilegnelsen af normer hos individer, der gennemgår en radikaliseringsproces. Han påpeger således, hvordan de sociale medier gør propaganda interaktiv på en meget farlig måde (Helfstein, 2012: 28; 67). Både Torok og Helfstein påpeger således, hvordan de sociale medier i høj grad bidrager til normaliseringen af ekstremistisk indhold og dermed også en normalisering af de ekstreme holdninger, som deles blandt individerne i disse netværk. Dermed beskrives det, hvordan de online sociale processer bidrager til radikaliseringen.

I dette afsnit er der på tværs af forskellige studier blevet beskrevet, hvordan online radikalisering spiller en stadig større og større rolle. Der er dog en meget vigtig pointe at berøre i dette afsnit. Ingen af studierne fralægger den offline radikalisering dets betydning, snarere tværtimod. De som måske beskriver det mest præcist, er Paul Gill, Emily Corner, Amy Thornton og Maura Conway. I deres undersøgelse *“What are the Roles of the Internet in Terrorism?: Measuring Online Behaviours of Convicted UK Terrorists”* fra 2015 beskriver de adskillelsen mellem offline og online radikalisering som en falsk dikotomi. I stedet skal radikalisering ses som en sammenflettet proces, hvor både den online og offline radikalisering spiller en væsentlig rolle i processen (Gill, Corner, Thornton & Conway, 2015: 35). Kenyon & Binder understreger i deres undersøgelse, at der er en generel enighed om, at en kombination af både online og offline processer er mest effektiv i radikaliseringen af individer (Binder & Kenyon, 2022: 5). Von Behr et al. beskriver ydermere i deres studie, hvordan der ved de fleste af deres 15 informanter også var et offline element til stede, der bidrog til radikaliseringsprocessen (Von Behr et al., 2013: 29). Det er på den baggrund vigtigt også at have fokus på det offline element og ikke forfalde til en falsk dikotomi som beskrevet af Gill et al.. Med det sagt så peger den fremlagte forskning i dette afsnit på, at den online radikalisering er kommet for at blive og det er et element som er ekstremt vigtigt at have for øje i den fremtidige forskning af ekstremisme og radikaliseringsprocesser blandt individer.

Tre-fase modellen i sammenligning med eksisterende modeller

I gennemgangen af den eksisterende litteratur er der blevet fremlagt, hvordan der er flere, som har søgt at visualisere radikaliseringsprocessen. Det gælder både Doosje et al., Muro, Moghaddam og Borum. Samtidig står dette projekt på skuldrene af bachelorprojektet *“Konspirationer under COVID-19”*, hvor der opstilles en model for tilslutningen af konspirationsteorier under COVID-19. I dette afsnit vil der således blive forsøgt at sammenligne de modeller som blev præsenteret i litteraturgennemgangen samt tre-fase modellen fra bachelorprojektet *“Konspirationer under COVID-19”*.

Den første fase i tre-fase modellen omfatter en ”utilfredshedsfase”, hvor individet oplever en eller anden begivenhed som vækker undren eller bringer fokus til noget individet opfatter som forkert (Østerby et al., 2021: 95). På dette punkt er der en række ligheder til de modeller, som er beskrevet i litteraturgennemgangen. Doosje et al. beskriver fx hvordan den første fase ”sensitivity” er det som starter radikaliseringsprocessen. De beskriver blandt andet tab af status eller ydmygelse som begivenheder eller fænomener, der kan starte processen (Doosje et al., 2016: 81). Det samme gør sig gældende for henholdsvis Borum og Moghaddam. I Borums model beskrives i de første stadier, hvordan der på samme måde som i ”utilfredshedsfasen” er en begivenhed, nogle forhold eller klagepunkter som de anskuer som uretfærdige (Borum, 2003: 7-9). Det samme gør sig gældende i Moghaddams model, hvor hele grundlaget for at befinde sig på ”stueplanet” er, at individet har et eller andet, som de opfatter som uretfærdigt (Moghadam, 2005: 162-164). Fællestrækkene for tre-fase modellen, Doosje et al.’s, Moghaddams samt Borums model er, at starten på radikaliseringen skal findes i en opfattet uretfærdighed ud fra, hvilken der udvikler sig en vrede og et potentielt fjendebillede (jf. Litteraturgennemgang). Dette skaber med andre ord en kognitiv åbning, der er et begreb, som også er beskrevet i meget af den eksisterende litteratur. Det er her, der åbnes for radikale nye idéer, ideologisk tilslutning og et forandret verdensbillede.

Den anden fase i tre-fase modellen kaldes ”informationsfasen”. Denne fase er her, hvor modellen adskiller sig fra de andre modeller. Doosje et al., Moghadam, Borum og Muro beskriver alle, hvordan individer bevæger sig mellem niveauer hen imod de øverste stadier af radikaliseringen, men de beskriver ikke i særlig høj grad hvad der fører til denne radikalisering eller point of no return (Doosje et al., 2016: 81; Mogghadam, 2005: 165-166; Borum, 2003: 7-9; Muro, 2016: 2-3). I tre-fase modellen lægges der stor vægt på individets informationsindsamling. Ifølge tre-fase modellen er informationsfasen således her, der bliver

taget handling på den uretfærdighed, der vækkede dem i første fase. Her begynder individet at søge information, særligt på internettet. Det gælder både troværdige nyhedskilder samt mindre troværdige nyhedskilder. Ifølge modellen vil dette ske med en bias, hvorfor der langsomt sker en indsnævring af verdensbilledet og dæmonisering af dem, som ikke støtter den samme tankegang. På dette tidspunkt vil individet i stigende grad afvise de etablerede nyhedsmedier, som ikke støtter deres verdensbillede. Dette fører til det som i tre-fase modellen er den sidste fase og kaldes "*eskaleringsfasen*" (Østerby et al., 2021: 72-74).

Eskaleringsfasen ses i tre-fase modellen som et form for point of no return. Individet er på dette tidspunkt tæt indviklet i spindet og mentale udbrudsmuligheder er kraftigt indsnævret (Østerby et al., 2021: 86-87). Eksistensen af et point of no return er også velbeskrevet i den eksisterende litteratur. I Muros model beskrives det som en katalyst-begivenhed, hos Moghaddam er det fjerde sal og tilslutningen til en terrororganisation, hos Doosje et al. sker det i forbindelse med group-membership-fasen og hos Borum følger det dæmoniseringen af den ansvarshavende part (Muro, 2016: 2-3; Moghaddam, 2005: 165-166; Doosje et al., 2016: 81; Borum, 2003: 7-9). I tre-fase modellen sker det meget lig Doosje et al. som følge af group-membership. Når individet bliver medlem af en gruppering og er indlemmet i et ekkokammer og gruppetænkning, er det meget svært for personen at bryde ud (Østerby et al., 2021: 95-97). I forhold til COVID-19 konspirationer var det i de fleste tilfælde ret ufarligt, men i islamistiske miljøer eller politiske ekstreme miljøer kan det føre til retfærdiggørelsen af vold. Dog kunne retfærdiggørelsen af vold også ses under COVID-19 blandt andet i grupperinger som Men in Black. Der er en lang række fællestræk mellem de eksisterende modeller og projektets egen tre-fase model. De fleste peger på en uretfærdighed, et forhold eller en gnist som starter processen. De fleste peger også på et point of no return, hvor det er ekstremt svært at bryde ud af miljøerne. Den største forskel på tre-fase modellen og de eksisterende er dog den vægt, der lægges på informationsindsamlingen. Det er dette projekts opfattelse, at informationsindsamlingen spiller en vigtig rolle i at forstå radikaliseringen især i en tid, hvor både god og dårlig information på internettet er lettere tilgængelig end nogensinde før.

Projektets bidrag

Dette afsnit vil have til formål at gøre rede for, hvordan projektet som helhed kan siges at bidrage til den eksisterende forskning på området. Som nævnt i indledningen til litteraturreviewet, er forskningsområdet omkring politisk ekstremisme særdeles omfattende, og har et væld af forskellige perspektiver på, hvilke faktorer der spiller ind i individers tilslutning hertil. Dermed kan det være udfordrende helt definitivt at sige, hvordan dette projekt bidrager, men med det sagt, så er der i projektgruppens optik nogle relativt unikke omstændigheder ved dette projekt, der kan siges at tale for projektets bidrag.

I og med, at projektets teoriramme og tre-fase model er inspireret af et tidligere projekt, har der været en oprindelig interesse i at efterteste denne model i en ny kontekst. Med det som udgangspunkt kan der argumenteres for, at projektet også til dels tilbyder en anderledes måde at anskue holdningsdannelsesprocessen indenfor politisk ekstremistiske miljøer, selvom der som nævnt i forrige afsnit bestemt stadig er ligheder med projektets egen og forskningens modeller. Grundlaget for at teste modellen i den nye kontekst har til dels udgangspunkt i nogle formodninger om, at den holdningsdannelsesproces, der finder sted, hvad end det er konspirationsteoretikere eller politiske ekstremister, deler nogle universelle mekanismer. Derfor kan projektet også siges at bidrage til dette, eftersom de mange ligheder, der ses på tværs af modellerne fra forskningen, også kan give antydning til samme formodning.

En anden omstændighed ved projektet, der kan fremhæves er, at det empiriske grundlag har udgangspunkt i tre forskellige ekstremistiske miljøer på samme tid, og herunder inddrager både gamle såvel som nutidige fortællinger fra miljøerne. Der gives derfor et indblik i både hvordan forholdene i disse ekstremistiske miljøer så ud for år tilbage, samtidig med et nutidigt perspektiv, hvilket kan bidrage til at tydeliggøre en del af den udvikling, der har været i miljøerne. Det er ligeledes projektgruppens indtryk, at meget af forskningen på området har udgangspunkt i kvantitativt anlagte metoder, hvor statistik og surveys i høj grad bruges til at forklare større, generelle tendenser. Dette projekt forsøger med sin kvalitative tilgang at nå dybere ind til informanternes egne fortællinger og verdenssyn, hvilket kan siges at bidrage med indsigt til den nuværende forskning i forhold til holdningsdannelsesprocessen i politisk ekstremistiske miljøer.

Som nævnt i foregående afsnit, hvor sammenligningen af projektets tre-fase model overfor forskningens modeller finder sted, er det ligeledes projektgruppens opfattelse, at projektet

bidrager med en mere nuanceret indsigt i det opløb, der leder op til selve radikaliseringsprocessen. Herunder specielt informationsfasen fremhæves som et element, tre-fase modellen lægger stor vægt på, hvor springet fra eksempelvis en oplevet uretfærdighed hen til selve tilkoblingen til et miljø afdækkes nærmere end i forskningens modeller.

Teori

Politisk Psykologi/Politisk Motiveret Tænkning

Med henblik på at forklare politisk motiveret tænkning, er det relevant først at skabe et vidensgrundlag ved at introducere emnet *politisk psykologi*. ”Politik handler om mennesker. Det er mennesker, der træffer de politiske beslutninger, og det er mennesker, der er påvirkede af de truffede beslutninger.” (Petersen & Aarøe, 2014: 38). Sådan lyder det fra Michael Bang Petersen og Lene Aarøe i deres videnskabelige artikel ”*Politisk psykologi: De næste skridt*”. Denne definition af politik kan siges at danne grundlaget for argumentet om, at al politisk analyse må indeholde en vis grad af psykologiske overvejelser og antagelser. Feltet, politisk psykologi, er et relativt nyt felt indenfor den politologiske sfære, og selvom der efterhånden har været foretaget rigelige mængder forskning indenfor området, kan det stadig være et vanskeligt felt at afklare, grundet de mange områder som det indebærer (Petersen & Aarøe, 2014: 38). I dette projekt vil der hovedsageligt blive fokuseret på begrebet *junk culture*.

Kommunikation er essentielt for menneskets overlevelse og kan beskrives som ét af de essentielle områder, hvorpå mennesket adskiller os fra dyreriget. Derfor sætter Pascal Boyer spørgsmålsteget ved, hvorfor en stor del af den information som mennesker modtager, er af ingen reel nytte, samt hvorfor visse individer kan reagere passioneret på så unyttig information. Det er her begrebet *junk culture* kommer til nytte (Boyer, 2018: 68). Meget af den information som individer skal sortere i, bliver sorteret ud fra deres tidligere erfaringer og deres indlærte forventninger til visse emner. Boyer argumenterer for dette ved at inddrage eksempler. Eksempelvis, at børn i højere grad begynder at forstå, at individer opfører sig på baggrund af deres egne overbevisninger i stedet for den objektive sandhed, og at dette allerede sker omkring etårsalderen (Boyer, 2018: 69-70). Område-specifikke forventninger udvikler disse tilstande, så den optagede information bliver mere detaljeret. En flod bevæger sig ikke bare fordi det er en flod, men fordi landskabet er udformet således, at det tillader bevægelse i vandet. Denne forståelse af reaktion og kausalitet er et led i informationsindsamlingen, som gør at individet får en dybere forståelse for et specifikt område. Dette gør at mennesket i høj grad, fra en tidlig alder, optager store mængder brugbar information. Men selvom denne information er brugbar i den kontekst individet befinder sig i, er det ikke ensbetydende med at informationen er sand, og derved opstår fænomenet *junk*

culture (Boyer, 2018: 70). Men hvorfor er junk culture overhovedet en del af informationsindsamlingen? Fordi mennesker i høj grad er skabt til at modtage store dele af information fra andre individer og kun mindre dele fra direkte erfaringer. Eftersom mennesker opfinder flere ting, og kommunikere på et højere plan end dyr, har det været en evolutionær nødvendighed at kunne dele brugbar information med hinanden. Den udviklingsmæssige tendens her er, at mennesker skaber deres egne holdninger og beslutninger på baggrund af de informationer som de har modtaget fra andre mennesker, eftersom det er størstedelen af den information som bliver modtaget. Boyer forklarer, at mennesker er evolutionært udviklet til at optage brugbar information, men samtidigt så meget information som muligt, hvortil der opstår en fare for indsamlingen af lav-kvalitetsinformation (Boyer, 2018: 71).

I processen angående informationsindsamling er der ligeledes visse bias, som gør sig gældende for hvor individer fokuserer deres optagelse af informationer. Disse er *negativity bias* og *attentional bias*. Negativity bias handler om, at negative informationer i højere grad bliver indsamlet og bearbejdet, end positive informationer gør. Negative ord fanger lettere individets opmærksomhed, og negative indtryk bliver lettere skabt og er sværere at slippe af med igen (Boyer, 2018: 78). I forhold til attentional bias, så udspringer den fra et mere sikkerhedsmæssigt perspektiv. Den psykologiske forklaring bag dette begreb ligger i, at mennesket fra naturens side er udviklet til at skulle opfange og registrere eventuelle trusler mod sig selv og dets familie. Således har mennesker en forhøjet opmærksomhed på negative informationer, der kan indikere en form for trussel for dem. (Boyer, 2018: 78-79).

Én af årsagerne til at disse begreber spredt sig blandt mennesker, ligger i den psykologiske reaktion på information af lav kvalitet. Særligt i tilfælde hvor der er en potentiel trussel, opstår der stærke følelser omkring emnet, og dermed et ønske om at overbevise andre om, at truslen er noget som de ligeledes skal være opmærksomme på (Boyer, 2018: 82). I forhold til projektets specifikke fokus, kan dette tage form som individer, der overbeviser andre om at tilslutte sig det ekstreme miljø på grund af en eventuel trussel. Dette vil derefter have effekten af, at det nye medlem deler opfattelsen af truslen, og dertil vil forsøge at overbevise andre ligesindede.

I forhold til politisk motiveret tænkning så er mennesket som udgangspunkt præget af kampen mellem ønsket om præcis og faktuel information, overfor ønsket om at opretholde dets overbevisninger (Taber & Lodge, 2006: 756). Denne kamp sker ubevidst i mennesket og skal ses i sammenspil med individets følelser i forhold til holdningsdannelsesprocessen. "(...) *all reasoning is motivated.*)" (Taber & Lodge, 2006: 756) Dette citat, giver et indblik i hvor stort et område som motiveret tænkning dækker over, og dette gør sig især gældende når det bliver inddraget i den politiske sfære. Ziva Kunda opdeler politisk motiveret tænkning i to forskellige motivationsretninger. Den første retning er *accuracy motivation*, hvori individet ønsker at finde informationer, der skaber et objektivt overblik over et givet spørgsmål. Hertil forsøger individet at afholde sig fra sine egne overbevisninger i jagten på den objektive sandhed (Kunda, 1990: 481-482). Denne motivationsretning mødes med kritik fra politisk motiveret tænkning, som argumenterer for at mennesker oftest vil være farvet af deres forudgående holdninger og derfor vil have svært ved at holde sig objektive. Den anden motivationsretning er *directional motivation*, som i højere grad fokuserer på, at individet forsøger at bevise dets allerede eksisterende holdninger (Kunda, 1990: 482). Dette skal dog ikke forstås som, at individet konkluderer hvad end de vil fordi det er hvad de ønsker, men i højere grad af denne konklusion sker, når der er samlet nok bevis for at deres overbevisning kan understøttes (Kunda, 1990: 482-483).

Teorien tager sit standpunkt i, at mennesker forsøger at mindske den kognitive dissonans ved at være selektive i den information, de indsamler. Den kognitive dissonans opstår, når to modstridende information bliver indsamlet, hvorved mentalt ubehag opstår (Kunda, 1990: 484). I selekteringen af informationer er der tre begreber, der gør sig gældende i forhold til politisk motiveret tænkning: *Confirmation bias*, *prior attitude effect* og *disconfirmation bias*. I forhold til *confirmation bias*, så henviser det til tendens til at søge informationer som bekræfter ens eksisterende overbevisninger. Her kan der drages paralleller til den *directional motivation*, som blev forklaret tidligere. Når det kommer til *prior attitude effect*, så henviser det til tendensen om at anse beviser for ens tidligere overbevisning, som værende stærkere eller mere overbevisende end beviser om det modsatte. I led med *confirmation bias*, går denne ud på at forstærke ens allerede eksisterende overbevisning. Slutteligt er der *disconfirmation bias*, som modsat de andre begreber ikke fokuserer på at bekræfte en allerede fastslået overbevisning. Dette begreb lægger fokus på at afvise informationer, der ikke stemmer overens med ens overbevisning, og dermed prøve at danne et billede af den

modstridende information som værende forkert. Dette sker uanset hvor objektivt sandt den modsatte information er (Druckman, Peterson & Slothuus, 2013: 59).

Operationalisering

Politisk psykologi/Politisk motiveret tænkning, vil i dette projekt blive anvendt til at belyse, hvordan projektets informanter reagerer på information. Fokusset vil særligt lægge på hvordan informanterne søger information og vil blive sammenkoblet med ekkokammer-teorien, hvor der bliver lagt fokus på, hvad der får individer til at søge mod de lukkede informationskanaler. Dette teorignsnit afdækker ikke kun, hvordan individer reagerer på information - hvad end det taler for eller imod deres prædisposition, men også hvordan individer reagerer på informationer, hvor en umiddelbar trussel er at finde. Dette vil ligeledes blive et punkt, som vil blive udforsket i projektets analyse. I forhold til tre-fase modellen, så findes dette teoretiske afsnit mest relevant til informationsfasen og eskaleringsfasen. Adskillige spørgsmål i projektets interviewguide har ligeledes fundet inspiration fra dette afsnit.

Politisk Socialisering

Politisk socialisering beskæftiger sig med de processer, som får individer til at danne politiske holdninger. Denne teori skal ses i relief til sociologiens og psykologiens socialiseringsteori, men med fokus på det politiske aspekt (Togeby & Thing, 2020). Forskningen på området viser, at den væsentligste socialisering sker i den tidlige barndom og i ungdommen. Visse forskere indenfor området argumenterer for, at denne socialisering har en stor indflydelse på individets senere politiske holdninger, da den tidlige socialisering er med til at forme de overordnede holdninger i individet (Munk & Reske-Nielsen, 1974: 9). I forhold til socialiseringen af børn og unge, kan den deles op i to hovedområder. Den primære socialisering, som fokuserer på socialiseringen som bliver lært gennem familieenheden og den opdragelse som barnet får herigennem. Særligt familiens socioøkonomiske standpunkt og politiske karakteristika har indflydelse på individets socialisering (Jennings, 2007: 39). Den sekundære socialisering er fællesskabet uden for familien. Dette kan inkludere både venner, men også den socialisering, som sker i institutionerne såsom skolen og daginstitutionerne

(Nagy & Székely, 2012: 2). I forhold til den sekundære socialisering, så sker der her også en mediemæssig socialisering, hvor individet bliver mødt med en lang række, forskellige informationer og holdninger, som kan være med til at påvirke dets eksisterende holdningsgrundlag (Nagy & Székely, 2012: 2; Jennings, 2007: 30). Dette mediemæssige element af socialiseringen vil blive udfoldet med *Social Network theory* senere i afsnittet, hvor der er fokus på radikaliserings ved hjælp af sociale medier.

I forhold til samspillet mellem den primære og sekundære socialisering, er der i moderne tid opstået et begreb som kaldes *dobbelt-socialisering*. Dette begreb bunder i, at i det moderne samfund tilbringer børn og unge mere tid i det sekundære miljø end de tidligere har gjort og mindre tid i det primære. De lever altså en del af deres liv i institutionerne og en del af deres liv hos deres familie (Brejnrod, 2009: 30). Som nævnt tidligere er kommunikation mellem mennesker en essentiel del af individets udvikling (jf. teorigennemgang om politisk psykologi) og der kan derfor argumenteres for, at desto mere tid et individ tilbringer i et givent miljø, desto mere vil det miljø påvirke individets udvikling. De skiftende værdier som et barn bliver udsat for henholdsvis hos familien og i diverse daginstitutioner, bliver en faktor, der hjælper med at udvikle evnen til at begå sig i samfundet og danne dets holdninger. Der kan derfor argumenteres for at denne dobbelt-socialisering kan hjælpe med et barns sociale fleksibilitet, og forbedre evnen til at træffe egne valg på baggrund af de skiftende miljøer (Brejnrod, 2009: 30-31).

Nu hvor socialiseringsaspektet for den tidlige aldersgruppe er afklaret, kan fokuset vendes mod den førnævnte *Social Network Theory*. Grundlaget for denne teori består af, at radikaliserings og grupperes planlagte politiske aktioner er relaterede til interpersonelle relationer og forbindelser med folk som allerede er i de ekstreme miljøer (Kruglanski, Bélanger & Gunaratna, 2019: 78). Observationer fra nyere tid har vist, at voldelige angreb fra politiske grupper ofte har været planlagt af små, uformelle og dynamiske sociale grupper, frem for store grupperinger med et klart hierarki. En af årsagerne der bliver givet til disse observationer er, at de tætte bånd der kan findes mellem familiemedlemmer og venner, er med til at skabe den tillid og forpligtelse til grupperingerne, som kan resultere i at individet bliver radikaliseret (Kruglanski, Bélanger & Gunaratna, 2019: 78-79). Radikaliserings i nyere tid har især været præget af de sociale medier, hvor store mængder af informationer og aktører flourerer. Dette kan indebære alt fra informationer om de ekstreme miljøer, grupper der består af medlemmer fra et pågældende miljø og helt til instruktioner til hvordan

hjemmelavede eksplosiver kan laves. Alt dette sammenlagt, skaber en samling af information og aktører, der kan være starten på en radikaliseringsproces (Kruglanski, Bélanger & Gunaratna, 2019: 80). De sociale medier kan altså fungere som et stærkt redskab i jagten på at rekruttere nye medlemmer, eftersom det tillader disse grupperinger at fokusere deres budskab til unge personer, som i høj grad anvender sociale medier og som oftest er målgruppen for radikaliseringen (Kruglanski, Bélanger & Gunaratna, 2019: 81). Den interaktive verden, som er de sociale medier, kan hjælpe med at skabe stærke bånd og en følelse af fællesskab mellem mennesker. Dette kan endnu engang være et værktøj som de ekstreme miljøer kan anvende, eftersom ét af de ting, de tilbyder de nye medlemmer, er et fællesskab. Fællesskabet, der er i disse miljøer, kan være en af de faktorer, der får overbevist en person, som ikke tidligere har delt de samme holdninger (Kruglanski, Bélanger & Gunaratna, 2019: 89).

Operationalisering

Teorien angående politisk socialisering, fokuserer på hvilke eksogene faktorer, der kan spille ind, når et individ tilegner sig holdninger. Anvendelsen i projektets analyse, vil være spredt ud over de forskellige fokuspunkter i teoriafsnittet, hvilket indebærer den primære og sekundære. Projektgruppen har valgt ikke at fokusere på enten den tidlige eller senere socialisering, da informanternes tid i de ekstreme miljøer er spredt ud over en lang årrække, og dermed har forskellige startpunkter. Derfor blev det fundet mest relevant at give hver socialisering muligheden for at bidrage med nyttige informationer. I forhold til tre-fase modellen, så findes socialiseringsteorien mest relevant til de to første faser, henholdsvis socialiseringsfasen og informationsfasen. Her vil det kunne belyses, hvorvidt barndommen, det nære miljø eller internettet har spillet en rolle, såvel som den socialisering, som vil ske, når individer træder ind i et ekstremt miljø. Denne teori har givet inspiration til flere af projektets spørgsmål i interviewguiden.

Politisk fremmedgørelse

I undersøgelsen af holdningsdannelsesprocesser inden for politisk ekstremisme i Danmark, findes det interessant at kortlægge hvilke mekanismer som gør mennesker politisk ekstremistiske, hvordan de falder udenfor den politiske konsensus samt hvordan de bliver fremmedgjorte fra konsensus Danmark. For at forklare nogle af disse tendenser anvendes teorien *politisk fremmedgørelse* (Finifter, 1970: 390).

Når teorien politisk fremmedgørelse skal forklares, findes det relevant at inddrage Ada W. Finifter og hendes artikel "*Dimensions of Political Alienation*", hvori hun beskriver de fire hovedpunkter indenfor politisk fremmedgørelse. I sin artikel omtaler Finifter disse hovedpunkter som teoriens *dimensioner* og beskriver disse som værende eksempler på, hvordan politisk fremmedgørelse bliver realiseret hos individer. De fire dimensioner er således: *politisk magtesløshed*, *politisk meningsløshed*, *politisk normløshed* og *politisk isolation* (Finifter, 1970: 390). Disse fire dimensioner udgør grundlaget for teoriens belysning af hvordan individer bliver politisk fremmedgjorte i et samfund.

Politisk magtesløshed beskriver det stadie, hvor et individ ikke længere føler, at de kan påvirke de handlinger, politisk valgte ledere eller regeringer udfører. Ligeledes eksisterer der en følelse af magtesløshed angående de handlinger, der påvirker deres hverdag.

Der kan her opstå en følelse af, at individets virkelighed ikke længere kan blive styret af individet selv, hvorved en opgivende eller magtesløs følelse opstår, imod de politiske magter, som er årsagen til disse følelser (Finifter, 1970: 390).

Politisk meningsløshed er, når individet anser politiske beslutninger som uforudsigelige. Individet kan i disse tilfælde opleve en følelse af, at de politiske beslutninger ikke bundet i noget politisk fagligt, men i højere grad af tilfældigheder. Såfremt individet ikke kan gennemskue politiske beslutninger eller se mening i de beslutninger som træffes, så efterlades de med en følelse af meningsløshed. Dette kan resultere i en fremmedgørelse af politisk engagement. Dette kan ligeledes forstås som, at individet ikke forstår, hvad konsekvenserne af de politiske beslutninger er, og hvordan de påvirker individet selv (Finifter, 1970: 390).

Politisk normløshed er, når individet ikke længere føler, at politikere og embedsmænd følger de sociale normer og juridiske regler, der regulerer det politiske system. Individet har en

følelse af, at det politiske system er brudt sammen, hvad angår sociale normer og regler. Det efterlader individet med en følelse af politisk fremmedgørelse, fordi reglerne og normer ifølge dem ikke længere er gældende (Finifter, 1970: 390).

Politisk isolation præsenteres til en vis grad som resultatet af de ovenstående tre elementer af politisk fremmedgørelse, da det omhandler individets isolation fra samfundets fælles normer og mål. I et samfund er der en konsensus om et sæt formelle og uformelle normer, og ved politisk isolation, tages der i en eller anden grad afstand fra denne konsensus. Individet isolerer således sig selv fra resten af det konsensusprægede samfund (Finifter, 1970: 390).

Finifter præsenterer yderligere i sin artikel, hvordan der er potentielle konsekvenser forbundet med politisk fremmedgørelse. Der påpeges blandt andet, at der hos nogle sker en politisk tilbagetrækning, hvor individet helt eller i nogen grad afholder sig fra politisk deltagelse. Pointen er således, at der i de langt fleste tilfælde vil ske et skifte i individets politiske ageren, såfremt de føler sig politisk fremmedgjorte. Dette kan både ske i form af øget aktivisme, men det kan også resultere i politisk afholdelse. Hvorvidt resultatet er aktivisme eller politisk disengagement varierer, men ikke desto mindre peger Finifter på, at der oftest vil ske ændringer i individets engagement (Finifter, 1970: 406-408).

Operationalisering

Politisk fremmedgørelse vil i dette projekt blive brugt til at undersøge og potentielt forklare projektets informanternes egne forløb med politisk fremmedgørelse. Herudover vil teorien også bidrage til projektets tre-fase teori. Politisk fremmedgørelse dækker både elementer af indledningsvist afvigelse fra den politiske konsensus, som politiske ekstremisme blandt andet er et udtryk for. Derudover dækker den også politisk isolation, hvilket kan vise sig at være afgørende i forståelsen af informanternes holdsnigsdannelsesproces og tilkobling til politisk ekstremisme. Den bidrager således også til to af faserne i projektets egen analytiske tre-fase model. Herudover har teorien præget nogle af de spørgsmål, som er formuleret i interviewguiden. Desuden bliver teorien anvendt til at anskue informanternes samfundssyn såvel som deres holdning til politikerne. Oprindeligt bliver politisk fremmedgørelse overvejende anvendt til at forklare, hvordan individer tager afstand fra politikere, hvis handlinger de ikke kan affinde sig med eller se mening i. Ligeledes anvendes teorien til at

forklare, hvorvidt individet føler, at politikerne handler forsvarligt. Endelig kan teorien om politisk fremmedgørelse anvendes til at forklare informanternes adfærd og politiske fremmedgørelse ud fra et samfundsperspektiv.

Ekkokammer-teorien

Internettet og i særdeleshed sociale medier er blevet en central informationskilde for mange, og dette har i nyere tid været med til at skabe det, som refereres til som online *ekkokamre*. Fremkomsten af sociale medier har således været med til at erstatte mange af de tidligere fysiske debatfora, og er hos mange blevet en supplerende informationskilde, som i varierende grad erstatter mere klassiske nyhedsmedier. Dette har i nogen grad været med til at skabe fora, hvor individer på baggrund af deres holdninger og online diskussioner kan tilkoble sig de fora, hvor deres holdninger bliver bekræftet snarere end udfordret.

Et ekkokammer bliver i forskningen defineret som en fragmentering af information, hvor de påvirkede individer i ekkokammeret i høj grad kun får informationer, der stemmer overens med deres forudgående holdninger, og derfor blot bekræfter disse yderligere. Forskningen tilskriver fænomenet *filter bubbles* en afgørende betydning bag fremkomsten af disse ekkokamre. En filter bubble bliver forklaret som værende et informationsunivers, som hvert enkelt individ har dets eget skræddersyede version af. Nye software tiltag såsom algoritmer, der ud fra tidligere søgninger og dataindsamling giver forslag og filtrere information, udgør således en stor del af dette informationsunivers. Disse informationer vil således stemme overens med individets digitale fodspor (O'Hara & Stevens, 2015: 401-403).

Det bliver ligeledes fremhævet, hvordan ekkokamre kan have bredere sociale konsekvenser, da denne anonymiseret, fragmenteret information og de nye sociale forbindelser, som medfølger ekkokamre, er blevet sat i forbindelse med udbredelsen af moderne netværksterorrisme samt nynazistiske og jihadistiske miljøer (O'Hara & Stevens, 2015: 401-403).

Dette kan også forstås i forlængelse af politisk motiveret tænkning, som bidragsyder til en øget bias i informationsindsamlingen (jf. Politisk psykologi/Politisk motiveret tænkning).

Konceptet ekkokamre er ikke nyt, men der er sket en tiltagende fremkomst i takt med internettets og sociale mediers udvikling. Internettet har medført en omfattende platform af informationer og mange nye muligheder for samarbejde. Samtidig med at internettet har givet enorme mængder af informationer, så har det også givet muligheden for organisering og gruppering af disse. Selvom store mængder information er tilgængelig, så er selekteringen af information og grupperingen af ligesindede individer ligeledes også blevet nemmere. Heraf peger litteraturen også på, at holdninger kan blive mere ekstreme, når individet indgår i netværk, som udelukkende indeholder ligesindede individer. De mange muligheder som internettet medbringer fører hermed også til problematikker, herunder ekkokamre, hvor individer kan fjerne sig fra modstridende informationskilder samt filterbobler, der primært giver informationer som stemmer overens med deres prædispositioner (O'Hara & Stevens, 2015: 410-412).

Internettets effekt på ekkokamre står efterhånden klart, men endnu et vigtigt fænomen er fremkomsten af *blogosfære*. Blogosfære er en virtuel konstruktion bestående af blogge, som er platforme hvor forfattere kan offentliggøre deres egne indlæg. Disse blogge kan tilgås af læsere, der kan kommentere og interagere med andre læsere. Selve sfæren opstår, når flere af disse blogge bliver forbundet gennem links, hvor de henviser til hinanden. Som resultat af denne interaktion mellem forfatter og læser, opstår der et socialt netværk, hvor bloggerne kan dele deres holdninger og læserne kan bekræfte det. Blogosfære som fænomen er i høj grad med til at skabe ekkokamre, eftersom læserne accepterer og understøtter den holdning som en given blogosfære fremstiller. Som resultat af dette bliver der skabt et selvforstærkende netværk, hvor informationen der deles blandt individerne, ikke bliver udfordret og anskues uden en kritisk tankegang. Dette kan ydermere føre til en normalisering af ekstreme synspunkter (O'Hara & Stevens, 2015: 405-407).

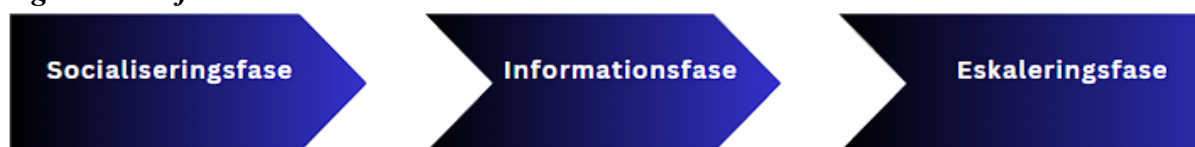
Begrebet *homophily*, fremstår som et essentielt element i forståelsen af, hvorfor ekkokamre skabes. Dette begreb beskriver individers overordnede søgen efter andre, som deler deres egne holdninger og bruges til at understøtte prædispositioner. En mekanisme som kommer i forlængelse af dette begreb, er mekanismen *contagion*. Denne mekanisme understøtter de bestemte holdninger, der findes i det givne ekkokammer. Mekanismen har til hensigt at miskreditere modstridende informationer, som taler imod den dominerende tankegang i ekkokammeret. Eftersom informationerne ikke bliver udfordret, kan ekkokammeret fastholdes med de dertilhørende informationsbias (O'Hara & Stevens, 2015: 415-416).

Operationalisering

Ekkokamre bidrager til projektets tre-fase teori ved, at den indfanger den sidste del af holdningsdannelsesprocessen, som ønskes forstået og kortlagt, nemlig tilkoblingsfasen. Hvor informationer og holdninger er blevet så tilpasset og selekteret, at de ikke længere mødes af modstand, men anerkendelse. Herudover har teorien præget nogle af de spørgsmål, som er formuleret i interviewguiden. Teorien vil bidrage til at give en dybere forståelse af informanternes holdningsdannelsesproces, herunder særdeleshed den sidste del i tre-fase, som kaldes eskaleringsfasen, hvor informationsbiasen er mest fremtrædende.

Tre-fase modellen

Figur 6: Tre-fase modellen

Som præsenteret i problemfeltet, så har projektgruppen tidligere skrevet et bachelorprojekt omkring konspirationsteorier under COVID-19, hvor teoriapparatet blev operationaliseret til den såkaldte tre-fase model, der senere viste sig at være central i analysen af holdningsdannelsesprocessen blandt alle informanterne.

Opdelingen bestod oprindeligt af tre faser:

- 1: Utilfredshedsfasen
- 2: Informationsfasen
- 3: Eskaleringensfasen

Dette dækker således over, hvordan informanterne indledningsvist var blevet utilfredse eller mistænksomme på den officielle forklaring af COVID-19, og derefter gradvist begyndte at tage afstand og søge informationer, der kunne bekræfte dette standpunkt. De var således havnet i informationsfasen, hvilket en til en ledte dem videre over i tilkoblingen af fora, som allerede delte førnævnte holdninger, også kaldt ekkokamre (Østerby et al., 2021: 96). Undren og fundamentet for dette projekt er således, hvorvidt lignende tendenser, kan ses, når man

undersøger holdningsdannelsesprocesserne hos politiske ekstremister, og hvorvidt der ses forskelle mellem de forskellige fløje af politisk ekstremisme, som undersøges: Venstre- og højreekstremisme samt militant islamisme. I nedenstående afsnit vil den ovenstående tre-fase model blive operationaliseret, således at den er dækkende for den nye kontekst.

Den eneste fase, som kommer til at få et nyt navn er 1. fase, da den ikke længere nødvendigvis dækker over en utilfredshedsfase men nærmere en socialiseringsfase, hvor informanterne indledningsvist har en prædisposition eller får formet en grundet primær og sekundær socialisering. Det var nødvendigt at tilpasse Fase 1, da den tidligere fase var relativt simpel i sin definition af utilfredshed som afstandtagen fra den officielle forklaring på Covid-19. Hvorfor de havde gjort dette var selvfølgelig mere kompleks end blot utilfredshed, men var på daværende tidspunkt et dækkende navn for fasen. Navneændringen til socialiseringsfasen, kommer således med afsæt i tilføjelsen af teorien, politisk socialisering, da tilkoblingen til ekstreme politiske miljøer antageligvis er betinget af en tidlig socialisering og opbyggelsen af prædispositioner. Ligeledes er undersøgelse af politisk ekstremisme også præget langt mere af ideologi og subkulturelle normer, hvor konspirationsteorier og COVID-19 var en meget konkret begivenhed, der var meget omfattende og aktuel under tidligere forskningsprojekt (Østerby et al., 2021: 12-13). Således består tre-fase modellen af følgende faser:

1. Fase - Socialiseringsfasen

Den indledende fase kommer til at bestå af elementer fra teorierne: politisk socialisering samt politisk motiveret tænkning. Dette bruges til at forstå, hvordan informanternes socialisering og dannelse af prædispositioner har været afgørende i deres tiltrækning til ekstremistiske miljøer. Socialiseringsfasen starter således i ens barndom, da den primære socialisering teknisk set begynder fra fødslen.

2. Fase - Informationsfasen

Informationsfasen er i særdeleshed præget af teorien: politisk motiveret tænkning og politisk psykologi, politisk fremmedgørelse, samt begyndende ekkokammer. Informationsfasen dækker generelt over, hvordan informanterne på baggrund af deres socialisering og prædisposition er retningsmotiveret i deres søgende efter information. Denne retningsmotiveret søgning og begyndelse på ekkokammer, skaber ydermere basis for politisk

fremmedgørelse. Starten på informationsfasen er kendetegnet ved det øjeblik, hvor informanten aktivt søger information. Disse elementer danner ydermere fundamentet for, hvad der driver os til den sidste fase, eskaleringsfasen.

3. Fase - Eskaleringsfasen

Starten på eskaleringsfasen defineres som politisk aktivisme. Politisk psykologi og politisk motiveret tænkning, politisk fremmedgørelse samt ekkokamre er således styrende for denne fase. Politisk aktivisme opstår som regel i sammenhæng med, at ekkokammeret er blevet konsekvent og fuldkommen, og hvor den politiske fremmedgørelse udvikler sig til direkte eller indirekte isolation. Biasen er så kraftig og informationerne så sorteret, at der ikke længere hersker modstridende informationer, som udfordrer ens eksisterende holdninger og prædispositioner. Således er kognitive dissonans nærmest nedlagt og ens politiske isolation komplet. Kombinationen mellem naturen af miljøernes ideologiske standpunkter samt den politiske aktivisme resulterer således i ekstremisme.

Opsummering

Argumentet for anvendelse af egen model kommer fra en undren om, hvorvidt der kunne findes samme tendenser i nye kontekster. Ydermere også fordi tidligere erfaringer viste, at teoriapparatet giver en relativt komplet forståelse på tværs af flere teoretiske antagelser om, hvordan holdningsdannelsesprocesser i sådanne miljøer deler nogle universelle mekanismer. Når et individ interesserer sig for noget, der falder uden for den sociale norm eller den politiske konsensus, er der tilsyneladende nogle universelle tendenser, som gør sig gældende. Der vil næsten altid være en eller anden form for indledende fase, der sporer et individ ind på en retningsmotiveret informationssøgning, som leder dem mod informationer, der bekræfter førnævnte prædisposition, og den information er oftest tilgængelig hos grupperinger eller fora. Her findes ligesindede individer, som deler samme holdninger, og dette leder til en eskaleringsfase, hvor ens holdninger ikke blot bliver bekræftet gennem selekteret informationssøgning, men også af ligesindede individer. Denne form for anerkendelse leder til styrkede holdninger, og lægger grundlaget for ideologi og ekkokamre. Således er det erfaringen, at andre modeller ikke indfanger den kobling af teoriramme som opereres med, og ligeledes ikke tilbyder samme komplekse indsigt til holdningsdannelsesprocessens faser samt sammenhængen mellem disse faser.

Metode

Forskningsdesign

Som tidligere beskrevet i projektets indledning tager dette projekts teori udgangspunkt i det tidligere projekt "*Konspirationsteorier under COVID-19*". Projektets metode vil således, som teorien, også tage udgangspunkt i dette.

Forskningsdesignet for dette projekt kan bedst beskrives som et kvalitativt casestudie. Casen i dette studiet anses som holdningsdannelse for ekstremister, mens konteksten anses som værende det tidligere beskrevet "*Konsensus Danmark*" (jf. Problemfelt) (Yin, 2009: 46). Konsensus Danmark anvendes her som en beskrivelse af den politiske situation Danmark befinder sig i. Midten af dansk politik synes at have fået mere parlamentarisk magt end tidligere, da de ikke er afhængige af den parlamentariske støtte fra fløjpartierne. Projektgruppen anvender kun denne beskrivelse som en meget overordnet betragtning af den politiske situation, og anerkender kompleksiteten af politik i praksis. I øvrigt understreges det, at såkaldte fløjpartier i Folketinget på ingen måde betragtes som ekstremister, men blot at mere midtersøgende regeringer, som den nuværende, må betragtes som et udtryk for konsensus.

Det kvalitative aspekt skyldes, at der i undersøgelsen af casen udelukkende vil blive anvendt kvalitative metoder i form af semistrukturerede interviews samt kodning. Valget af kvalitativ metode kommer af ønsket om at opnå en mere dybdegående analyse, der i samspil med projektets teori vil afføde den størst mulige indsigt ind i ekstremistiske miljøer, og forsøge at kortlægge hvorfor individer indtræder i disse, samt hvilken holdningsdannelsesprocessen de gennemgår, og hvad der ligger til grund for denne. Kvalitativ metode er således fordelagtigt i dette projekt, da det understøtter dannelsen af den empiri, som projektgruppen vurderer er den mest brugbare til undersøgelsen af fænomenet holdningsdannelsesprocesser i ekstreme grupper (jf. Problemformulering).

Casestudiet vil ydermere, ligesom tilfældet i det foregående projekt, udgøre et single-embedded casestudie (Østerby et al., 2021: 33). Selvom casen består af flere individer, så vil disse stadig betragtes som en samlet case, blot med flere analyseenheder (Scholz, 2002: 9-10).

Caseudvælgelse

Casen for dette casestudie er som nævnt i ovenstående afsnit, holdningsdannelse for ekstremister. Casen vil bestå af en gruppe af individer, som vil blive interviewet samt et udvalg af sekundær litteratur, og således udgøre projektets empiri. Som tidligere beskrevet, betragtes casen som en samlet case, hvor hver informant anses som en analyseenhed.

Udvælgelsen af case for denne undersøgelse var først og fremmest rettet mod at undersøge et lignende, men endnu utestet, felt for tre-fase modellen, der foreløbigt kun er anvendt til analyse af såkaldte konspirationsteoretikere. Dernæst skulle casen have en samfundsmæssig og tidsmæssig relevans. Gennem projektgruppens tidligere arbejde med konspirationsteorier under COVID-19 pandemien var projektet opmærksom på, at casen skulle indeholde nogle bestemte kriterier. Heriblandt var det centralt, at det nye undersøgelsesfelt havde iboende former for isolation og grupperinger. Anvendelsen af studiets teoriapparatet er nemlig betinget af, at de individer der udgør casen har været tilsluttet en gruppe/bevægelse, der er placeret uden for det traditionelle spektrum af dansk politik.

Valget faldt derfor på ekstremisme, da feltet imødeser kriteriet om organisering, og det samtidig har en samfundsmæssig og tidsmæssig relevans, i det ekstremisme fortsat udgør en stor trussel mod det danske samfund (jf. Problemfelt). Den valgte case kan bedst kategoriseres som en *ekstrem case*, da fokuset i dette studie er på kvaliteten af information og ikke kvantiteten (Flyvbjerg, 2015: 473). Studiet forsøger således ikke at opnå generaliserbarhed gennem de anvendte informanter, men stræber derimod efter kun at inddrage informanter, der passer på de kriterier, der er opstillet for casen. Casen omhandler et meget skrøbeligt og tabubelagt felt, og i mange henseender er anonymitet afgørende for deres aktivitet i miljøerne, da ekstremister ofte går på kant med loven. Antallet af mulige respondenter er således meget begrænset, og derfor er kvaliteten af information fra det begrænset antal informanter centralt for dette projekt. Projektgruppen lægger sig derfor tæt op af Bent Flyvbjergs beskrivelse af casestudier, da han vurderer, at ekstrem cases oftest er fordelagtige i både et forståelsesorienteret og et handlingsorienteret perspektiv, da det er vigtigere at undersøge de dybereliggende årsager til et problem frem for symptomerne, hvilket sjældent opnås gennem store stikprøver med fokus på repræsentativitet (Flyvbjerg, 2015: 473-474). En stor stikprøve vil, grundet forskningsfeltets natur, formentlig være uopnåelig, og således vil statistisk generaliserbarhed aldrig kunne opnås gennem stikprøvens

repræsentativitet. Projektet vil derimod forsøge at skabe generaliserbarhed gennem teori, hvilket kan opnås, såfremt resultaterne for indeværende projekt er i tråd med tidligere forskning og empiri på forskningsfeltet. Antoft & Salomonsen beskriver ydermere, at ekstrem cases er særligt fordelagtige i forbindelse med nye empiriske forskningsfelter, når det har til formål at afprøve nye teoretiske sammenhænge (Antoft & Salomonsen, 2007: 44). Da dette studie har til hensigt at teste tre-fase modellens anvendelighed på holdningsdannelse for ekstremister, så vurderes casen derfor ideel til brug i det indeværende projekt.

Teoritestende casestudie

Dette afsnit vil redegøre for, hvad der karakteriserer denne undersøgelses casestudie ud fra en forståelse af, at der findes forskellige slags casestudier, og de hver især kan have forskellige forudsætninger og formål i forhold til at bidrage til at forklare en given case.

Det kvalitative casestudie og dets formål kan overordnet siges at have karakter af fire forskellige typer, henholdsvis *ateoretiske* studier, *teorifortolkende* studier, *teorigenerende* studier og *teoritestende* studier. Det er dog sjældent, at et casestudie kan deles helt rent op i den ene eller anden type, hvilket også kan siges at være tilfældet for dette casestudie (Antoft & Salomonsen, 2007: 33-34). Til dette afsnit vil der blive taget udgangspunkt i det teoritestende casestudie, men dertil også det teorifortolkende, da der kan argumenteres for at dette casestudie har elementer af begge.

Det overordnede formål med et *teoritestende* casestudie er at videreudvikle eller udfordre eksisterende teorier. Resultaterne af sådanne casestudier medfører typisk en reformulering af teori, hvor begreber eller teoretiske sammenhænge præciseres, og teoriens gyldighedsområde opridses. Et teoritestende casestudie vil derudover typisk være af deduktiv karakter, eftersom det er allerede etablerede teorier, der er afgørende for selve valget, afgrænsningen og fortolkningen af en case (Antoft & Salomonsen, 2007: 41-42)

Formålet med denne undersøgelses casestudie kan siges at være todelt i den forstand, at det først og fremmest søger at efterteste en allerede eksisterende teoretisk model, omend en smule ændret, fra et tidligere projekt. Førnævnte teoretiske model forsøges derfor i denne undersøgelse testet i en anden kontekst fra tidligere, hvorfor der først og fremmest kan argumenteres for, at dette casestudie bærer præg af en teoritestende tilgang. Det teoritestende

element kommer i forlængelse af en undren og formodning om, at teorirammen for holdningsdannelsesprocesserne, der tilsyneladende tidligere gjaldt for tilslutning til konspirationsteorier, formodentlig også vil være forklarende i denne kontekst om politisk ekstremisme. Det er altså allerede etablerede teorier, der oprindeligt dannede grundlaget for denne undersøgelse samt havde afgørende betydning for valget af casen. Derudover kan der også argumenteres for, at elementet omkring videreudvikling eller udfordring af eksisterende teori er i spil, da den teoretiske ramme er en sammensætning af teorier, der allerede har været anvendt i en tidligere undersøgelse, og som nu genanvendes i en ny udgave og kontekst med enkelte ændringer.

Det teorifortolkende casestudie er den anden type af casestudier som denne undersøgelse kan siges at bære præg af, eller hvert fald ikke afskriver sig helt fra. At et casestudie er teorifortolkende indebærer, at fortolkningen af en case foregår som en proces mellem både den empiriske case, men også den teoretiske ramme. Til lighed med det teoritestende casestudie tager det teorifortolkende også afsæt i allerede eksisterende teorier, men de adskiller sig på den type viden de ønsker at generere. Hvor førstnævnte søger at genere ny teoretisk viden, søger det teorifortolkende at skabe ny empirisk viden om en case (Antoft & Salomonsen, 2007: 38-39).

Argumentet om at dette casestudie også bærer præg af ovenstående kommer på baggrund af, at selvom det overvejende har en teoritestende tilgang, afskriver det sig ikke fra stadig at have elementer af det teorifortolkende. Selvom den anvendte teoretiske ramme eftertestes i en ny kontekst, anvendes den analytisk stadig på en fortolkende måde til at forstå og give indsigt i den empiriske case.

Interview

I denne opgave vil der til analysen af problemformuleringen blive behandlet data, som er indhentet ved hjælp af interviews. Interviews giver muligheden for at undersøge individers meninger, holdninger og oplevelser samt belyse de underliggende mekanismer bag individers udsagn (Aarhus Universitet, u.å.a; Brinkmann & Tanggaard, 2015: 29). Ved brugen af interviews, har interviewerens muligheden for at spørge ind til visse emner, som kunne have relevans for at give en fyldestgørende besvarelse på et forskningsprojekts

problemformulering. Interviews blev valgt på baggrund af overvejelser omkring hvilken metode for empiriindsamling, der bedst vil kunne indfange de nødvendige data til baggrund for analysen. Der måtte dog laves endnu et tilvalg i forhold til hvilken type interviews, som skulle benyttes i dette projekt. Projektgruppen besluttede at gøre brug af det semistrukturerede interview, da dette ville give muligheden for at have en interviewguide, der samtidigt kunne afviges fra, såfremt relevante emner blev bragt ind i samtalen (Aarhus Universitet, u.å.a). I forlængelse heraf blev det ustrukturerede interview fravalgt på grund af dets manglende interviewguide. Ligeledes blev det strukturerede interview fravalgt, da dets rigide form ikke giver interviewerens muligheden for at stille opfølgende spørgsmål, hvis ikke det står i interviewguiden (Aarhus Universitet, u.å.a). Hensigten med interviewformen var altså at have en generel retning samt visse essentielle spørgsmål, men samtidig give muligheden for at tilpasse de enkelte interviews til hver informant.

Som interviewer er det vigtigt, at der bliver spurgt ind til områder, der kan hjælpe med at belyse det valgte forskningsemne, uden at manipulere informanterne. Når der foretages interviews, der har til hensigt at belyse visse processer som individerne har gennemgået, kan der opstå visse faldgruber. Efterrationaliseringen af individernes personlige oplevelser, kan påvirke de svar der bliver givet i løbet af et interview, og det er således interviewerens opgave at spørge ind til forskellige sider af emnet, hvortil der skabes indsigt i emnets kompleksitet og de dertilhørende processer (Olsen, 2015: 176). Eftersom emnet i dette projekt omhandler ekstreme miljøer, kan det være svært for informanterne at åbne op omkring visse aspekter af deres holdningsdannelseproces. Derfor er det vigtigt, at der bliver opbygget en god *rapport*. Begrebet rapport, henviser til relationen mellem interviewer og informanten, samt den tillid som interviewerens skal opbygge. Såfremt det lykkedes at opbygge en god rapport mellem informanten og interviewerens, kan det resultere i at der bliver delt mere information end det ville være tilfældet, hvis denne tillid ikke var til stede (Aarhus Universitet, u.å.b).

Endnu en faldgrube der skal tages højde for, når der foretages interview er *demand characteristics*. Hvis en informant bliver informeret om et forskningsprojekts hypotese/problemformulering, kan der opstå en tendens, hvori informanten svarer således, at det stemmer overens med forskningsprojektets fokus (Aarhus Universitet, u.å.c). Dette vil kunne resultere i fejlbarlige konklusioner, eftersom informanten muligvis ikke har svaret sandfærdigt, men har givet svar der skal bekræfte projektets fokus. I forhold til dette projekt,

kunne dette forekomme i spørgsmålene som er operationaliseret ud fra teorierne, hvis de havde for smalle besvarelsesmuligheder. Eftersom informanterne ikke bliver informeret om projektets analysemæssige fokus (jf. Tre-fase modellen), samt en interviewguide med åbne spørgsmål og muligheden for at tilpasse hvert enkelt interview til informanten, har projektgruppen herigennem forsøgt at modarbejde *demand characteristics*.

Anonymitet er ydermere essentiel for tilblivelsen af denne undersøgelse. Først og fremmest er det et centralt element i henhold til at skaffe informanterne, da ekstremisme er et tabubelagt emne, hvilket er tilfældet for både tidligere og nuværende ekstremister. Anonymitet er dernæst essentiel for troværdigheden af informanternes udsagn, da disse i visse tilfælde omhandler voldepisoder eller idolisering af kontroversielle historiske personer, hvilket kan få informanten til at udelade eller ændre bestemte elementer af deres fortælling.

Udvælgelse af informanter

Eftersom dette forskningsprojekt har anvendt semistrukturerede interviews, har det været nødvendigt at komme i kontakt med individer, som var interesserede i at deltage og fortælle om deres oplevelser med de ekstreme miljøer. For at finde disse informanter, har visse strategier været anvendt.

Det første punkt som er relevant at nævne er, at dette projekt ikke har haft til hensigt at belyse en bred del af befolkningen. Det er derfor ikke informanternes repræsentative karakteristika, som har været et af fokuspunkterne i udvælgelsen af informanter. Projektet har til hensigt at give et indblik i visse holdningsdannelsesprocesser på tværs af forskellige ekstreme miljøer og undersøge, hvorvidt disse stemmer overens med tidligere undersøgte holdningsdannelsesprocesser. Til udvælgelsen er der blevet anvendt en *formålssampling*, hvoraf informanterne er blevet udvalgt på baggrund af deres relevans i forhold til forskningsspørgsmålet, i stedet for med *tilfældighedssampling* (Bryman, 2014: 416). Den umiddelbare udvælgelse af informanterne har været i konteksten af, at informanterne er individer som enten er eller har været en del af et ekstremt miljø.

Denne differentiering stammer fra litteraturens to niveauer i forhold til sampling, kontekst og personer (Bryman, 2014: 417). Fremgangsmåden hvorpå disse informanter blev fundet, var hovedsageligt en undersøgelse af diverse nyhedsmedier, som har bragt informanternes historier. Af dette kunne det udledes, at informanterne var ude af miljøerne og, til en vis grad, villige til at diskutere deres oplevelser. Ud fra diverse nyhedsartikler, er det derefter blevet vurderet, hvorvidt individerne fandtes relevante og kunne hjælpe med data som ville bidrage til besvarelsen af forskningsspørgsmålet. Næste opgave blev dermed at finde kontaktinformationer på informanterne og tage kontakt til dem. Henimod slutningen af informantindsamlingen fik projektgruppen ydermere kontakt til to unge medlemmer af et ekstremt venstreorienteret miljø. Dette kommer således med det in mente, at de stadig er tidligt i deres holdningsdannelsesproces, hvilket skaber en udfordring i henhold til at analysere deres endelige holdningsdannelsesproces.

I forhold til de dybere niveauer af stikprøveniveauerne, kan der nu belyses hvilke metodiske overvejelser, der har været i forbindelse med udvælgelse af informanterne. Til dette er det relevant at nævne de forskellige områder som vil diskuteres, som er, *teoretisk*, *generisk* og *snowball sampling*. Den teoretiske sampling henviser til tankegangen om at indsamlingen af data fortsætter indtil der nås et teoretisk mætningspunkt. Derfor kan denne fremgangsmåde beskrives som en dynamisk proces, hvori kriterierne ændres i forbindelse med indsamlingen af information (Bryman, 2014: 418-420). Den generiske sampling er en mere ikke-sekventiel proces, hvor udvælgelseskriterierne opstilles inden analysen af de indsamlede data.

Informanterne findes i denne kontekst også før analysen (Bryman, 2014: 422). I forhold til konteksten af dette forskningsprojekt, er der blevet anvendt generisk sampling, da udvælgelseskriterierne ikke ændrer sig i løbet af analysen af data, og al information indsamles før analysen påbegyndes. Snowball sampling henviser til en strategi inden for udvælgelse af informanter, hvori interviewereren spørger informanten om vedkommende har kendskab til andre med samme holdning eller med samme oplevelser, der er villige til at medvirke i undersøgelsen. Denne strategi bliver i litteraturen beskrevet som relevant, hvis der bliver forsket med grupperinger, som er svære at skabe kontakt med (Bryman, 2014: 424), og således synes fordelagtigt for indeværende projekt. Desuden er der blevet anvendt AI-muligheder, i form af ChatGPT, som et forsøg på at fremsøge potentielle informanter. Ydermere er der blevet taget kontakt til forskellige forskere, som tidligere har arbejdet indenfor samme emne angående ekstreme politiske miljøer.

Efterrationalisering på udvælgelse af informanter

Projektgruppens oprindelige ønske var at skaffe nok informanter til at kunne afholde omkring ti interviews, men det stod hurtigt klart at dette ville blive en vanskelig opgave. Selve indsamlingsprocessen var præget af manglende respons fra de individer, som blev fundet og taget kontakt til. Som det er beskrevet i ovenstående afsnit, så var kriterierne for informanterne, at de tidligere skulle have været aktive i et ekstremt politisk miljø eller stadig være aktive. Eftersom mange af de informanter blev fundet gennem diverse nyhedsartikler og på visse grupperingers hjemmesider, var det vanskeligt at nå ud til et bredere segment af den ønskede målgruppe. Der blev i løbet af indsamlingsprocessen foretaget flere runder af søgninger, hvori projektets gruppemedlemmer forsøgte at finde mulige informanter, såvel som kontaktoplysninger på disse. Som tidligere nævnt indebar én af disse runder anvendelsen af den online AI-tjeneste ChatGPT, i et forsøg på at gå til indsamlingen på en alternativ måde. Denne fremgangsmåde viste sig dog at være mangelbar, eftersom ChatGPT frembragte nogle tvivlsomme og ikke tilfredsstillende informationer på de individer, som blev foreslået, ikke var af tilfredsstillende karakter. Derved blev det besluttet af projektgruppen, at denne fremgangsmåde ikke ville resultere i yderligere informanter og blev dermed fravalgt efterfølgende.

På tværs af indsamlingsprocessen er der blevet taget kontakt til 37 individer og grupperinger. Efter flere resultatløse indsamlingsrunder, anså projektgruppens medlemmer det som usandsynligt, at der kunne findes yderligere informanter. På tværs af de 37 forsøg på kontakt, var der fem individer der accepterede at stille op til et interview, to der ikke ønskede at stille op og en enkelt som blev fravalgt af projektgruppen af etiske årsager. De resterende meldte aldrig tilbage. I løbet af de fem interviews, er der blevet forsøgt at anvende snowball sampling, som også er beskrevet i ovenstående afsnit. Dette blev gjort med hensigt på at forbigå nogle af de *gatekeepers*, der kan være, når der forsøges at skabe kontakt til sådanne grupperinger. Forsøget på at anvende snowball sampling, var dog uden held, eftersom ingen af de interviewede informanter, kunne foreslå andre, som var villige til at lade sig interviewe. Efterfølgende blev det af projektgruppen besluttet, at det var nødvendigt at anvende sekundær empiri, eftersom det var tvivlsomt, at de fem interviews ville danne et gyldigt empirisk grundlag for projektets analyse.

Aktive og tidligere ekstremister

I forhold til den empiri, der forventes at blive indsamlet fra de forskellige informanter, er det vigtigt at lave visse forbehold. Eftersom projektets informanter er fordelt således at to informanter er aktive i de pågældende miljøer og de resterende er tidligere medlemmer, må det antages at den information der indsamles skal fortolkes med forskellige forbehold. For de tidligere ekstremister, skal de anskue deres holdningsdannelsesproces retrospektivt, hvilket kan resultere i, at de enten husker forkert eller fortæller en version af deres oplevelse, der er blevet påvirket af selvrefleksion. Eftersom de ikke længere identificerer sig med de pågældende miljøers ideologier, er det muligt at andre ting forekommer vigtigere for dem, når de skal genfortælle deres holdningsdannelsesproces. I forhold til de informanter, der på nuværende tidspunkt er aktive i miljøet, kan der være andre faldgruber i forhold til fortolkningen af deres udsagn. Eftersom de stadig er aktive i miljøet, må det antages at de stadig identificerer sig med deres respektive miljøes ideologi og muligvis ikke ønsker at give svar, der kan stille grupperingen eller dem selv i et dårligt lys. Ligeledes kan deres identificering med ideologien skabe en altoverskyggende følelse af, at netop dette er det vigtigste aspekt af deres tilhørsforhold. Det er hermed op til projektgruppen at skulle afkode og vurdere, hvorvidt informanternes udsagn er præget af deres nuværende standpunkt i forhold til den holdningsdannelsesproces, som de alle har været igennem.

Interviewguide

Forud for interviewene er der blevet udformet en interviewguide, der havde til formål at agere rettesnor for både de teoretiske og empiriske kriterier, som projektgruppen ønskede afdækket. Dette har blandt andet udformet sig ved, at projektets udvalgte teorier er blevet operationaliseret til underspørgsmål, som havde til formål at afdække forskellige dele af holdningsdannelsesprocessen, og hermed danne grundlaget for en fyldestgørende besvarelse af forskningsprojektets problemformulering. Indledningsvist blev der under interviewene budt velkommen og interviewets formål opridset. Herefter blev projektgruppens medlemmer samt rollerne for interviewer og observatør præsenteret. Dernæst blev samtykkeerklæringen læst op, således at der sikres informeret og mundtligt samtykke. Efter samtykke er givet starter interviewet med den indledende del af interviewguidens spørgsmål. Det første spørgsmål dækker over informantens alder, beskæftigelse, uddannelse og deres

enten nuværende eller tidligere tilhørsforhold til et politisk ekstremistisk miljø. Dette gøres for at etablere en basisforståelse og interviewet påbegyndes. Ligeledes blev dette brugt til at sørge for, at informanten kunne sætte sit præg på interviewets gang. Dette skal forstås som, at interviewguiden bliver brugt som en rettesnor, men hvis informanter allerede berører spørgsmål som forekommer senere i interviewguiden, så vil de blive sorteret fra, og ligeledes vil relevante opfølgende spørgsmål blive stillet med det samme. Hermed vil interviewet få en mere flydende tilgang, end hvis interviewguiden bliver afdækket i punktform. Dette gøres ligeledes for at undgå potentiel bias forbundet med ledende spørgsmål. Efterfølgende til det indledende spørgsmål og afdækningen af informantens forhold til ekstremistiske miljøer, består interviewguiden af mere specifikke og detaljerede spørgsmål, som forsøger at afdække informationsfasen og eskaleringsfasen af informantens holdningsdannelsesproces i forbindelse med deres tid i ekstremistiske miljøer.

Operationalisering af interviewguiden

Interviewguiden er formet ud fra en deduktiv tilgang, hvor projektets teoriramme har været afgørende i udarbejdelsen af spørgsmålene. Dette er gjort for at sikre, at interviewspørgsmålene fyldestgørende afdækker de relevante mekanismer af holdningsdannelsesprocessen både indledende til optagelsen i et ekstrem miljø, men de løbende processer som informanter bliver mere og mere engageret i miljøet. Dette dækker således både over ens socialisering, prædisposition indledende til miljøet, men også den informationssøgende adfærd, som gik forud da interessen blev skabt, og hvordan dette har eskaleret i miljøet.

Således blev det fundet relevant at starte med spørgsmålet: *“Vil du præsentere dig selv?” (alder, beskæftigelse og uddannelse og tilkobling til politisk/religiøst miljø?)* (Bilag 1). Spørgsmålets form har varieret afhængig af informantens politiske ekstremistiske baggrund. Dette spørgsmål er blevet brugt til at skabe en grundlæggende forståelse af informanten og kreere grobund for et naturligt interview med i de informationer som informanten giver til kende. Hvert interview har således været relativt unikt udformet med udgangspunkt i hver informants fortælling. Det har givet interviewerens mulighed for at kunne tilpasse de uddybende spørgsmål til informantens egen tilgang til interviewet. Det er ligeledes også her, det semistrukturerede interview har vist sig at være særligt værdifuldt. Det har således givet

mulighed for et mere flydende interview, som har mere karakter af en samtale og hvor rapport er nemmere at opbygge. Det skabes også en følelse af, at informanten er med til at præge interviewets retning. Det er også i den indledende del, hvor der uddybbende spørges ind til informanternes primære og sekundære socialisering forud for deres indtrædelse i deres respektive ekstreme miljøer. Socialiseringsfasen er således overvejende fokuseret omkring spørgsmål, der har til formål at afdække informanternes prædisposition og deres politisk socialisering. Ligeledes har spørgsmålene til formål at afdække, hvorvidt der har været negativity bias og attentional bias til stede forud for deres informationsfase.

Den næste del interviewguiden har til formål at afdække, er informanternes informationsfase. Her er spørgsmålene centreret omkring, hvordan de har tilegnet sig information, hvilke medier de har anvendt og hvordan de eventuelt har tilgået deres informationssøgen. Ligeledes forsøges det afdækket, hvordan informationsudveksling fungerer inden for deres respektive ekstreme miljøer. Målet er således at afdække, om de i takt med deres informationssøgning og tilkobling til miljøerne bevæger sig i ekkokamre. Informationsfasen er i særdeleshed præget af teorien politisk psykologi og junk culture. Dette skyldes, at de indledende elementer som bliver afdækket i socialiseringsfasen er afgørende for, hvilken selektering og sortering af information der kommer til at drive informationsfasen. Informationsfasen dækker generelt over, hvordan informanterne på baggrund af deres socialisering, prædisposition og politisk fremmedgørelse er retningsmotiveret i deres søgen efter information. Det ligeledes i informationsfasen, at elementer som confirmation bias, disconfirmation bias og elementerne politisk meningsløshed, magtesløshed og normløshed forsøges afdækket samt deres effekt hos informanternes informationssøgen.

Den sidste del af interviewet er eskaleringsfasen, hvor formålet er at afdække koblingen fra en retningsmotiveret informationssøgning til indtrædelsen i et ekstremistisk miljø og herunder indgangen til ekkokamre, hvor information er endnu mere sorteret og afgrænset. Ligeledes er det i eskaleringsfasen, hvor informanternes holdninger til de danske politikere og det politiske system bliver afdækket. Det gøres således for at afdække, hvor politisk fremmedgjorte de er blevet. Det er også her, hvor effekterne af elementerne fra politisk fremmedgørelse: meningsløshed, magtesløshed og normløshed kulminerer i politisk isolation. Ligeledes er det her, hvor utilfredsheden bliver aktivt og de aktivt begynde at kæmpe for samt udbrede deres ideologi og holdninger. Det er således også her effekterne af prior attitude effect og attentional bias afdækkes. Det skal forstås som de elementer fra politisk psykologi

og politisk motiveret tænkning, som forklarer hvorfor individet føler behov for at overbevise andre om deres holdninger som de rigtige samt de trusler de ser i samfundet. Det er også i denne fase, hvor ekkokammeret og den politiske isolation har så stor indflydelse, at fællesskabet hos de fleste informanter er alt ovenstående i deres politiske adfærd, da det er det eneste sted, de føler sig hjemme.

Etiske overvejelser

Dette afsnit vil redegøre for de etiske overvejelser projektgruppen har gjort sig i forbindelse med brugen af kvalitative forskningsmetoder, samt hvilke forholdsregler, der er blevet taget, for at sikre at det har foregået på en etisk hensigtsmæssig måde.

Med baggrund i kvalitativ forsknings værdiladede og sociale natur, giver det anledning til at være ekstra opmærksom for at undgå eventuelle etiske problemstillinger. Svend Brinkmann opsummerer kernen af det som: *"Et grundlæggende etisk problemfelt angår det forhold, at kvalitativ forskning ofte handler om menneskers personlige liv og erfaringer og placerer private ytringer i den offentlige arena"* (Brinkmann, 2020: 581). Set i lyset af denne undersøgelses forskningsfelt i form af politisk ekstremisme, hvor udvalgte individers politiske synspunkter, holdningsdannelse og historier om dette undersøges gennem interviews, er ovenstående citat bestemt også relevant i denne sammenhæng.

Når det kommer til etiske problemstillinger indenfor kvalitativ forskning kan der siges at være to overordnede typer, som det kan opdeles i, henholdsvis mikro- og makroetik. De mikroetiske problemstillinger henvender sig i forhold til de personer, der deltager i forbindelse med forskningen, herunder interviewpersoner. Mikroetik indebærer derfor, at der fra forskernes side på forhånd, under og efter en undersøgelse, skal tages hensyn til de deltagere, der bidrager. Disse mikroetiske hensyn omfatter typisk det at indhente deltagernes samtykke, og derudover garantere deres anonymitet og fortrolighed for dermed at sikre de ikke lider nogen last i forbindelse med undersøgelsen (Brinkmann, 2020: 593).

Førnævnte mikroetiske hensyn har derfor også været et fokus for projektgruppen i denne undersøgelse. I forbindelse med indhentningen af samtykke er der blevet udarbejdet en skriftlig samtykkeerklæring, hvor interviewpersonerne har haft mulighed for at tilkendegive, at de er indforstået med projektets formål og metode. Derudover indeholder

Samtykkeerklæringen også tydeliggjorte informationer om frivillig deltagelse, at samtykket til enhver tid kan trækkes tilbage, garanteret anonymitet af navn og udtalelser, forsikring materialets destruktion efter brug samt mulighed for kopi af transskribering hvis det efterspørges. Samtykkeerklæringen er både blevet tilsendt i en skriftlig version såvel som mundtligt formidlet til de deltagende, da det fandtes hensigtsmæssigt på baggrund af interviewenes virtuelle afvikling.

Hvor de mikroetiske problemstillinger forholder sig til individet, har de makroetiske problemstillinger et bredere samfundsmæssigt fokus. Dette betyder, at der i forbindelse med et forskningsprojekt også blandt andet skal tages højde for hvilke interesser forskningen tjener samt hvem der har noget at vinde eller tabe set i lyset af forskningens resultater (Brinkmann, 2020: 593).

Disse makroetiske problemstillinger kan være svære at forudse eller forhindre helt, men der kan fra forskernes side gøres et forsøg på at afklare nogle af de grundlæggende målsætninger med undersøgelsen, og hvad den ihvertfald ikke har til hensigt. Hertil kan nævnes, at undersøgelsen som udgangspunkt har fokus på holdningsdannelsesprocessen, og hvordan denne udspiller sig i en kontekst omhandlende politisk ekstremisme i Danmark. Det er derfor ikke undersøgelsens formål eller interesse hverken at be- eller afkræfte yderligtgående politiske standpunkter, og ej heller at udstille disse i lys af andre motiver end at bidrage med viden om førnævnte holdningsdannelsesproces.

Videnskabsteoretisk fundering

I dette afsnit vil projektets videnskabsteoretiske fundering blive præsenteret. Valget om at kalde det projektets videnskabsteoretiske fundering er bevidst. Dette skyldes, at projektet ikke ønsker at lægge sig fast på en bestemt videnskabsteoretisk position. Derimod vil projektet bevæge sig imellem flere videnskabsteoretiske positioner. Ligeledes vil afsnittet beskrive, hvordan projektet vil skabe videnskabelig viden. Endelig vil projektets ontologi, epistemologi samt metodologi blive præsenteret.

Projektet lægger sig, som nævnt, ikke fast på en konkret videnskabsteoretisk retning. I stedet tager det udgangspunkt i de idealistiske positioner. Det vil således sige, at projektets mål er i

tråd med det idealistiske erkendelsesmål, hvilket er forståelse (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018: 41). Projektet vil derfor i forlængelse af det arbejde med bløde data i form af sprog. Disse data vil således blive analyseret gennem projektets kvalitative metodetilgang (Ingemann et al., 2018: 334). I sin grundforståelse er videnskabsteori teorier om hvordan viden skabes om et givent genstandsfelt (Ingemann, 2017: 20-21). I dette projekt vil der således forsøges at skabe viden omkring projektets genstandsfelt, som er individers holdningsdannelsesproces i forbindelse med tilslutningen til politiske ekstreme grupperinger, samt tilegnelsen af politisk ekstreme holdninger. Denne viden vil blive skabt gennem semistrukturerede interviews med informanter. Herigennem vil sproget indtage den centrale rolle. Det vil således afspejle en idealistisk videnskabsteoretisk position, hvor sprog bliver den vigtigste kilde til at skabe viden.

Det er vigtigt at forstå forskellen mellem idealisme og realisme. Idealisme blev grundlagt som et opgør med enhedsvidenskaben, der bygger på at der ikke er logiske eller metodologiske forskelle mellem videnskaber. Idealisme tager afstand fra dette, herunder idéen om, at mennesker og eksempelvis dyr samt planter kan undersøges på den samme måde. Enhedsvidenskaben ser mennesker som værende objekter, mens idealismen ser dem som subjekter. Ligeledes anser idealismen mennesker som værende unikke gennem deres sprog, idéer og handlinger (Ingemann et al., 2018: 38). Idealismens anskuelse af mennesker som værende subjekter er også med til at skabe dens ontologiske afsæt. Ontologi skal forstås som, hvordan videnskabsfilosofien anskuer genstandsfeltet samt videnskabsfilosofiens samfunds- og menneskesyn (Fuglsang, Olesen & Rasborg, 2018: 32; Ingemann et al., 2018: 37). I forhold til idealismens ontologi, anser idealismen samfundet som værende sammensat af refleksive individer, og disse individer besidder forskellige idéer, tanker og meninger. I den idealistiske position er det således disse refleksive individer, som skal studeres som subjekter. Det er gennem fortolkningen af individers eller subjekters tanker og mening, at der skabes videnskabelig viden (Ingemann et al., 2018: 41). I forlængelse af dette er det værd at tage et kig på epistemologien. Epistemologien er ”læren om erkendelse” eller de grundlæggende antagelser for, hvordan genstandsfeltet kan studeres (Fuglsang et al., 2018: 32-33). Som tidligere nævnt er idealismens erkendelsesmål forståelse. Epistemologien i idealismen vil således forsøge at erkende subjektets idéer, tanker og meninger igennem forståelse (Ingemann et al., 2018: 40). I forhold til dette projekt og dets udgangspunkt i idealismen betyder det at opnå en forståelse for, hvorfor nogle individer tilslutter sig politiske ekstreme grupperinger samt tilegner sig politisk ekstreme holdninger. Som tidligere nævnt vil

projektet arbejde med kvalitativ metode igennem semistruktureret interviews med informanter og efterfølgende analyse heraf. I den kvalitative metode spiller sproget en central rolle, og uanset om det er interviews eller tekster, så er det sproget, der giver anledning til at forstå de tanker, meninger og idéer som subjektet besidder (Ingemann et al., 2018: 43). Ud fra et idealistisk udgangspunkt er det således også sproget, der giver anledning til fortolkning og derigennem forståelse. I denne forbindelse er det værd at genbesøge idealismens ontologi samt erkendelsesmål. Idealismens ontologi baserer sig på subjekter med mening, der kan fortolkes. Erkendelsesmålet er forståelse. Dette leder op til idealismens metodologi, der siger, at der skal fortolkes for at forstå (Ingemann et al., 2018: 40-42). Dette er også en metodologi, der kommer til udtryk i dette projekt. I dette projekt vil der således anvendes teorier til at fortolke, og derigennem opnå en forståelse af projektets genstandsfelt, der som nævnt er holdningsdannelsesprocesser i tilslutningen til politisk ekstreme ideologier.

Projektet har samtidig et stort fokus på individer, og herunder at informanterne ikke er ens. De vil således have forskellige holdningsdannelsesprocesser samt meninger. De kan således også besidde forskellige politiske ideologier, men fælles for dem er, at de er eller har været en del af et politisk ekstremt miljø. Dette var således hovedkriteriet for udvælgelsen af disse informanter. På denne måde tager projektet udgangspunkt i den idealistiske ontologi, da hver informant betragtes som havende hver deres meninger, holdninger og forståelser.

Transskribering og kodning

Projektgruppen har i forbindelse med bearbejdelsen af empirien også udført en transskribering af denne. Den indsamlede og transskriberede empiri vil herefter blive kodet med udgangspunkt i projektets teoretiske rammeværk, som interviewguiden også er udarbejdet ud fra. Transskriberingerne har givet projektgruppen et skriftligt produkt, som gør det nemmere at strukturere og bearbejde. Transskriberingerne gør det ligeledes lettere at overskueliggøre det efterfølgende kodningsmæssige arbejde, der skal ligge til grund for analysen.

I forbindelse med transskriberingen har projektgruppen i henhold til de etiske overvejelser samt samtykkeerklæringen anonymiseret projektets informanter. Projektgruppen har anonymiseret alle informationer, som potentielt kunne ledes tilbage til informanterne. I

projektet kommer dette til udtryk som følgende: [Markør - Udeladt]. Markøren vil i denne forbindelse sikre, at kontekst ikke går i tabt i læsningen. Et konkret eksempel vil således være: [Stednavn - Udeladt].

Projektet vil som følge af den indsamlede empiri anvende kodning som et analytisk redskab til at skabe overblik over den indsamlede data. Kodning vil bidrage med at nedbryde og systematisere tekststykker fra empirien, således at der skabes et bedre overblik og empirien gøres mere håndterbar til det efterfølgende analysearbejde (Brinkmann & Tanggaard, 2015: 47; Ingemann et al., 2018: 202).

Projektets kodning vil både arbejde med det manifeste såvel som det latente indhold. Det manifeste vil være de ord og sætninger, som fremgår direkte af den transskriberede tekst. Det latente gælder derfor altså de bagvedliggende holdninger, meninger, budskaber og forståelser, som ofte vil hvile på en teoretisk fundering. Formålet med dette er at fortolke indholdet med henblik på at kunne besvare projektets problemformulering, samt give svar på den samfundsmæssige virkelighed, som teksten er en del af (Ingemann et al., 2018: 107). Fokusset for undersøgelsen vil følge en rækkefølge, hvor det manifeste kommer først og derefter det latente, hvilket vil komme yderligere til udtryk i projektets tilgang til kodningsarbejdet.

En kode beskrives af Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen som værende et nøgleord, stikord eller tema, der siger noget om indholdet i et tekststykke. De beskriver det ligeledes som en overstregning af vigtige elementer i forbindelse med gennemlæsning af et materiale (Ingemann et al., 2018: 203). Matthew B. Miles, A. Michael Huberman & Johnny Saldanña uddyber yderligere på det som Ingemann et al. beskriver. Miles, Huberman og Saladaña beskriver koder som tilskrivelsen af symbolsk mening til information indsamlet i løbet af et studie. Ydermere beskriver Miles et al. også, hvordan koder kan være både deskriptive og ligefrem, men også have en mere kompleks karakter. Disse beskrivelser viser, at alt til en vis grænse kan kodes. Dermed findes der også forskellige metoder og tilgange til at operere og foretage en kodning (Miles et al., 2013: 6-7).

I forbindelse med en kodning er der to grundlæggende måder at foretage det på. Det drejer sig om distinktionen mellem en åben og en lukket kodning. Det er vigtigt at pointere, at de to ikke udelukker hinanden og ofte vil optræde i fællesskab som forskellige runder af kodning.

En åben kodning er en induktiv kodning, hvor der ved en gennemlæsning af en tekst tilskrives sætninger eller ord, labels eller koder. Ved en åben kodning arbejdes der ikke med nogle bestemte koder, men snarere det som Ingemann et al. refererede til som en overstregning af relevante elementer. En lukket kodning er derimod deduktiv, og arbejder med nogle bestemte faste koder. Koderne er således fastlagt inden kodningen påbegyndes og er ofte fastlagt ud fra begreber eller en teoretisk ramme (Ingemann et al., 2018: 112). Dette projekt vil arbejde med to lukkede kodninger, hvilket vil komme til udtryk i en first- og second-cycle kodning.

Projektets kodning vil, som nævnt, tage udgangspunkt i Saldañas opdeling mellem first- og second-cycle kodning. I en first-cycle kodning arbejdes der typisk med store mængder af data. Denne proces vil som udgangspunkt være en åben proces, der skal bruges til at sortere, reducere og skabe overblik over den indsamlede data. Efterfølgende vil koderne fra first-cycle kodningen gennemgå en second-cycle kodning, hvor de vil kodes i bestemte kategorier, temaer og teorier. På den måde behandles først det manifeste indhold og dernæst det latente indhold i den indsamlede empiri.

Saldaña skitserer adskillige tilgange til first-cycle kodning. Dette projekt vil benytte sig af value kodning. Denne relaterer sig til koder, hvor der gives udtryk for informanternes attituder, holdninger eller værdier, som i et eller andet omfang relaterer sig til dennes verdenssyn og -billede (Miles et al., 2013: 9). Value coding er fundet relevant, da projektets interviewguide, samt dertilhørende spørgsmål, i høj grad lægger op til at undersøge informanternes attituder, holdninger og værdier. Dette gælder særligt, hvordan disse holdninger, attituder, verdensbilleder og eventuelle fjendebilleder har påvirket deres hverdag. Desuden beskriver Saldaña, hvordan value kodning er særlig brugbart til undersøgelser, som omhandler kulturelle værdier samt identitet. På denne baggrund vurderer projektgruppen, at den er særlig relevant for projektets first-cycle kodning (Miles et al., 2013: 9).

Koderne som udledes af first-cycle kodningen vil efterfølgende gennemgå en second-cycle kodning, hvor de vil blive indsat i bestemte kategorier, temaer og teorier. Second-cycle kodningen vil operere ud fra en pattern kodning, som har til formål at identificere et tema, figuration eller en forklaring (Miles et al., 2013: 18). Dette projekts pattern kodning vil være teoretisk funderet og tage udgangspunkt i projektets teoretiske ramme. Koderne er således udarbejdet efter teorierne og er:

- Politisk psykologi/Politisk motiveret tænkning
- Politisk fremmedgørelse
- Politisk socialisering
- Ekkokamre
- Øvrige
- Holdningsdannelsesprocessen

Udover de koder, der læner sig op af projektets teorier er der koderne ”Øvrige” og ”Holdningsdannelsesprocessen”. Disse to koder har fungeret i den induktive proces, der ikke nødvendigvis er teoretisk funderet. De har således i en vis grad fungeret som supplement til det analytiske arbejde samt besvarelsen af problemformuleringen. Koderne har således skulle indfange elementer, der synes vigtige for forståelsen af holdningsdannelsesprocessen, til trods for ikke at være funderet i den teoretiske ramme.

Selve kodningsprocessen er foregået i par, hvor hold bestående af to gruppemedlemmer har kodet enkelte interviews sammen. Efterfølgende er kodningerne blev krydstjekket af et andet hold af to gruppemedlemmer. Der er foretaget både en krydstjekning efter first-cycle kodningen samt efter second-cycle kodningen. Dette har gjort, at projektgruppen skabte både en konsensuspræget og transparent kodningsproces. Projektgruppen anså dette som værende den mest fordelagtige proces, da der gennem krydstjekningen var en sikring en fælles fortolkning af kodningerne samt operationalisering af de teorier som blev anvendt i praksis.

Sekundær empiri

I forbindelse indsamlingen af empiri, valgte projektgruppen med afsæt i en spinkel rekruttering af informanter at inddrage sekundære kilder til underbygning af projektets primære kilder i form af de kvalitative interviews. Inddragelsen af sekundære kilder giver en nødvendig anledning til at belyse de potentielle faldgruber, der er herved samt den kildekritik, som er vigtig i forbindelse med sekundære kilder. Dette vil blive belyst i dette afsnit.

Dokumenter indeholder en stor mængde af viden og information, som er ganske let at få adgang til inden for en kort tidshorisont. Det er ofte let at få en overflod af dokumenter, når først dokumentsøgning er påbegyndt. Der er ofte adgang til store mængder af empiri, og ofte er det produceret til et helt andet formål eller kontekst, som ens egen undersøgelse ikke indgår i. Derfor er kildekritik afgørende for at udvælge det bedste materiale til undersøgelsen (Ingemann et al., 2018: 87).

Kildekritik handler grundlæggende om at vurdere kvaliteten af de dokumenter, i denne undersøgelses tilfælde den sekundære empiri, som undersøges. Der eksisterer ikke nogle tommelfingerregler for kildekritik. Kvaliteten af dokumentet handler i sidste instans om, hvad det er, undersøgelsen skal finde svar på. Dokumenternes kvalitet er således stærkt afhængig af problemformuleringen og de undersøgelsesspørgsmål som ønskes besvaret. Et dokument kan være god dokumentation i en undersøgelse, men ikke en anden. Ligeledes er det vigtigt, at have in mente, at dokumenter ikke er værdifri. Det er derfor nødvendigt at fortolke for at kunne bruge dem. Det er derfor nødvendigt at vurdere i hver eneste situation, hvorvidt dokumentet kan bruges. I Ingemann et al. opstilles en række punkter som er vigtige at have in mente når et dokument skal vurderes (Ingemann et al., 2018: 88-90):

- Dokumentets forfatter
- Dokumentets sociale, historiske og samfundsmæssig kontekst
- Dokumentets modtager og læser
- Dokumentets autenticitet, pålidelighed
- Dokumentets troværdighed og udsagnsevne
- Dokumentets repræsentativitet og udsagnskraft
- Dokumentets betydning – at forstå dokumentets umiddelbare mening

De første tre kriterier omhandler baggrundsviden om dokumentet. Når disse er på plads, kan denne viden danne afsæt for en vurdering af, hvor egnet dokumentet er til undersøgelsen (Ingemann et al., 2018: 90).

Disse kriterier har spillet en central rolle i udvælgelsen af den sekundære empiri, der har suppleret projektgruppens primære empirikilder. Først og fremmest har de første kriterier været vigtige i forhold til benyttelse af det indsamlede materiale. Dernæst har der pågået en mere dybdegående gennemlæsning af, hvorvidt den sekundære empiri rent faktisk kunne benyttes til undersøgelsen på samme måde som den primære empiri. Her er det også vigtigt at

belyse en af de potentielle faldgruber. Som det tidligere har været nævnt i dette afsnit, vil sekundære datakilder i form af dokumenter ofte være fremstillet i en anden kontekst end den pågående undersøgelse. Dette har projektgruppen været meget bevidst om i indsamlingen af sekundær empiri. Eksempelvis har projektgruppen afvist et interview fra blandt andet en højre ekstremistisk leder, da interviewet var foretaget af lederens respektive gruppering, og således betonet af en positiv bias i henhold til deres parti.

I forbindelse med fremstillingen af projektgruppens egen primære empiri, de kvalitative interviews, har projektgruppen kunne målrette interviewguiden mod netop de undersøgelsesspørgsmål samt den problemformulering undersøgelsen ønsker svar på. Dette er ikke tilfældet ved en sekundær datakilde, hvor det er en tredjepart der har foretaget og opstillet interviewet. Det kan denne tredjepart have gjort med et helt andet mål end projektgruppens. Det har derfor været vigtigt for projektgruppen at nærlæse den sekundære empiri med henblik på at sikre både dokumenternes udsagnskraft samt betydning. Det er på den baggrund projektgruppens vurdering, at den sekundære empiri har gennemgået en grundig kildekritisk proces og er derfor brugbar til denne undersøgelse, dog skal der være nogle naturlige forbehold i brugen af sekundær empiri.

Præsentation af anvendt sekundær litteratur

I følgende afsnit præsenteres den sekundære litteratur, der vil indgå som empiri i analysen, samt de informanter som projektet ikke selv har interviewet.

Grundet tidligere beskrevet udfordringer ved at indsamle nok empiri på egen hånd, så valgte projektgruppen at styrke empirimængden gennem offentligt tilgængelige interviews med ekstremister. Dette har ledt til fire interviews som projektgruppen fandt anvendelige, da de først og fremmest er relevante og dernæst foretaget i en transparent kontekst. Projektgruppen vil i analysen ikke skelne mellem informanter fra egne interviews og informanter fra sekundær litteratur. Informanternes interviews behandles på nøjagtig samme vis. Alle interviews transkriberes og kodes således ens. Dette gælder også i anvendelse af citater, hvor projektgruppen har besluttet at anonymisere udtalelserne på trods af deres offentlige tilgængelighed. Dette valg er truffet med henblik på at begrænse bias, således at der ikke lægges mere vægt på udtalelser, hvor læseren kan identificere grupperinger eller informanten

selv. Projektgruppen er dog forpligtet til at oplyse vores kilder, og således vil der her være en kort præsentation af de interviews, hvor informanterne stammer fra.

Interviewet med projektets Informant 2 er lavet i forbindelse med podcasten “Sharia Manifestet”, hvis ønske er at udfordre forståelsen af begrebet Sharia. Til dette formål har de opbygget et manifest, hvor hvert manifestpunkt omtales i sin egen episode (Dansk Muslimske Manifest, u.å.). Derudover har de såkaldte "special guests", hvor de dedikerer hver episode til at dykke ned i den givne gæsts historie. Netop én af disse episoder, udgør det interview som projektgruppen har anvendt (Bilag 2).

Den præcise kontekst for Informant 7s interview er ukendt. Interviewet er lavet i forbindelse med organisationen TERRA, der er et projekt finansieret af Europa-Kommissionen. Projektet har til formål at lære om og bekæmpe radikaliserings (Europa-Kommission, 2018). Det er således til dette formål, at interviewet, som vil anvendes i dette projekt, er foretaget (Bilag 7).

Interviewene med Informant 8 og 9 stammer fra en udsendelse på Danmarks Radio kaldet “Kriminelt: De nye nazister”. Informant 9 indgår i selve programmet, mens Informant 8s interview ligger på platformen YouTube, og er brugt som promotionvideo for det førnævnte program. Informant 9 består af to unge mænd, hvilket projektgruppen har valgt at betegne som én informant, da antallet af relevante udtalelser er sparsomme, og da deres personlige historier er næsten identiske. Dette har antagelsesvist også været præmissen for deres udvælgelse til programmet.

Kvalitetskriterier

I forskningen refereres der ofte til kvalitetskriterier, der, som navnet antyder, refererer til en række kriterier som bruges til at vurdere kvaliteten i den pågældende forskning. I forbindelse med kvalitative studier er der dog blandt forskere en uenighed om, hvorvidt universelle kvalitetskriterier og standarder er relevante. Dette skyldes ifølge, blandt andre, Hammersley, at der ved standardiseret kernestandarder for kvalitative studier er en risiko for at anerkende det nyskabende, som ofte afviger fra standarderne. På den måde risikerer man, at forskningen skades og bliver stillestående, da nyskabende forskning sjældent kan indfanges i en idealiseret beskrivelse af forskningsstandarder (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 521). Til

trods for denne diskussion er der dog stadig en bred anerkendelse af de centrale begreber validitet og reliabilitet som værende essentielle i forhold til opretholdelsen af kvaliteten i kvalitative studier.

Validitet i kvalitative studier opererer typisk indenfor fire typer: intern, ekstern, økologisk og stikprøve validitet. Intern validitet refererer i forskningen til kausalitet. Det handler således om, hvorvidt forholdet mellem to variable er sand eller med andre ord; Er det altså x, som forårsager y? Intern validitet er således også med til at sikre, at undersøgelsens resultat ikke er udtryk for en spuriøs sammenhæng. Intern validitet er ligeledes udtryk for undersøgelsens kredibilitet og dermed også troværdigheden af undersøgelsens resultater (Aarhus Universitet, u.å.d). Den eksterne validitet refererer til generaliserbarheden af undersøgelsen. Det vil med andre ord siges, hvorvidt undersøgelsen kan sige noget om undersøgelsesfeltet helt generelt. Den eksterne validitet er stærkt afhængig af både stikprøvevaliditeten samt den økologiske validitet. Stikprøvevaliditeten omhandler repræsentativiteten i undersøgelsens sampling. Stikprøvevaliditeten er således i høj grad afhængig af, hvordan indsamlingen af informanter er foregået. En repræsentativ undersøgelse af hele EU kan således ikke kun fokusere på eksempelvis de østeuropæiske medlemslande (Aarhus Universitet, u.å.d). Endeligt er der den økologiske validitet, der refererer til, hvorvidt undersøgelsens resultater kan overføres til folks hverdag. En laboratorieundersøgelse vil ofte være præget af en lav økologisk validitet, hvorimod et feltstudie vil være præget af en høj økologisk validitet, da denne type undersøgelse typisk er foretaget i naturlige omgivelser. Den økologiske validitet er således stærkt afhængig af, hvorvidt der er tale om en kunstigt opstillet undersøgelse eller en undersøgelse i naturlige rammer (Aarhus Universitet, u.å.d).

Med udgangspunkt i projektet kvalitative tilgang er det muligt at undersøge forskningsfeltet meget præcist. I henhold til problemformuleringen *“Hvordan kan tre-fase modellen bidrage til at forklare, hvilke holdningsdannelsesprocesser der får individer til at tage afstand fra den politiske konsensus og tilslutte sig ekstreme grupper?”* ønskes det undersøgt, hvad der får individer til at tage afstand fra den politiske konsensus og tilegne sig ekstreme holdninger samt tilslutte sig ekstremistiske grupper udenfor den politiske konsensus. Til denne undersøgelse er der udformet en meget specifik interviewguide med udgangspunkt i undersøgelsens teoretiske rammeværk. På den måde kan der ved hjælp af kvalitative interview stilles meget konkrete spørgsmål i forhold til informantens individuelle holdningsdannelsesproces. Dertil kan der ved hjælp af undersøgelsens teoretiske grundlag,

samt viden fra den tidligere forskning, stilles spørgsmål i forhold til faktorer, som kan have en mindre åbenlys indflydelse på den førnævnte holdningsdannelsesproces. Til undersøgelsen er der også indsamlet sekundær empiri til underbyggelse af den primære empiri indsamlet via de kvalitative interviews. Dette vil unægtelig øge risikoen for spuriøse sammenhænge. Dog skal det bemærkes, at den indsamlede sekundære empiri har gennemgået en væsentlig screening proces for at opretholde den interne validitet. Samtidig er det også værd at bemærke, at spuriøse sammenhænge kan være en faldgrube i forhold til den primære empiri, da den kvalitative metode ikke i samme omfang som kvantitative giver mulighed for at undersøge den enkeltes varians. Dog vurderes den interne validitet i denne undersøgelse at være høj.

Den eksterne validitet i denne undersøgelse er præget af en relativ lav stikprøvevaliditet. Den lave stikprøvevaliditet skyldes, at udvælgelseskriterierne var relativt få. Dette var et bevidst valg fra projektgruppen, da der grundet emnets meget sensitive natur var en meget lille samplingsgruppe. Det har således været en balancegang i forhold til stikprøvevaliditeten at opnå en repræsentativitet samtidig, at den interne validitet skulle opretholdes ved ikke at åbne udvælgelseskriterierne for meget op. Selvom kriterierne har været få, har de få kriterier samtidig været meget ultimative og ikke til at gå på kompromis med. Af denne grund vurderes den statistiske generaliserbarhed som værende lav. Derimod vurderes den teoretiske generaliserbarhed at være modsat høj, da de væsentlige elementer i informanternes holdningsdannelsesprocesser er funderet i projektets teoretiske grundlag. Argumentet for den teoretiske generaliserbarhed kan observeres i, at de beskrevne elementer ikke er enkelttilfælde, men som gør sig gældende i etablerede teorier, som ligeledes går på tværs af mange forskellige studier. Den økologiske validitet vurderes i denne undersøgelse som værende høj. Dette skyldes, at interviewene er foretaget der, hvor informanterne ønskede de blev foretaget. Det skyldes, at interviewene er foretaget online, og informanterne dermed selv har kunne foretage interviewet, hvor de føler sig komfortable. Det online interview kommer dog også med et forbehold, da der kan argumenteres for, at det online interview i sig selv er med til at skabe en kunstig ramme, da interaktionen mellem interviewer og informant vil blive anderledes end ved et fysisk interview. Dog vurderes den økologiske validitet, med disse forbehold, for denne undersøgelse at være høj.

Reliabilitet refererer til undersøgelsens pålidelighed. Den vurderes i kvalitative undersøgelser ud fra to parametre: stabilitet og ekstern reliabilitet. Stabiliteten refererer i denne forbindelse

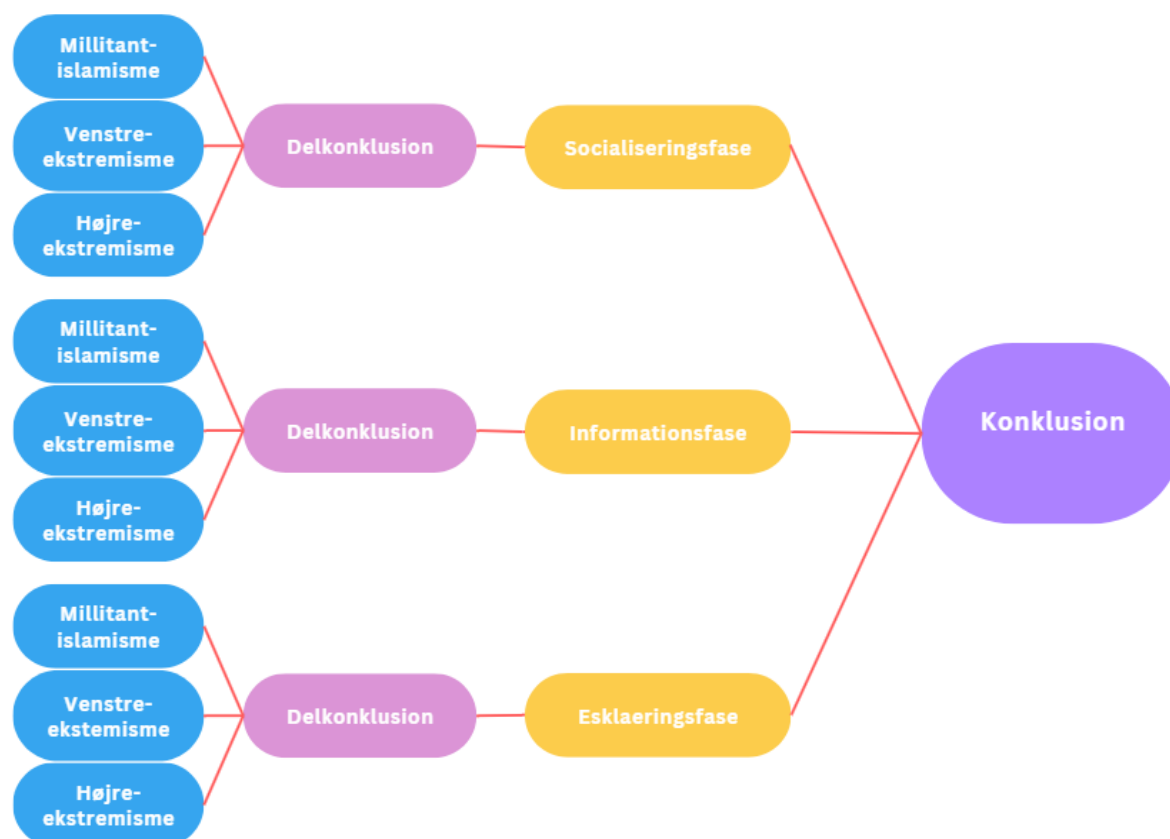
til, hvorvidt undersøgelsen er tidssensitiv. Kan undersøgelsen med andre ord opnå de samme resultater, hvis den foretages på et andet tidspunkt. Den eksterne reliabilitet henviser til, hvorvidt studiet kan gentages. En høj ekstern reliabilitet er således afhængig af, at undersøgelsen er transparent og fremlægger præmisserne for dens konklusioner (Aarhus Universitet, u.å.e).

Stabiliteten er et vigtigt element at beskrive i forhold til et studies reliabilitet. Det vil således være svært at opnå de samme resultater af en undersøgelse om coronakrisen, hvis den foretages undervejs kontra flere år efter. I forhold til dette projekt vurderes stabiliteten som værende middel. Det ekstremistiske billede har i en dansk kontekst været relativt stabil det sidste årti. Selvom der er grupper som kommer og går, bevæger de ekstremistiske grupperinger sig generelt efter mange af de samme mønstre som deres forgængere. Et eksempel på dette, er det danske nynazistiske parti DNSAP som er gledet lidt ud i glemslen til fordel for nyere grupperinger som Nordfront - Den Nordiske Modstandsbevægelse. Selvom om grupperne ikke er ens har de stadig mange ligheder. Når stabiliteten kun vurderes som værende middel, er det fordi der er et vigtigt element, som skal tages in mente i fremtidige undersøgelser af ekstremisme i Danmark og verdenen generelt. Det drejer sig naturligvis om de sociale medier, der formentlig er den største omvæltning af dette forskningsfelt de senere år. Rekrutteringen til ekstreme grupperinger er i høj grad flyttet online til både almene sociale medier, men også eksempelvis tjenester som enten er krypteret eller har meget lidt kontrol. Det har eksempelvis været afdækket af Information i deres artikelserie om chatfora på særligt Discord (Espersen & Kristensen, 2023). Derved er den teknologiske udvikling i sociale medier en væsentligt faktor for stabiliteten af denne undersøgelse. Det er dermed vigtigt at sige, der er en række faktorer som har været meget stabile, men der er en stor ubekendt i de sociale mediers rolle, der gør at stabiliteten hverken kan vurderes som høj eller lav. I forhold til den eksterne reliabilitet har projektet en styrke i at være meget transparente omkring sine metoder og fremgangsmåde. Samtidig beskrives den sekundære litteratur grundigt, således den let kan indsamles ved en gentagelse af projektet. Projektets svaghed i forhold til den eksterne reliabilitet findes i informantindsamlingen. Når projektet med udgangspunkt i udvælgelseskriterierne aktivt udvælger informanterne, så vil denne proces unægteligt være præget af en subjektiv bias, hvilket er en potentiel faldgrube for gentageligheden af undersøgelsen. Grundet denne udvælgelsesproces må den eksterne reliabilitet af undersøgelsen således også vurderes som værende lav.

Analysestrategi

I følgende afsnit vil projektets analysestrategien blive beskrevet, hvor den tidligere nævnte tre-fase model vil udgøre fundamentet for strukturen.

Figur 7: Analysestruktur

På ovenstående model ses strukturen over projektets analyse. Som det fremgår af modellen, vil hver fase i tre-fase modellen blive beskrevet i separate afsnit. Den første fase, socialiseringsfasen, vil således have fire underafsnit, hvor hver ideologisk gruppering vil blive analyseret særskilt, og derefter sammenlignet i en delkonklusion. Informanternes udtalelser analyseres først for ligheder og forskelle internt i de ideologiske grupperinger, fra informant til informant, således at det kan udledes, hvad der er kendetegnende for hver gruppering. Når dette er klargjort, analyseres grupperingerne komparativt, hvor teoretiske forskelle og ligheder på tværs af grupperingerne vil blive udledt. Dette sker med henblik på at konkludere, hvilke teoretiske elementer, der er kendetegnende for fasen, og hvorvidt de går igen ved alle tre informantgrupper. Denne proces gentages for henholdsvis informationsfasen og eskaleringsfasen, hvorefter projektets samlede konklusioner fra analysen vil blive præsenteret i konklusionen. Denne struktur har til formål at skabe de optimale betingelser for

at teste tre-fase modellen bedst muligt, da det teoritestende element i projektet har forrang i forhold til de empiriske fund.

Efterfølgende til projektets analyse, vil der indgå to diskussionsafsnit: *“Undersøgelsens resultater og den eksisterende forskning”* og *“De sociale medier og fremtiden for ekstremismen”*. Det første afsnit har til formål holde projektets resultater op mod den tidligere forskning, der er præsenteret i litteraturreviewet, og som har været med til at give projektgruppen en fundamental forståelse af emnet. Herunder vil tre-fase modellen igen (jf. Litteraturreview) blive sammenlignet med de eksisterende modeller med afsæt i analysens resultater. Afsnittet *“De sociale medier og fremtiden for ekstremismen”* har til formål at afdække et centralt skifte i forskningsfeltet, ekstremisme. Projekt har, af tidligere beskrevet udfordringer (jf. Udvælgelse af informanter), primært anvendt informanter i form af tidligere ekstremister. Dette betyder, at udviklingen i henhold til sociale medier fylder en relativt begrænset del af empirien taget i betragtning af, hvor essentiel en faktor det er for ekstremisme i dag, og hvis rolle formodentligt kun vil blive større i fremtiden.

Tabel 1: Oversigt over informanter

Informant	Køn	Alder	Status og Gruppering
1	M	32	Tidligere militant islamist
2	M	46	Tidligere militant islamist
3	M	47	Tidligere venstreekstremist
4	M	20	Nuværende venstreekstremist
5	M	18	Nuværende venstreekstremist
6	M	46	Tidligere højreekstremist

7	M	38	Tidligere højreekstremist
8	M	U	Tidligere højreekstremist
9	M	U	2 x Tidligere højreekstremist

U = Ukendt

Analyse

Fase 1: Socialiseringsfasen

De kommende tre afsnit vil omhandle informationsfasen på tværs af de udvalgte ekstremistiske miljøer. Socialiseringsfasen vil, som tidligere nævnt i projektet, fokusere på individernes socialisering og introduktion til de miljøer, som de senere hen vil identificere sig med. Til forskel fra informationsfasen, som kommer efter denne socialiseringsfase, bliver der lagt vægt på de tidlige faktorer, der kan have påvirket og tilskyndet individernes søgen efter netop disse miljøer. Socialiseringsfasen varierer fra person til person, som det vil blive vist i dette afsnit, men på trods af dette, kan der belyses visse tendenser på tværs af de ideologiske grupperinger. Startpunktet for socialiseringsfasen kan siges at være barndommen, eftersom den tidligste socialisering sker allerede fra barnsben af. I løbet af denne fase vil der blive brugt elementer fra teorierne: politisk socialisering og politisk motiveret tænkning. Socialiseringsfasen vil således afdække informanternes politiske socialisering på tværs primær- og sekundær socialisering, herunder blandt andet mediemæssige socialisering. Ligeledes vil politisk motiveret tænkning blive anvendt i det omfang, at der vil blive redegjort for de prædispositioner, som senere hen vil påvirke informanternes informationssøgning. Afslutningsvist vil der være en delkonklusion, der opsummerer pointerne både for de enkelte miljøer, men også udpeger komparative fund på tværs af miljøerne.

Militant islamisme

Et af fællestrækkene for begge informanter er, at ingen af informanterne er aktivt religiøse, før de træder ind i deres respektive miljøer. Informant 1 fortæller indledende: *"(...) jeg er vokset op i et område i Irak, som var meget præget af al-Qaeda tilhængere og folk der var meget religiøse"* (Bilag 1, L. 77-78). Han er dog ikke selv aktiv muslim, eksempelvis beder han ikke (Bilag 1, L. 82-83), og betragter på daværende tidspunkt mere islam som noget kulturelt. (Bilag 1, L. 94-95). Hos Informant 2 spiller religion en endnu mindre rolle, og han har slet ikke noget personligt tilhørsforhold til islam: *"Jeg har hele tiden gået og sagt, direkte bogstaveligt, jeg er muslim, fordi mine forældre er det". Havde mine forældre været kristne, så havde jeg nok været kristen i dag"* (Bilag 2, L. 134-136).

Således er det interessant, at den primære socialisering hos begge militante islamister virker til at være af mindre betydning i forhold til, hvad der tiltrak dem til miljøet. Socialiseringen har tydeligvis været stærkere i Informant 1s tilfælde, men hos begge står det klart, at socialiseringen på dette tidspunkt ikke har stadfæstet sig i form af en aktiv dyrkelse af religionen, dog har socialiseringen i form af kulturen og miljøet været afgørende for, at den senere ekstremisme er af netop religiøs karakter.

Informant 1 kommer til Danmark som 12-årig, og blot få år senere stifter han bekendtskab med bandemiljøet (Bilag 1, L. 32-34), hvilket kommer til at definere de næste mange år af hans liv.

“Ja, i forhold til bandemiljøet, så var vi jo mange unge, der voksede op sammen, barndomsvenner. Og det område jeg voksede op i [Stednavn - Udeladt] på [Stednavn - Udeladt], har jo været en del af ghettolisten i rigtig mange år. Så kriminalitet osv. har jo været en del af det område i rigtig mange år. Og det var drengestreger, som pludselig førte til at vi lige pludselig stod og var i åbenlyst krig med en stor rockergruppe.” (Bilag 1, L. 50-54).

Informant 1 fortæller således her om en sekundær socialisering i hans liv, nemlig den i nærsamfundet. Han er vokset op i et udsat boligområde, der var meget præget af kriminalitet, hvilket tilsyneladende har en stor effekt på informanten og hans omgangskreds. Denne socialisering i form af hans tid i bandemiljøet, resulterer også i den begivenhed, der ender med at føre ham mod det ekstremistiske miljø.

“Jamen, min vej ud af bandemiljøet var jo sådan lidt sært og også lidt sådan, ja, det lå ikke i kortene, da jeg i hvert fald blev anholdt, og afsonede en varetægtsfængsling på det tidspunkt, som 18-årig. Men fordi der var kommet en afgørelse fra en psykiater, der mente at jeg var ikke egnet til almindelig fængsel og sidde i blandt almindelige fanger, og at jeg skulle sidde på en lukket psykiatrisk afdeling. Og den oplevelse jeg fik på den lukkede afdeling i hele året, ja, men prøv at hør, jeg har vokset op i krig i Irak, jeg har set lidt af hvert, men det der var noget helt andet, du ved. Så vidste jeg også godt, at hvis jeg fortsatte med at være kriminel, så kommer jeg til at sidde herinde i rigtig mange år. Og det havde jeg jo ikke lyst til. Så det var mere den vej, at jeg sagde, okay, jeg er nødt til at ændre mit liv for ikke at ende herinde i rigtig mange år. (Bilag 1, L. 59-67).”

Ovenstående udtalelse fra Informant 1, beskriver den afgørende begivenhed, der ultimativt leder til indtrædelsen i hans respektive gruppering. I fængslet befinder han sig ved en skillevej, og han beslutter her at lægge sit liv om. Socialiseringen fra nærområdet, i form af kriminalitet og bandemiljøet, har således haft for store konsekvenser. Det næste led i hans socialisering er stærkt præget af den primære socialisering, da han søger mod sin religion, som forsøg på at resocialisere sig selv, da han ikke længere ønsker at være en del af bandemiljøet.

“At man ved jo godt, at når man er kriminel, at man laver forkerte ting. Så når man gerne vil rense sig selv, så søger man jo altid den vej der hedder, at du vil blive religiøs, du begynder at bede dine bønder, og du forlader kriminaliteten osv. Så for mig selv, altså ud over at jeg søgte et fællesskab, jeg ville også gerne rense mig selv over alle de forfærdelige ting jeg havde lavet i bandemiljøet. Det vidste jeg jo godt var forkert. Men så det var altså en blanding, og så det her med at jeg kendte til dem gjorde jo også, at jeg havde en idé om hvordan de var. Ikke holdningsmæssigt, men bare generelt, hvordan de var osv. Så jeg følte mig også tilpas med det samme, og hurtigt hjemme.” (Bilag 1, L. 96-102).

Selvom om den primære socialisering, i form af islam, ikke tidligere havde stadfæstet sig i en aktiv dyrkelse af religionen, så var det meget nærliggende for informanten, da han stod overfor en skillevej i sit liv. Fra den tidlige socialisering står det klart, at informanten har en oplevelse af, at han kan rense sine gerninger fra bandemiljøet gennem religionen. Det er et udtryk for en prædisposition, der gennem tiden er blevet formet hos informanten. Dette er antagelsesvist et resultat af den socialisering, han har oplevet tilbage fra sin tidlige opvækst i fra sin tidlige opvækst i det meget religiøse område i Irak, da han før afsoningen ikke selv har været aktiv muslim, og således ikke selv søgte denne viden. Informanten beskriver i ovenstående også søgen efter et nyt fællesskab efter bruddet med bandemiljøet, og derfor blev den religiøse gruppering et naturligt valg, da det forenede ønsket om fællesskab og at gøre bod på sine gerninger.

Hvis blikket rettes mod Informant 2 er det meget tydeligt, hvor lidt religion fyldte tilbage i 1997, da han var ved at færdiggøre sin HF.

“Dengang på [Stednavn - Udeladt]. Med alt respekt hvis jeg må sige det. Alle røg hash og havde kærester. Der var ikke noget islam. Når folk mødte hinanden, så var det "hej, hvad så, hvordan går det", ikke noget salamu alaykum, ingenting”. (Bilag 2, L. 24-26).

“Ingen bedte, jeg kendte en der bedte, og han bedte fordi hans far tvang ham til at bede”.

(Bilag 2, L. 31-32).

Informant 2 fortæller, hvordan islam er langt væk fra hans hverdag, men alligevel fortæller han: *“Jeg går på arabisk skole. Jeg har lært at læse koran og jeg har lært at bede”* (Bilag 2, L. 57). Så selvom han ikke lægger vægt på, at islam har fyldt meget i hans hverdag, så har det været en stor del af hans sekundære socialisering i forbindelse med hans grunduddannelse, hvilket antageligvis er et valg truffet af hans forældre, og dermed kan der argumenteres for, at det også har karakter af primær socialisering.

Der kan således argumenteres for, at det ikke er informantens socialisering fra hans forældre og skolegang, der direkte har skabt hans interesse for regionen, eller på anden vis har banet vejen ind i det ekstremistiske miljø, som han senere endte i. Socialisering har dog i dette tilfælde skabt en prædisposition eller grundstenene til et tilhørsforhold hos informanten, således at da han senere manglede eller søgte en vej i livet eller et fællesskab, så var religion et nærliggende sted at søge hen, da han allerede var introduceret til fænomenet.

Dette understøttes også senere i Informant 2s fortælling, da han første gang stifter bekendtskab med den gruppering, der senere skal blive en stor indflydelse på hans liv.

“Der møder jeg faktisk... Der var to personer. Her omkring [Stednavn - Udeladt]. Lidt ældre. En af dem var to år ældre end mig, den anden måske tre, fire år ældre end mig. Som var lige blevet involveret i [Gruppering - Udeladt], bare som studerende. Den ene var faktisk en storebror til en af mine rigtig gode venner på det tidspunkt. Men jo, dengang var han en rigtig god ven, og han var dynamisk og han fortalte om islam med stolthed, og jeg vidste han vidste meget om islam. Men jeg var stadig ikke klar på at forholde mig til islam. Det var der ingen der gjorde dengang” (Bilag 2, L. 16-22).

Af ovenstående citat er det tydeligt, at informanten endnu ikke havde noget tilhørsforhold til islam, og beskriver at han hverken havde nogen viden eller var klar til at forholde sig til religionen. Han blev dog stadig fascineret af den passion, som vennens storebror udviste for islam. Denne fascination cementeres senere, da han igen støder ind i denne person.

“Og så kan jeg huske en gang han stod nede på gaden og debatterede med en anden kvinde. Og det var en fin diskussion og debat. Men jeg forstod ikke særlig meget af debatten. Mit intellektuelle niveau kunne ikke følge med, men jeg var helt forundret over at han kunne bruge alle de her fremmedord, og alle de her fantastiske begreber. Han virkede så dynamisk og stærk i sin forståelse, uden at jeg forstod en prik af hvad der skete. Jeg var bare helt mundlam. Jeg tænkte med tiden, der vil jeg gerne kunne tale sådan en dag. Det er virkelig smukt at kunne være stolt af sin religion, og kunne argumentere med stolthed for sin religion. Fordi jeg anede ingenting. Altså, jeg anede virkelig ingenting om islam.” (Bilag 2, L. 78-85).

Dette moment markerer slutningen på Informant 2s socialiseringsfase, og det er således tydeligt, hvad der er årsagen til informantens tiltrækning. Han er efterladt mundlam, efter at have overværet diskussionen på gaden, og fortæller et ønske om at kunne tilegne sig de samme sproglige kompetencer som vennens storebror. Der er her foregået en sekundær socialisering, der har efterladt et kraftigt indtryk på informanten. Udtalelserne tenderer næsten til en form for idolisering af denne person, hvor fascinationen af hans talegaver og kærlighed til islam sender informanten på jagt efter mere viden om fænomenet. Dette er altså på trods af, at informanten, ud fra egne udtalelser, på daværende tidspunkt anede ingenting om islam. Informanten fortæller senere om det øjeblik, hvor han, efter projektgruppens model, bevæger sig over i informationsfasen, da han opsøger selv samme person i forbindelse med en afsluttende religionsopgave på HF (Bilag 2, L. 86-91). Overgangen mellem tre-fase modellens enkelte faser, vil sjældent være så klare som i tilfældet fra Informant 2, hvor det præcist kan observeres, da informanten går fra en introduktion til miljøet, til selv aktivt at opsøge information om det. Modsat kan der argumenteres for, at socialiseringen fortsætter efter informantens indtrædelse i miljøet, da han bliver opmærksom på, at islam får en større og større rolle i nærsamfundet, som, ifølge hans udtalelser, bliver influeret markant af samme gruppering som han selv er trådt ind i (Bilag 2, L. 217-231).

Fælles for informanterne er altså en bestemt begivenhed, der grundet tidligere socialisering sender dem i retning mod militant islamisme. Socialiseringen og skillevejen som Informant 1 var udsat for, virker uden tvivl stærkere end hos Informant 2. Informant 2 står dog også ved en skillevej i sit liv, da han er ved at færdiggøre sin uddannelse. Dette kan potentielt være en faktor for, at han ender med at opsøge et nyt fællesskab eller er mere tilbøjelig til at blive fascineret af personen fra fællesskabet. Ultimativt ender Informant 2 i hvert fald i en

gruppering, der har sit udgangspunkt i samme religion som den primære og særligt den sekundære socialisering, i form af den arabiske skole, han har oplevet tidligere i sit liv.

Venstreekstremisme

Det første interessante punkt i socialiseringsfasen, som adskiller den tidligere venstreekstremist og de to nuværende venstreekstremister er, hvordan den primære og sekundære socialisering har præget dem. Informant 3 fortæller, at der altid har været stor politisk interesse i hjemmet.

“Det tror jeg, at det har gjort allerede i min opvækst, altså i mine unge dage. Så jeg er vokset op i et politisk hjem med forældre, som har forholdt sig til atomkraft, til fredsbevægelsen mellem øst og vest, imod atomvåben. Så på den måde har jeg også været interesseret i politik i forbindelse med mine kammerater. Der diskuterede vi allerede politik, da vi var 14-15 år og var aktive i forbindelse med det.” (Bilag 3, L. 65-69)

“Det har en stor betydning at vokse op i meget politisk hjem, som er politisk interesseret, hvor man har politiske diskussioner. Der har jeg nok også en stor retfærdighedsfølelse og reagerer på uretfærdigheder.” (Bilag 3, L. 77-79)

Det ses ligeledes, at han allerede i en alder af 14-15 år begynder at diskutere politik med sine kammerater, og i den forbindelse beskrive sig selv som værende politisk aktiv. Dette sker forud for, at han er aktiv i miljøet, men det er antageligvis her, at de første prædispositioner bliver dannet. Hermed kan det ses, at Informant 3 har været præget af både primær- og sekundær socialisering. Eftersom Informant 3s forældre havde klare politiske holdninger, så kan der antages, at de første politiske diskussioner som Informant 3 har taget med sine kammerater har taget udgangspunkt i disse. Ligeledes kunne dette også antages at være det første eksempel på, hvor attentional bias har påvirket hans politiske adfærd. Informant 3 kan også tolkes som et klassisk eksempel på dobbeltsocialisering, hvor den primære og sekundære socialisering har ligelig stor indflydelse.

Informant 4 og 5 frasier sig begge at være særligt påvirket af primær socialisering, når der spørges til, hvorvidt politik har været en fast del af deres opvækst, eller om det primært er

noget som har foregået uden for hjemmets rammer. Dette ses i mindre grad hos Informant 5 end Informant 4, men ved begge informanter lægges der vægt på, at det er noget som har foregået uden for hjemmets rammer. Dog påpeges det hos Informant 5, at der er en socialistisk tradition i hans familie.

Informant 5 fortæller følgende: *“Hovedsageligt noget som er foregået uden for hjemmets rammer. Der har været en socialistisk tradition i min familie Men det er ikke noget jeg er eksplicit blevet udsat for som barn”* (Bilag 5, L. 59-60) Hvor Informant 4 til samme spørgsmål svarer: *“Ja, det er først senere, at det er kommet gennem venner og skolegang. Det er ikke noget, der kommer fra familien overhovedet.”* (Bilag 4, L- 100-101).

Informant 5 påpeger godt nok, at der er en socialistisk tradition i hans familie, men dog ikke noget, som han selv mener, at han er blevet *“udsat”* for. Hvilket kan antages at betyde, at han ikke mener det har påvirket ham. Dette er antageligvis ikke helt tilfældet, men ikke desto mindre, synes det at være en mere ubevidst effekt, hvor Informant 4 helt frasier sig, at politik har været en del af hans opvækst. Således adskiller Informant 4 og 5 sig fra Informant 3 ved, at de overvejende er blevet nysgerrige og præget gennem anden form for socialisering. Særligt Informant 4 virker til overvejende at være præget af sekundær socialisering. Dette understreges også yderligere senere i interviewet, hvor Informant 4 adspørges, hvornår hans interesse for politik startede, hvortil han svarer:

“Det gjorde den nok da jeg var sådan 14 år tror jeg. Især da jeg gik på efterskole, da jeg gik i 9. klasse. Der var sådan nogle debatgrupper, hvor jeg begyndte at deltage. Der fik jeg dannet mig sådan nogle holdninger selv.” (Bilag 4, L. 91-94).

Det er således igennem hans skolegang, at hans interesse og politiske socialisering primært har fundet sted. Allerede her ses også et overlap mellem socialiseringsfasen og informationsfasen ved, at han begynder i debatgrupper, hvor informationer præsenteres og udfordres. Her adskiller Informant 5 sig en smule, og er måske mere det klassiske eksempel på, hvordan unge mennesker bliver politisk interesseret og socialiseret i moderne tider, da hans politiske socialisering har karakter af sekundær socialisering og især mediemæssig sekundær socialisering, fordi Informant 5s politiske socialisering særligt er præget af hans online sociale liv under COVID-19. Informant 5 blev politisk interesseret, da han var 15 år gammel, han er 18 år i dag, hvilket betyder, at det var tilbage i 2020, hvor adgangen til det

fysiske rum var begrænset af COVID-19 pandemien. Informant 5 fortæller, hvordan hans holdninger til klimadebatten har været afgørende for hans deltagelse i online debatfora. Det har været motiveret både af tidsfordriv, men også ønsket om at diskutere med andre (Bilag 5, L. 98-99). Det uddybede han yderligere med, at hvis man ikke har nogle venner i skolen at snakke politik med, så er der i det mindste nogen på internettet (Bilag 5, L. 108-110). Generelt så mener Informant 5, at det overvejende er hans holdninger til klimaspørgsmålet og hans utilfredshed med det parlamentariske system kombineret med hans tilstedeværelse på online debatfora, som har været afgørende for, hvorfor han har tilkøbt sig sin nuværende gruppering (Bilag 5, L. 66-67, 71-72). Der er således klare eksempler på, hvordan hans prædispositioner har været afgørende i den indledende fase til informationsfasen, men også noget der har præget hans politiske socialisering. Dette bliver yderligere uddybet med følgende citat:

“Jeg tror primært at det var over Discord, sådan diskussionsgrupper. Jeg tror i starten var det nogle meget toksiske diskussionsgrupper, hvor der også var indblandede nogle ret hadfulde miljøer ind over - der var også en nynazist derinde i diskussionsgruppen. Det kom jeg meget hurtigt ud af. Det var ikke fordi jeg selv var en nazist. Men så var det sådan nogle diskussionsgrupper på tværs af politiske ideologier.” (Bilag 5, L. 83-87)

Dette er igen overlappende med de andre faser, men fortæller meget godt, hvilken proces som har været indledende i Informant 5s holdningsdannelsesproces. Dette er overlappende med informationsfasen, men stadig et stykke forud for eskaleringsfasen og stadig lidt vildfaren, hvad angår directional motivation, hvilket referer til en prægning af informationssøgningen, hvor der i henhold til prædisposition søges at bekræfte ens eksisterende holdninger.

Informant 4 fortæller ligeledes som Informant 5, at hans interesse startede med klimaspørgsmålet, og at det var det, der indledningsvist, sammen med monarkiet, havde størst indflydelse.

“Ja, altså hvis jeg lige tænker på hvor det startede. Det var meget på klimaspørgsmålet. Og det var spørgsmål i forhold til det danske monarki. Hvor jeg startede med at prøve at sætte mig ind i det. Og så tog jeg del i politiske diskussioner. Jeg blev medlem af et ungdomsparti for første gang. Så det har været nogle spørgsmål, som var oppe blandt venner og sådan

noget som vi ligesom snakkede om. Jeg tror ikke det er noget specifikt.” (Bilag 4, L. 107-111).

Her ses også et overlap med informationsfasen, hvor informationssøgningen bærer præg af prædispositioner, men ikke desto mindre, er det dette, der indleder Informant 4s politiske socialisering, som både sker via diskussioner, men overvejende gennem venner og skolen. Han nævner også, at han melder sig ind i et politisk parti, men det uddyber han senere, som værende af mindre betydning, da han kun var medlem i to måneder.

“Ja, og da jeg var med i Alternativets Ungdom, det kostede 15 kroner. Og jeg var med i sådan to måneder, så det var aldrig (...) Jeg var aldrig aktiv. Det var fordi, der ikke var andet. Og det var lige efter det folketingsvalg, hvor Alternativet har fået en helvedes masse stemmer. Så det var der, alle var der.” (Bilag 4, L. 162-163 & 169-170).

Informant 4 peger i særdeleshed på hans efterskoletid som tidspunktet, hvor hans interesse startede, men nævner også, at han blev mere aktiv i gymnasiet (Bilag 4, L. 184-185). Men derudover, siger han, at selv før han endte ude på venstrefløjen og fandt politiske fællesskaber, så betragtede han sig selv som værende kommunist og marxist (Bilag 4, L. 272-274).

De tre informanter har gennemgået politiske socialiseringer med differentierede nuancer. Fælles for dem alle er, at det er startet omkring 15 års alderen, og at det således har taget fart i årene, hvor de har tilbragt deres tid i gymnasiet. Mest af alt er den proces som Informant 5 har gennemgået unik, fordi den har foregået under COVID-19, og været særligt præget af en online tilstedeværelse, der sammenlignet med Informant 4 ikke er tilfældet. Informant 3 er 47 år i dag, og derfor kan lige præcis den del ikke sammenlignes, da der ikke var samme udbredelse af sociale medier og internettet. Det er generelt også bemærkelsesværdigt, at den forhenværende ekstremist forklarer mange af hans holdninger med den primære socialisering, hvorved de to nuværende ekstremister tager afstand fra, at deres holdninger bærer præg af den primære socialisering. Det kunne skyldes, at når individet er i det, så vil det meget gerne, at holdningerne er ens egne, mens når man forklarer noget i retrospektiv, så skader det ikke, at nogle af forklaringerne kan findes andre steder.

Højreekstremisme

En af de tendenser der gør sig gældende på tværs af de forskellige informanter, er den effekt som deres barndom og det miljø de blev opdraget i, har på deres fremtidige politiske tilhørsforhold. Særligt den primære og sekundære socialisering gør sig gældende i de tidlige år og kan ofte være kritisk i forhold til individers fremtidige holdningsdannelse. Et eksempel der kan inddrages kommer fra Informant 6, som fortæller om hans barndom, og hvordan den påvirkede hans fremtidige tilhørsforhold. Han fortæller således:

“Ja altså, for mig var det ikke ekstremt at blive nazist, fordi jeg var vokset op med vold. Jeg var vokset op med at se andre få tæsk og var vant til selv at få tæsk. Der var på det tidspunkt, var der jo en del problemer med utilpassede indvandrere, så var det jo en fin måde at give dem skylden for alle mine ting, og så var jeg fri for at tage ansvar. Så for mig var det nærliggende. Og så den gruppe jeg gik i, der var mange der søgte den vej, så det var som om jeg fulgte bare nærmest med strømmen, og så fandt jeg et sted hvor jeg kunne passe ind, et sted hvor jeg kunne få et formål med mit latterlige liv, og ligesom kæmpe for noget der var større end mig selv. For ligesom at prøve at give det hele mening.” (Bilag 6, L. 66-73).

Ovenstående citat fra Informant 6 giver et indblik i, hvor stor en betydning socialisering overordnet har for et individs tilbøjelighed til at tilslutte sig miljøer, som er voldelige af natur. Den socialisering som Informant 6 har gennemgået, har skabt en følelse af, at vold er en naturlig del af livet, og der opstår dermed ikke en kognitiv dissonans, når han introduceres for miljøer, hvor vold er en normalitet. Det fremgår, at Informant 6 har oplevet vold i den primære socialisering, hvor det har været en del af hjemmet, og dermed har informanten fået det indlært meget tidligt i livet. Derudover er det også noget informanten har fået bekræftet yderligere i sin øvrige sociale omgangskreds, og dermed den sekundære socialisering, hvilket tilsammen har gjort tilnærmelsen til sådanne miljøer ganske naturlig. Dette argument kan yderligere understøttes af det faktum, at Informant 6 før sin indtrædelse i det højreekstremistiske miljø, var medlem af en rockergruppering. Der kan således argumenteres for et kontinuerligt valg om at tilhøre sådanne grupperinger, på baggrund af hans primære og sekundære socialisering. I forhold til den ideologiske del af at tilslutte sig et højreekstremt miljø, fortæller Informant 6 ligeledes, at hans far var racist, og at de personer der kom til hjemmet, ligeledes havde racistiske tankegange. Dermed kan der argumenteres for, at den primære socialisering har påvirket Informant 6 i et sådant omfang, hvor racistiske synspunkter allerede fra barndommen er blevet normaliseret. Denne racistiske tankegang,

koblet med en anseelse af vold som en normal del af livet, kan fortolkes som en indlært prædisposition til, hvorfor tilkoblingen til et nazistisk miljø har virket ganske normal for Informanten, selvom det i den gense forståelse anses som ekstremt.

Det er dog ikke kun Informant 6, der er blevet påvirket af den primære socialisering. Samme tendens ses hos Informant 7, som også beskriver en barndom fyldt med vold og had. Han fortæller:

“I had the feeling that I needed to be a part of something. I had a lot of anger. My dad used to beat me up, pretty good, very often, and so I was raised with violence and violence was a solution for my problems and I needed to be a part of.”(Bilag 7, L. 27-29).

Som ved Informant 6, har den primære socialisering en stærk påvirkning på individets fortolkning af, hvad der var acceptabelt. Her fortæller Informant 7, at vold blev hans løsning til de problemer han stod overfor, og at han har haft en masse vrede i sig, som han skulle have afløb for. Der ses altså ligheder mellem både Informant 6 og 7 i deres tidlige opvækst, der kan argumenteres som værende afgørende i både deres udvikling af ideologiske standpunkter, men samtidig er der en afslappet indstilling til vold, hvorfor tilslutningen til miljøerne er blevet tilskyndet. Denne tendens understøttes yderligere af Informant 7s udsagn om, at en overvældende procentdel af de medlemmer, der var i miljøet, var vokset op på samme måde som ham selv. Han fortæller, at langt størstedelen af medlemmerne havde forældre, som ikke behandlede deres børn med kærlighed og respekt, men derimod var ligeglade med deres børns velbefindende eller ligefrem handlede voldeligt mod dem. Han forklarer samtidigt, at mange af deres medlemmer kom fra lavere samfundsklasser, hvilket kan have haft en indflydelse på, at de allerede tidligt i deres liv har tilsluttet sig miljøer, hvor kriminalitet var en hverdagsting (Bilag 7, L. 79-84). På tværs af de to informanter, kan der ses en tendens til at folk, hvis barndom har været præget af vold og manglende positiv opmærksomhed fra deres forældre, har påvirket dem således, at det fællesskab de søger i fremtiden også vil være voldelig af natur.

Denne indledende tendens, der ses på tværs af de udvalgte citater indtil videre, giver altså et indblik i hvilke faktorer i socialiseringen, der ligger til grund for deres senere søgen mod de ekstreme miljøer. For at illustrere et eksempel på nogle af de konsekvenser sådan en socialisering kan have, fremhæves denne udtalelse fra Informant 6:

“Jamen altså, jeg ved sgu ikke om det så meget var politik. Jeg var bare utilfreds med mig selv og jeg var utilfreds med mit liv. Mest af alt, så hadede jeg mig selv, men det kunne jeg ikke leve med, så var det nemmere at hade alle andre, dem jeg ikke forstod og dem der var anderledes. Og fordi mit liv var kaos, så havde jeg brug for nogle faste rammer. Jeg havde brug for at min verden var sort og hvid, så kunne jeg bedre overskue det. Jeg kunne ikke overskue det kaos jeg var i, så for mig var det vigtigt at have noget der var sort og hvidt og firkantet. Og det... en politisk ideologi passer fint ind i det, og for mig blev det den nazistiske ideologi, som jeg ligesom valgte. Men det kunne lige så godt have været alt andet. Sådan som jeg ser det, havde jeg vokset op i København, så kunne det være jeg var blevet autonom. Eller konverteret til muslim eller et eller andet. Der er ekstremer inden for alle trosretninger.”
(Bilag 6, L. 55-63).

Her forklarer Informant 6 den påvirkning, som den tidlige socialisering har haft, i forhold til at der opstår en trang til nogle faste rammer og en stabilitet i hans liv. Følelsen af lavt selvværd bliver for meget, og disse negative følelser bliver derfor vendt mod andre i et forsøg på at lette byrden for sig selv. Hermed ses der igen viderebringelse af den primære socialisering, i forhold til farens racistiske tankegang, som bliver brugt til at lette informantens byrde, og danner grundlaget for de faste rammer, der senere bliver den gruppering, han identificerer sig med. En interessant observation i forhold til det ovenstående citat er dog netop, at det ikke nødvendigvis var ideologien i det højreekstreme miljø, som var løsningen. Her henviser han til, at det miljø han var opvokset i, har haft stor indflydelse på hvor han endte, og såfremt han var opdraget i et andet miljø, ville hans tilhørsforhold sandsynligvis være anderledes, men stadig af ekstrem natur. Her frembringer Informant 6 en ny tankegang, i forhold til tilslutningen af ekstreme miljøer, nemlig at det ikke nødvendigvis er grupperingens ideologiske standpunkt, der er tiltrækkende, men i højere grad det fællesskab, som eksisterer internt i grupperingen, der bliver den afgørende faktor. Den samme tendens kan ses hos Informant 9, der beskriver at hans politiske ståsted har haft en indvirkning på, hvilken gruppering han endte i, men at det var ganske sandsynligt at andre fællesskaber kunne have tiltrukket ham, i stedet for det højreekstreme miljø (Bilag 9, L. 270-272).

I løbet af interviewet med Informant 6, har han beskrevet sin tid i rockermiljøet, og nogle af de kriminelle aktiviteter de foretog sig. Det hele kommer dog til en brat afslutning, eftersom han bliver beskyldt for at være en stikker af andre medlemmer i grupperingen. Herefter bliver

Informant 6 taget ud til en lade, hvor andre medlemmer af grupperingen torturerede og efterlod ham, med den overbevisning, at han var død. Han overlevede dog episoden og blev gemt væk i en lejlighed, indtil han kom sig fysisk (Bilag 7, L. 220-247). Efter denne episode, var han ikke længere en del af rockergruppen, og således var det fællesskab som han identificerede sig med forsvundet. Derefter begyndte jagten på et nyt fællesskab. Han fortæller videre:

“Men jeg savner jo en eller anden form for fællesskab, så jeg får kontakt til nogle af de der, som jeg kørte med i starten, som forsvandt, da folk begyndte at få klippet fingre af, men dem får jeg så kontakt til igen, og de er så i mellemtiden blevet [Gruppering - Udeladt], og render rundt meget inde i [Stednavn - Udeladt] og sådan nogle steder. Og de snakker højt om ham her [Navn - Udeladt], som var ved at lave den her naziborg i [Stednavn - Udeladt]. Og så er det så der, hvor jeg så tager kontakt med dem, fordi jeg har ikke lyst til at tage kontakt til de der rockere der, dem har jeg jo ikke lyst til at være sammen med igen, efter hvad de har gjort.” (Bilag 6, L. 247-253).

En interessant observation ved dette citat er, at han gik fra et voldeligt miljø, som har forkastet ham og tortureret ham, til at søge mod endnu et voldeligt miljø. Selv efter de oplevelser han havde gennemlevet, var volden stadig en naturlig del af hans liv og afskrækkede ham ikke fra at søge et fællesskab, der ligeledes var bygget på et voldeligt fundament. Som nævnt i et tidligere citat, har den tidlige socialisering påvirket ham i så høj grad, at hans søgen efter faste rammer og et fællesskab, der accepterede ham, ikke blev afskrækket af en hændelse, som ville være traumatisk for mange andre. Hans største problemstilling i det daværende øjeblik synes at være manglen på et fællesskab, og hvordan han skulle finde sig et nyt. Der danner sig et billede af, at ideologien i forhold til Informant 6 og 7 ikke nødvendigvis har været de vigtigste faktorer i forhold til deres senere indtrædelse i de højreekstreme miljøer. Selvom det har været nærliggende, eftersom de har været påvirket af en primær socialisering af racistisk natur, er det i høj grad fællesskabsfølelsen og higen efter faste rammer, der virkelig tiltrækker dem til disse miljøer. Hermed åbnes der op for deres introduktion til de ekstreme politiske miljøer, og den strøm af information der følger med. Dette vil blive beskrevet i næste fase, informationsfasen.

Delkonklusion

Følgende afsnit vil afdække komparative ligheder i socialiseringsfasen, der ses på tværs af informanterne inden for de respektive ekstremistiske tilhørsforhold. Projektets tese er, at der findes store ligheder mellem de forskellige former for ekstremisme i forhold til holdningsdannelsesprocessen og vejen til disse miljøer. Første argument for dette understøttes af den første fase af forskningsprojektets tre-fase model, nemlig socialiseringsfasen.

Først og fremmest er det relevant at påpege, at der ses et skel mellem den tidligere og nuværende generation af ekstremister, der er således et decideret generationsskifte, når den politiske socialisering anskues. Dette betyder dog ikke, at der ikke findes lighedstegn mellem den tidligere generation af ekstremister og den nuværende, men det er et forbehold, der bør tages in mente, da eksempelvis den mediemæssige sekundære socialisering var marginal forud for fremkomsten af sociale medier. Informant 2, 3, 6 og 7 er således ikke blevet radikaliseret i en tid, hvor sociale medier kunne have haft indflydelse.

Den mediemæssige sekundære socialisering er dog blevet en helt almindelig del af den sekundære socialisering i dag, i særdeleshed i forhold til radikaliseringen af unge (jf. Litteraturreview). Med undtagelse af en enkelt af de unge informanter, der er blevet anvendt i denne undersøgelse, herunder 20-årige Informant 4, ses der en klar sammenhæng mellem de unges online tilstedeværelse og formningen af deres politiske holdninger. Hermed er dette en essentiel del af deres politiske socialisering. I henhold til de tre unge højreekstremister og hos den ene af de unge venstreekstremister i dette forskningsprojekt, kan det udledes, at en stor del af den politiske socialisering sker gennem sociale medier.

Herudover ses der yderligere et skel mellem den tidligere generation af ekstremister og den nuværende generation, nemlig hvorvidt der lægges vægt på indflydelse af den primære socialisering. Både Informant 6 og 7 er vokset op med vold i hjemmet, og begge peger på dette som værende grunden til deres vrede og manglende forståelse for sociale normer samt generelle accept af vold. Denne tendens ses også hos Informant 3, hvor den primære socialisering har været af stor betydning. Både Informant 1 og 2 er ligeledes præget af deres primære socialisering. De er begge muslimer, men ingen af dem dyrker det aktivt, og

forklares mere som et kulturelt element. Dette er ikke rigtig noget, som der lægges vægt på blandt de unge, hverken hos højre- eller venstreekstremisterne.

Informant 1 er aldersmæssigt interessant, fordi han ligger lige mellem de unge og de plus 40-årige. Hos de plus 40-årige spillede sociale medier en marginal rolle, mens de spillede en markant større rolle hos de unge. Informant 1 var således aktiv nogle år før projektets unge informanter. Således har han ikke været en del af den massive brug af sociale medier, men har stadig været aktiv i de sociale mediers tidlige dage.

Generelt synes der at være et skel mellem den ældre og yngre generation af ekstremister, hvor den primære socialisering viser sig at være stærk i deres politiske socialisering, hvor dette tildeles marginal værdi hos den yngre generation af ekstremister. Fællestrækket mellem alle ekstremisterne er dog, at den sekundære socialisering synes at være den mest udslagsgivende, når det angår en fuldendelse af den politiske socialisering.

Fase 2: Informationsfasen

Dette afsnit vil behandle de inddragede informanternes overgang fra den indledende socialiseringsfase til informationsfasen, hvor de langsomt begynder at opsøge en specifik type informationer i retning af deres respektive ekstremistiske miljøer. Til forskel fra eskaleringsfasen, så fokuserer informationsfasen i højere grad på den indledende informationssøgning med fokus på informanternes respektive miljøer. Opdelingen skal dog ikke forstås som en decideret afslutning på informationsfasen, men i højere grad et overlap mellem faserne. Informationsfasen vil ydermere afdække elementer fra politisk motiveret tænkning og politisk psykologi, politisk fremmedgørelse samt begyndende ekkokammer. Afsnittet vil behandle miljøerne enkeltvis i første omgang, hvor der til slut vil være en delkonklusion, der opsummerer pointerne både for de enkelte miljøer, men også udpeger komparative fund på tværs af miljøerne.

Militant islamisme

Informant 1 og 2s proces i forhold til overgangen fra socialiseringsfasen til informationsfasen vil her blive afdækket, hvor informant 1 beskriver hans indgang til miljøet som værende en turbulent start:

“Det gik rigtig stærkt, altså rigtig stærkt, også fordi jeg kan huske mit første møde med en af dem til fredagsbøn på [Stednavn - Udeladt], og efter fredagsbønnen gik jeg ud og spiste mad med dem allesammen. Som menneske... Jeg tror jeg har det sådan, at den måde jeg lærer mennesker at kende på, det er gennem de spørgsmål, de stiller mig. Jeg kan godt sådan regne ud, hvor de er som mennesker, og de spørgsmål, de stiller mig, hvad de var interesseret i at vide om mig, vidner jo også om i forhold til, hvad er det de gerne vil have, at jeg skal være som et menneske.” (Bilag 1, L. 106-111).

Som det fremgår af citatet, så beskriver informant 1 starten på hans tilslutning som et møde med en nøgleperson, der fører ham videre hen til andre individer i miljøet, hvor han hurtigt bliver introduceret og får en stor mængde viden. Informantens udtalelse indeholder ligeledes en del indsigt i deres hensigt, eftersom han i omgangen med disse individer godt kan få en fornemmelse af, hvorfor de spørger ind til specifikke ting, samt hvad de forventer af ham og hans rolle i miljøet. Denne foreløbige tendens indenfor det militante islamistiske miljø, hvor

der er en nøgleperson, der åbner op for indgangen til miljøet er ikke helt enestående, eftersom informant 2 ligeledes udtaler:

“Hvis vi lige spoler frem til 97 der... Der møder jeg ham her, min vens bror, og han fortæller bare lidt om profeten og islam, og jeg synes bare det er spændende. Og så kan jeg huske en gang han stod nede på gaden og debatterede med en anden kvinde. Og det var en fin diskussion og debat. Men jeg forstod ikke særlig meget af debatten. Mit intellektuelle niveau kunne ikke følge med, men jeg var helt forundret over at han kunne bruge alle de her fremmedord, og alle de her fantastiske begreber. Han virkede så dynamisk og stærk i sin forståelse, uden at jeg forstod en prik af hvad der skete. Jeg var bare helt mundlam. Jeg tænkte med tiden, der vil jeg gerne kunne tale sådan en dag. Det er virkelig smukt at kunne være stolt af sin religion, og kunne argumentere med stolthed for sin religion. Fordi jeg anede ingenting. Altså, jeg anede virkelig ingenting om islam.” (Bilag 2, L. 74-83).

Informant 2 fortæller altså på samme vis som Informant 1, hvordan det er et møde med en person, der starter en fascination af miljøet, hvorefter der følger en mere retningsmotiveret informationssøgen for at kunne indgå i dette fællesskab. Dette bliver gjort med henblik på at kunne opnå de samme egenskaber som den person, han har observeret i citatet. På trods af, at han selv nævner, hvordan han ikke nødvendigvis kunne forstå alt hvad der bliver sagt, så giver det et indtryk om en forudindtaget prædisposition, hvor informanten på en måde tillægger denne ideologiske debat, og de dertilhørende budskaber, en stor betydning og som noget han gerne selv vil være en del af.

Som nævnt i socialiseringsfasen, så har informant 2 stået overfor en primær og sekundær socialisering, i forhold til hans barndom og det miljø han voksede op i, hvor store dele af det var centreret omkring islam. Selvom han ikke selv blev troende muslim som resultat af dette, kan der i det kommende citat argumenteres for, at der blev tændt en glød i ham, som blot ventede på at nogen skulle puste til den. Han fortæller således:

“Og så kommer de her to gående forbi. De skal til sådan et møde, der lige er etableret, og spørger om jeg kunne tænke mig at tage med. Fordi jeg havde så stor respekt for dem. Jeg kunne godt lide dem. Så sagde jeg ja, men alt i mig skreg: “Stik af, stik af, stik af” Nå, så tog jeg med. Da jeg kommer til det her møde, der er måske 10 styks. Altså samlet set. Og det foregik på virkelig gebrokkent dansk. Ham stifteren talte ikke særlig godt dansk på det

tidspunkt, men det var bare flot stadigvæk, selv på gebrokkent dansk, der havde han en masse intellektuelle ord og begreber osv. Så tænkte jeg, okay, det vil jeg gerne lære.” (Bilag 2, L. 161-168).

Ovenstående citat belyser, hvordan informant 2 som udgangspunkt ikke havde lyst til at associere sig med medlemmer af den gruppering, som han endte i, men på trods af dette endte med at følge med dem. Særligt sætningerne: *“Fordi jeg havde så stor respekt for dem. Jeg kunne godt lide dem”* kan bruges som argument for at vise den effekt, som hans tidlige primære og sekundære socialisering havde på ham. Den viden som hans muslimske bekendtskaber kommer med, kan siges at understøtte en ubevidst confirmation bias og directional motivation i ham, hvori de tidlige argumenter som blev tillært fra barndommen får yderligere understøttelse. Det taler også ind i, hvilke taktikker disse grupperinger bruger til at gøre deres budskab mere tåleligt for udefrakommende, og således øge deres chancer for rekruttering.

Hvis dette citat ses i sammenhæng med citatet ovenover, så begynder der at danne sig et mønster for, hvordan rekrutteringen i dette miljø foregår. Dette kan beskrives som værende nøglepersoner, der enten selv tager individet med ud og oplever en diskussion angående islam, eller får dem overtalt til at tage med til et møde, hvor der bliver talt til forsamlingen med mange flotte argumenter, ord og begreber. Denne form for praktisk visning af de argumenter som grupperingen har, kan siges at være med til at understøtte fortællingen om, at de har fat i sandheden, og særligt i dette tilfælde var det med til at puste til informant 2s interesse i at kunne argumentere lige så godt.

Et andet citat fra informant 2, der viser et lidt unikt forhold, der gjorde sig gældende for den periode, hvor hans informationssøgning fandt sted, lyder således:

“Jeg vil gerne have den viden, de har, fordi det kunne man ikke få andre steder. Du skal tænke på, at på det tidspunkt, der var ikke noget der hedder internettet. Der var ikke noget youtube. Der var ikke engang særlig mange bøger på dansk om islam, der var enkelte... Jeg husker der var en bog der hedder “Islam - Den Misforståede Religion”. Den læste jeg faktisk. Den synes jeg var fantastisk, men derudover var der ikke noget materiale på dansk.”
(Bilag 2, L. 168-172).

Som informanten forklarer i citatet, var der på daværende tidspunkt ikke mulighed for at

anvende internettet, og de muligheder det medbringer som hjælp til informationssøgningen, hvilket på en måde kan siges at understøtte den rolle, som internettet og sociale medier spiller i dag. Udover dette, kan der også argumenteres for, at den manglende tilgængelighed af materiale, har været en tilskyndende faktor til at opsøge disse miljøer, da der simpelthen ikke var særligt mange muligheder for at tilegne sig denne viden. Såfremt individerne er afhængige af miljøet for at skaffe sig information, kan der argumenteres for at miljøet kan misbruge denne afhængighed, til at målrette de informationer, som de anser mest hensigtsmæssige. Derved kan der opstå diverse ekkokamre, confirmation bias og disconfirmation bias, alt efter hvilken dagsorden og information som individerne, der administrerer denne viden, finder hensigtsmæssigt i forhold til miljøets budskaber.

Et andet eksempel, der kan understøtte denne målretning af informationer fra miljøerne, kommer informant 1 ligeledes ind på her:

“Den måde vi brugte det på i forhold til, vi var jo religiøse ekstremister, så vi gik rigtig meget op i først og fremmest, hvad teksterne siger, og vi brugte teksterne, fordi som religiøs, det er rigtig vigtigt, at du har en blanding af tekster, som siger det, som du gerne vil have, at andre skal høre, men samtidig også kan bruge noget brugbart evidens fra samfundet. Så herudover var det en fantastisk blanding for os, at vi kunne sige eksempel, at Gud har befale, eller Gud har sagt, at de vantro aldrig vil acceptere os, fordi vi er muslimer. Okay, jamen det er jo en tekst, en meget generel tekst, den er ikke specifik til Danmark, til danskerne, til at handle om kristne, jøder, det kan jo være hvem som helst.” (Bilag 1, L. 211-218).

I ovenstående citat fremgår det, at undervejs i informantens tid i miljøet blev deres materiale, i form af religiøse tekster, tit forsøgt forbundet med eksempler fra samfundet. Han forklarer, at de kunne tage budskaber fra teksterne, hvor selvom det havde en meget generel og ikke nødvendigvis relevant karakter, så kunne det i sammensætningen med et eksempel fra virkeligheden blive brugt på en måde, der tjente miljøets formål og ønskede budskab. Der kan argumenteres for, at denne måde, med kobling fra materiale til virkelighed, er et godt eksempel på en confirmation bias. Måske ikke med de religiøse teksters oprindelige budskab som mål, men derimod miljøets eget ønskede vinkel. Det kan hvert fald siges, at give indsigt i den måde aktørerne i disse miljøer også bruger informationer som et strategisk værktøj i forbindelse med rekrutteringen af nye individer.

Informant 1 uddyber videre, hvordan de konkret brugte eksempler fra samfundet til at understøtte miljøets budskaber:

“Når det er sagt, så er det klart, at der er nogle kræfter i samfundet, som gjorde, at min vej til ekstremisme blev lettere. Undskyldningen for at være ekstremist gyldig. Det var jo det stærkeste våben, man også brugte i radikaliseringen, fordi radikaliseringen vil aldrig nogensinde fungere, hvis ikke der er et gyldigt bevis for ens påstande. Jeg kan sige, at danskerne hader muslimer. Det kan jeg godt sige, men det er jo bare et argument. Men så skal jeg jo bevise det. Jeg skal bevise, at der er danskere derude, der hader muslimer. Og heldigt for den ekstremist, som jeg var jo, så havde vi et par politikere, som sagtens kunne udtrykke sig uheldigt, men som i virkeligheden kun repræsenterede sig selv og sine egne idéer, og intet havde med samfundet eller en generel holdning iblandt danskere. Så jeg tror klart, at samfundet var både på den onde og den gode måde...” (Bilag 1, L. 182-191).

Informant 1 beskriver her, hvordan der angiveligt var gode radikaliseringsforhold i samfundet i form af politikere, der udtrykte sig *“uheldigt”*, hvilket gjorde, at det ikke var svært at finde eksempler, der kunne underbygge den ønskede vinkel på de religiøse budskaber. Citatet kan siges at være forbundet med stærke toner af politisk fremmedgørelse, da der er en gennemgående fornemmelse af menings- og normløshed i informantens indtryk af det politiske system og dets aktører. Tiltroen til, at disse politikere tjener andre formål end deres eget, er minimal, hvilket endvidere bliver brugt til at skabe budskaber om fremmedgørelse henvendt mod andre muslimer i samfundet, der fremstår som værende gyldige på baggrund af disse udvalgte eksempler. På trods af at informanten selv udtaler, at det ikke nødvendigvis var en generel holdning blandt danskerne, men de isolerede eksempler blev alligevel brugt i en generel henseende til at tiltrække flere individer til miljøet, og understøtte deres eksisterende holdninger.

Venstreekstremisme

I forlængelse af socialiseringsfasen, hvor de faktorer som tiltrak Informant 3, 4 og 5 henimod det venstreextremistiske miljø blev afklaret, bevæger de sig nu hen i informationsfasen. I forhold til Informant 3, så voksede han op i et miljø, hvor politisk diskurs var normalt, hvilket ledte til at det fællesskab han søgte var et, der stemte overens med hans politiske holdninger.

“Jeg ser anderledes ud. Jeg har dreadlocks, går i slidt tøj og gik egentlig på en handelsskole, så på den måde var jeg meget atypisk for at tage handelsskolen. Så jeg startede på det [Stednavn - Udeladt] gymnasium, så det er meget lidt det politiske, men der ender jeg jo så i et politisk miljø. Der har jeg jo nok ubevidst en søgen om at høre til i det her miljø, som jeg rigtig godt kan lide.” (Bilag 3, L. 125-128).

I ovenstående citat ses et eksempel på, hvordan den primære og sekundære socialisering har påvirket Informant 3, til at søge et fællesskab, der understøtter hans eksisterende holdninger. Ud fra denne fortolkning af citatet kan der argumenteres for, at der kan spores confirmation bias, eftersom han ubevidst søger et fællesskab som han kan identificere sig med, både i forhold til det politiske, men også i forhold til det personlige aspekt. Igen kan der argumenteres for, at fællesskabet er en drivende faktor, når individer leder efter en gruppering, hvor de kan føle sig hjemme. Som det kan læses af citatet fra Informant 3, så følte han sig isoleret på handelsskolen, og valgte derfor at skifte til et venstreorienteret gymnasium, hvor han finder et fællesskab, der passer ham bedre. Så selvom søgningen i sig selv ikke var politisk af karakter, så endte han i et politisk fællesskab.

Endnu et eksempel på overlappet mellem socialiseringsfasen og informationsfasen, kan findes hos Informant 5, der beskriver hans søgen mod et fællesskab, som stemmer overens med hans politiske standpunkter. Han udtaler sig således:

“Jeg tror også bare det fællesskab, man har i en socialistisk organisation, afspejler nok også meget de værdier, jeg selv har socialt. Altså meget åbenhed. Man vil altid søge et fællesskab der afspejler sine egne værdier. Det talte bare virkelig meget til mig. Og jeg tror at i forhold til internettet, så er det også bare rart når man ikke... Hvis man heller ikke havde nogle venner i skolen at snakke politik med, så har man i det mindste nogen på internettet.” (Bilag 5, L. 104-108).

Informant 5 taler på samme vis som Informant 3, ind i selve fællesskabet og manglen på dette som værende en drivende kraft i forhold til hans tilslutning til det ekstreme miljø. Ligeledes hvordan et miljø, der afspejler informantens egne værdier var afgørende, hvilket også bekræfter den rolle confirmation bias spiller, når det kommer til denne søgen efter fællesskab. Det er værd at notere sig ved dette citat, at han også understreger den påvirkning sociale medier og internettet har nu om dage i forhold til et individs socialisering. Han nævner, at

hvis man ikke har nogle i sin nærmeste omgangskreds eller fællesskaber at diskutere politik med, så kan internettet og de sociale medier netop udfylde dette tomrum. Forud for ovenstående citat har Informant 5 i interviewet nævnt, at han tidligere har været medlem af diverse Discord-diskussionsgrupper, hvor der var folk fra både det højre- og venstreekstreme miljø. Dette var dog ikke noget, som han var del af længe, og søgte senere hen imod online grupper, hvor det kun var folk der delte hans politiske standpunkt, som var medlem (Bilag 5, L. 83-87). Hermed kan der argumenteres for, at der er risiko for, at informant 5 ender i et ekkokammer, hvor confirmation bias og disconfirmation bias er eksisterende. I sådanne miljøer, kan der hurtigt opstå en kultur, hvori den fælles holdning bliver sat op på en piedestal, og hvor modstridende informationer bliver afvist, for ikke at skabe en kognitiv dissonans i gruppering. Dette kan lede til, at medlemmerne ikke bliver udfordret på deres holdninger, men derimod overbeviser sig selv og hinanden om, at de har fat i sandheden. Dette er en pointe som vil blive inddraget senere i dette afsnit udover den nuværende vinkel på fællesskabet.

Til forskel fra de ovenstående eksempler på, hvordan det hovedsageligt var fællesskabet, der tiltrak dem, så kommer Informant 4 med en udtalelse, der fremhæver det ideologiske:

“Det var først og fremmest det politiske, som motiverede mig. Så i en mindre grad fællesskab som sådan. Det var egentlig ikke det jeg søgte. Nej. Og specielt fordi jeg kan huske, at jeg kom med i [Partinavn - Udeladt], som jeg kom med i som 16-årig, jamen der var det klart de politiske idéer, som tiltrækkede mig seriositeten i tingene. At komme som ung og have nogle politiske idéer”(Bilag 4, L.130-133).

Som det fremgår af citatet forklarer Informant 4, der på tidspunktet for interviewet stadig var aktiv i et venstreekstremistisk miljø, at det bestemt var det politiske og idéerne, der var den afgørende faktor for hans tilslutning til miljøet. Dette kan siges at stå i modsætning til de tidligere udlægninger, hvilket er en interessant afvigelse, da der kan siges at være unikke forhold for de informanter, der stadig færdes i miljøet. Et forbehold, der kan tages med i overvejelserne er, at netop disse informanter, der er aktive i miljøerne, umiddelbart vil være knapt så tilbøjelige til at tale deres ideologiske standpunkter ned. Herved kan det forekomme, at den ideologiske tiltrækning, vil være den afgørende faktor, eftersom de stadig identificerer sig med miljøet. Modsat kan det siges, at de informanter, som ikke længere er aktive i miljøerne, er mere tilbøjelige til at tage afstand fra det ideologiske aspekt, og derfor fokuserer

mere på det fællesskab, der opstår i sådanne grupperinger. For de informanter, som ikke længere aktivt færdes i miljøet, og nu skal indgå i samfundet på normal vis, kan der også tænkes at være fordele i at distancere sig fra tidligere ideologiske synspunkter, da disse jo typisk er noget, der falder udenfor den generelle politiske konsensus, og dermed lægges der større vægt på fællesskabet, som den drivende faktor for deres tid i miljøet.

Som tidligere nævnt, vil sociale medier og internettets rolle nu blive uddybet nærmere. I interviewet med Informant 5 fremgår det, hvordan online miljøer kan påvirke en holdningsdannelsesproces:

“Jeg tror primært at det var over Discord, sådan nogle diskussionsgrupper. Jeg tror i starten var det nogle meget toksiske diskussionsgrupper, hvor der også var indblandet nogle ret hadfulde miljøer ind over - der var også en nynazist derinde i diskussionsgruppen. Det kom jeg meget hurtigt ud af. Det var ikke fordi jeg selv var en nazist. Men så var det sådan nogle diskussionsgrupper på tværs af politiske ideologier. Så førte det mig videre til nogle andre diskussionsgrupper, som kun for socialister.” (Bilag 5, L. 83-87).

Her forklarer Informant 5, at han tidligt i forløbet var medlem af nogle diskussionsgrupper på Discord, hvor folk på tværs af det politiske skel kunne komme og diskutere politik, men at det hurtigt var noget han vendte sig væk fra, eftersom den politisk diskurs derinde ikke var af særlig faglig karakter. Det ledte ham til at søge mod Discord grupper, hvor folk med samme ideologiske standpunkt som ham selv kunne sidde og dele deres informationer mellem hinanden, hvilket kan siges at være præget af *directional motivation*. I dette tilfælde ses et understøttende argument for, hvordan sådanne internetaktiviteter kan lede folk ind i *ekkokamre*, hvor der vil kunne udledes *confirmation bias*, som kan påvirke individerne til at gå længere ud på det politiske spektrum.

Nedenstående eksempel vil også tale ind i den rolle de sociale medier, og internettet generelt, spiller i forhold til informationssøgningen, men giver et mere nuanceret indblik, hvor det ikke nødvendigvis er et socialt netværk, det foregår igennem:

“Jeg var aldrig nede i sådan noget Discord, fjerne afkroge af internettet. Og var heller ikke typen, som så udenlandske politiske kommentatorer på sociale medier. Jeg tror bare, det har været gennem mainstream media, som DR og TV2. Jeg kiggede og læste interviews eller artikler om forskellige emner. Ellers bare gennem diskussion med venner.” (Bilag 4, L. 148-

I dette citat ses endnu et eksempel på den effekt internettet har som informationssøgende redskab. Selvom Informant 4 tilslutter sig et venstreekstremt miljø, så har online medier, såvel som mainstream medier, været en ressource i forhold til at indsamle de informationer, der har været med til at danne hans holdninger. Til forskel fra tidligere eksempler, forklarer han selv, at han ikke har været medlem af diverse discord grupper eller været på andre junk culture afkroge af internettet. Dermed sker tilslutningen af disse miljøer tilsyneladende ikke altid på en obskur chatkanal eller som resultat af et ekkokammer.

Som led i informationsfasen, er det heller ikke et givent faktum, at de er overbeviste om deres holdninger, i det sekund de træder ind i de ekstreme miljøer. Ved flere af informanterne kan det ses, at deres endelige ideologiske standpunkter først bliver fastlagt, efter de er trådt ind i miljøet. Et eksempel på dette kommer fra Informant 4:

“Jeg havde jo søgt nogle svar forskellige steder og prøvet at forstå det, og hvad man skulle gøre. Men alle andre steder, ungdomspolitiske partier eller organisationer, foreninger, der var der en helt anderledes tilgang. Men da jeg så kom i [Partinavn - Udeladt], så blev man taget seriøst, og der blev med marxistisk teori forklaret, hvordan alle de her spørgsmål hang sammen. Og det var nok det, der for mig gjorde, at jeg holdt fast ved at blive i mit parti. Det var ligesom, at der var et helhedsbillede, som faktisk forklarede nogle andre idéer, end dem vi får præsenteret fra samfundet af og fra andre politiske partier.” (Bilag 4, L. 193-200).

Citatet giver et lidt mere nuanceret indblik i, hvordan processen op til tilslutningen af miljøet kan foregå. Informanten har været vidt omkring forskellige ungdomspolitiske partier og organisationer, men hvor forholdene i disse miljøer ikke var tilstrækkelige, eller der kunne findes visse mangler. Dette ledte til at informanten fortsatte søgningen efter et fællesskab, der passede til egne ideologiske standpunkter. Som det også fremgår af citatet, var det først efter informanten nåede til sit nuværende ekstremistiske miljø, at han både blev bekræftet i hidtidige politiske synspunkter, men samtidigt får åbnet op for nye idéer igennem miljøet, og derefter fuldender hans tidligste holdningsdannelse i miljøet. Som Informant 4 også nævner til slut, bliver der i disse idéer netop præsenteret nogle andre løsninger end dem, der tidligere har været præsenteret fra samfundet og lignende. Det er i denne kontekst ikke utænkeligt, at informanten havde en vis skepsis i forhold til officielle udtalelser og forklaringer på diverse problemer i samfundet, hvilket kan give anledning til, at disconfirmation bias har spillet en

rolle i forhold til, hvordan disse nye idéer er blevet modtaget af informanten. Hvis der allerede på forhånd er en kritisk indstilling til diverse offentlige informationer eller deres budskaber, så kan et miljø, der netop indeholder alternative løsninger indbygget i deres ideologi, formentligt virke mere tiltalende og meningsgivende end det ellers ville. Denne søgen efter alternative løsninger på samfundsmæssige problematikker, kan også siges at snakke ind i en vis form for politisk fremmedgørelse i og med, at det giver et indtryk af utilfredshed i forhold til det nuværende politiske miljø.

Hos de venstreekstreme miljøer ses der en udbredt utilfredshed med det etablerede politiske system. Samtlige af de venstreekstremistiske informanter i dette projekt har udtalt sig negativt mod den nuværende samfundsstruktur, og ønskede et opgør med den. Eksempel på dette kommer i nedenstående citat fra Informant 3:

“Når jeg kigger tilbage, så føler jeg overhovedet ikke, at jeg kunne påvirke et demokrati, altså et parlamentarisk demokrati og jeg var fløjtende ligeglad med et parlamentarisk demokrati. Jeg var modstander af alle, som gik ind i det. Ikke som fjender nødvendigvis, men jeg så det som meningsløst.” (Bilag 3, L. 289-292).

Her ses den politiske meningsløshed, der er udbredt blandt de tre informanter, og som stemmer overens med de ideologiske standpunkter, de ekstreme miljøer har. Informant 3 forklarer senere i interviewet, den frustration han kunne føle over de daværende politikeres handlinger, hvilket han anså som værende modstridende med de sociale normer. Han beskriver disse handlinger som værende racistiske af natur, og beskriver sin frustration over forskellige lovgivninger. Her ses eksempler på politisk normløshed, politisk meningsløshed og politisk magtesløshed. De samme former for politisk fremmedgørelse kan ses hos informant 4 og 5, der, uafhængigt af hinanden, kommer ind på de samme teoretiske eksempler på politisk fremmedgørelse. Dette kan dog være et udtryk for den holdning, som er udbredt i de venstreekstreme miljøer, der ofte har et andet ideologisk standpunkt end det, som er normen i det danske samfund. Derfor må det også ses som en selvfølge, at de ikke nødvendigvis accepterer den nuværende samfundsstruktur, og ønsker et opgør med den.

I forhold til den reaktion som individerne har, når de træder ind i sådanne miljøer, kan der inddrages et citat fra Informant 3:

“Hvis man føler sig hjemme i det miljø, og hvis man ikke nødvendigvis har et kritisk filter på, eller nogle alarmklokker, som ringer, så er det nok også et ønske om at høre til, og være en del af det fællesskab. Så de alarmklokker, som burde ringe, når man bliver en del af sådan et miljø, de ringer ikke så højt, fordi du gerne vil være en del af fællesskabet. Så kan man nogle gange ignorere nogle ting, som man, når jeg kigger tilbage, burde have reageret på.” (Bilag 3, L. 102-106).

Som det fremgår af citatet kommer Informant 3 med en velovervejede efterrationalisering af sin tid i det venstreekstremistiske miljø, hvor han efter at være blevet medlem, beskriver hvordan man hurtigt kan blive ukritisk, både overfor miljøet og dets ideologiske budskaber, men også de handlinger der finder sted. Der bliver nævnt, at fællesskabet får så afgørende en rolle, at nogle af de kritiske alarmklokker, som burde ringe, ikke får mulighed for det, da overbevisningen om, at det der foregår i miljøet er det rigtige, lukker ned for individets mulighed for at overveje dette nærmere. Der kan i forlængelse af dette argumenteres for, at denne afskærmning fungerer som en ekkokammer-effekt, der blot er med til at forstærke tilslutningen til miljøet, og bevidst eller ubevidst fører individet tættere på den eventuelle eskaleringsfase, hvor den fulde tilslutning til miljøet har fundet sted, og der bliver aktivt deltaget i miljøets politiske aktiviteter.

Højreekstremisme

Et indledende eksempel på overgangen mellem socialiseringsfasen og informationsfasen kan ses hos Informant 6, der efter sin søgen på et nyt fællesskab bliver introduceret for nogle gamle venner, der har kontakter i det højreekstreme miljø. Efter at være indtrådt i miljøet uden den store informationssøgning, beskriver han den indledende informationsindsamling således:

“Men jeg læste jo alt hvad jeg kunne få fat i. Der var en del som sad næsten kun og oversatte tyske tekster til dansk, fra 30'erne og 40'erne af, politiske tekster. Vi havde også gamle danske tekster fra DNSAP, Danmarks National Socialistiske Arbejderparti, det var meget svært, som faktisk sad i Folketinget tilbage i 30'erne vidst, ja, i 30'erne ja. Og vi læste mange af de der tekster, og der var faktisk også nogle der skrev nogle nye.” (Bilag 6, L. 313-317).

Her forklarer han, at efter hans tilslutning til miljøet begyndte en intensiv informationssøgen, der også havde til formål at sikre sin plads i miljøet. Da hans tid i miljøet er en del år tilbage, så foregik informationssøgningen overvejende med udgangspunkt i ældre politiske tekster, der kunne facilitere ideologiske budskaber til deres bevægelse. Citatet taler både ind i en motiveret indsats for at styrke egne prædispositioner og budskaber, samt kan der argumenteres for, at denne søgen indenfor et miljø unægteligt også vil fungere som et form for ekkokammer, hvor individerne cirkulerer mange af de samme budskaber iblandt hinanden. I forhold til Informant 6, så kan der argumenteres for, at der her kan ses confirmation bias, med fokus på at understøtte den generelle holdning i miljøet. Såfremt Informant 6 delte de racistiske holdninger som hans far havde, kan der ligeledes argumenteres for, at dette er et eksempel på confirmation bias. I forhold til den information der bliver indsamlet af Informant 6, i løbet af hans tid i miljøet, kan der argumenteres for, at denne information kan være præget af attentional bias. De højreekstreme miljøers ideologiske standpunkter baseres i høj grad på de tekster og holdninger, som var udbredte i Nazi-Tyskland under Anden Verdenskrig. Informant 6 forklarer selv, senere i interviewet, at målet i en dansk kontekst var, at alle ikke-ariske personer skulle ud af Danmark, og hvis de skulle have lov til at blive i landet, skulle de steriliseres (Bilag 6, L. 485-486). Dette taler ind i frygten for en trussel mod det europæiske folk, hvilket understøtter argumentet om, at den information som han modtog, var præget af attentional bias.

Da ovenstående eksempel som nævnt er foregået for en årrække tilbage, virker det oplagt at komme med et citat, der giver indsigt i, hvordan det foregår nutidigt indenfor det højreekstremistiske miljø:

“Jeg har en kammerat, som jeg taler meget med, vi sidder og udveksler holdninger på internettet. Der var blandt andet mange Hitler-taler og forskellige ting. Der var meget stærke budskaber, du ved, han laver nogle rimelige powerful statements.” (Bilag 8, L. 44-46).

Ovenstående citat er interessant, da det umiddelbart giver et indtryk af, at selve indholdet af informationssøgningen ikke er meget anderledes end citatet fra år tilbage, da det stadig er Hitler-taler og lignende, der bliver opsøgt for at fremme miljøets ideologiske budskaber. Selve platformen og måden det foregår på har dog ændret sig, eftersom de gamle politiske tekster nu er til at opsøge på internettet, og underbygger derfor endnu mere internettet, sociale medier og disses tilgængelighed som værende af stor betydning for, hvordan denne tilslutning foregår nutidigt. Samme tendens kan ses hos Informant 9, hvoraf den mediemæssige

sekundære socialisering ligeledes sker gennem diverse videoer af taler. Samme informant fortæller, at der nærmest opstår et lille ekkokammer, hvor videoer og information af samme karakter bliver foreslået, hvad end det kommer fra online miljøer eller fra de algoritmer, der bruges af hjemmesider som eksempelvis Youtube. Såfremt et individ får bevæget sig hen i sådan et ekkokammer, vil der sandsynligvis være en grad af confirmation bias, eftersom den kontinuerlige strøm af information, der har samme ideologiske standpunkt, konstant vil være tilgængelige for individet.

Et yderligere eksempel på den effekt som de online informationsstrømme kan have på individernes holdningsdannelsesproces, kan findes i følgende citat fra Informant 9:

“I takt med, at du ser flere og flere videoer og artikler med indvandrere der begår kriminalitet osv, så hvis man sidder i sit eget lille ekkokamre og man sidder med nogen, som har samme ideologi, så vil man meget hurtigere blive radikaliseret, fordi man sidder bare forstærker hinandens tro på det her.” (Bilag 9, L. 75-77).

I dette eksempel, kan der argumenteres for, at den konstante strøm af information som kan indsamles fra internettet, i høj grad kan påvirke individer, der allerede er tiltrukket af de ideologiske standpunkter indenfor højreekstremismen. Som Informant 9 selv nævner, så danner de deres eget lille ekkokammer, hvor de selv vælger, hvilken information der skal modtages og forkastes. Ligeledes kan det påpeges, at eftersom det er viden og information som de deler mellem hinanden, så er de med til at forstærke deres respektive standpunkter. Der kan her ses en tendens blandt de to ovenstående citater, hvor deling af information online, indenfor deres selvskabte ekkokammer, er med til at skubbe dem længere ud på det politiske spektrum, og forstærke de holdninger som allerede var dannelse hos dem.

Udover de hidtil nævnte informationsstrømme i form af politiske tekster, taler, videoer og lignende, så giver Informant 6 også et indblik i, hvordan informationssøgningen ellers foregik:

“Jeg har også listet op mange gange, når [Formandens navn - Undladt] havde interview over telefonen, så var der sådan en trappe ned til kælderen, så han ville helst ikke have der var nogen der lyttede, når han snakkede med journalister eller skoleelever, der havde spørgsmål eller sådan noget. Men så listede jeg bare op ad trappen der, så sad jeg jo ude på trappen og lyttede til hans samtaler. Så til sidst så var jeg jo nærmest en klon af ham. Jeg

kunne svare nøjagtigt som han ville gøre på nogle af de spørgsmål, og det gjorde så senere at jeg også fik lov til at interviewe skoleelever, og også få journalister.”(Bilag 6, L. 319-325).

Som det fremgår af dette citat, så fremhæver han specifikke nøglepersoner i miljøet som værende af afgørende betydning for, hvordan hans egen holdningsdannelsesproces endte ud, eftersom han på eget initiativ opsøgte denne nøgleperson, med henblik på at suge så meget viden til sig som muligt. Dette giver et indtryk af, at informanten har været under en stærk confirmation bias fra dette individ, eftersom han gerne selv ville opnå samme videnskæssige fundament, og evne til at argumentere for miljøets mærkesager. Derudover taler det også ind i den forstærkende ekkokammer-effekt, der typisk hersker i sådanne miljøer, hvor individerne indbyrdes påvirker hinanden i sådan en grad, at modstridende informationer prioriteres mindre, end synspunkter der stemmer overens med personens eksisterende holdninger, hvad end disse er færdigudviklede eller ej.

Et andet citat, der er interessant at fremhæve i forbindelse med det højreekstremistiske miljø, er nedenstående som ligeledes giver et indblik i personernes mere generelle tankegang, og hvordan denne tankegang kan indeholde et kritisk syn på officielle forklaringer:

“Men der var jo også den anden del af det, altså sådan noget som holocaust for eksempel. Altså jeg valgte tidligt at sige nå men okay, krig er krig, og folk dør, det gider jeg ikke at tage mig af. Men der var rigtig mange, der brugte rigtig meget tid på at prøve at modbevise, at de her jøder så var døde. (...) Og grunden til det efter min mening er, at man har prøvet at gøre det værre end det var. Og ved at gøre det værre, så alle der kan bruge en computer og gå ind og se så mange af de der ting der står omkring Holocaust, der er mange af dem der nemt kan modbevises. Og så tror jeg at rigtig mange unge mennesker de tænker, okay, hvis det her ikke passer, så er der sikkert ikke noget af det der passer. Og så læser de ikke videre.” (Bilag 6, L. 412-426).

Citatet giver et indtryk af, at der udover informantens egen informationssøgen også var mange andre i miljøet, der lagde tid og kræfter i at undersøge validiteten af de officielle forklaringer på en begivenhed som Holocaust. Det er tilsyneladende en udbredt forståelse, at de officielle beskrivelser af hændelserne, der fandt sted under Holocaust, ikke er holdbare og efterlader miljøets individer med en stærk skepsis overfor selve indholdet af disse beskrivelser. Der kan argumenteres for, at eftersom dette formentligt er en udbredt tendens i miljøet, vil der herske en vis form for disconfirmation bias i forbindelse med begivenheder,

der sætter deres egen bevægelse i et overvejende negativt lys, og dermed et ønske om at bagatellisere de hændelser. Derudover kan det også anskues som et form for opgør med den hidtidigt etablerede negativity bias, som de officielle forklaringer af hændelserne har forbundet med selve begivenheden. Denne overdramatisering, som individerne inden for det højreekstreme miljø påpeger, har også kastet et negativt lys over de grupperinger som på nuværende tidspunkt støtter det ideologiske synspunkt, som var baggrunden for Holocaust.

Det er dog ikke kun fællesskabet, der skaber en tiltrækning til miljøerne, og et ønske om at søge informationer, som leder individerne væk fra den generelle konsensus. En vis utilfredshed med det etablerede politiske system og de politikere som flourer i det, kan også findes i informanternes distancering til den generelle konsensus. Informant 6 udtaler for eksempel:

“Altså jeg synes det politiske system er til grin. Og det gør jeg ikke kun fordi jeg har været nazist i 16 år, og ikke fordi jeg har lyst til at få en ekstrem styreform overhovedet, men der sidder nogle folk, som har gjort det til en karriere, og man bruger sin stilling til, at så kan man skifte parti i sidste øjeblik fordi så kan man få nogle personlige fordele. Så der er ikke noget ærlighed mere, de sidder der for deres egen skyld, og det eneste de kan blive enige om, det er hvor meget de skal have i lønstigning.” (Bilag 6, L. 503-507).

Her ses et eksempel på politisk meningsløshed samt normløshed, hvor Informant 6 ikke kan finde mening i den måde, hvorpå politikerne handler, og mener at de handler uden for de normer, der er pålagt dem. Denne utilfredshed med det etablerede politiske system, kan være med til at søge individer ud mod de yderste fløje af det politiske spektrum, og dermed længere væk fra den generelle befolkning. Denne holdning kan ses på tværs af individerne inden for miljøet, der har mistet tiltroen til de etablerede politiske magter.

Et eksempel på overgangen fra informationsfasen over til eskaleringsfasen kan findes ved Informant 8, der beskriver sin tankegang efter at være blevet medlem af den højreekstreme gruppering. Efter Informant 8 er blevet inviteret til Sverige for at møde formanden for den gruppering som han søger medlemskab i, og er blevet fortalt at han nu er officielt medlem, udtaler han følgende: *“Jamen der tænkte jeg jo selvfølgelig, at det er fedt, nu er jeg inde, nu kan vi rent faktisk udrette noget, det er nu det rigtige arbejde går i gang.”* (Bilag 8, L. 127-128). Citatet giver et indtryk af, at det først er nu informanten føler, at han virkelig kan

udrette noget og påvirke dagsordenen, hvilket kan siges at tale ind i en politisk fremmedgørelse, hvor de officielle politiske kanaler og muligheder for at påvirke en mærkesag, ikke fremstår som værende værd at bruge tid og kræfter på.

Delkonklusion

I dette afsnit omhandlende informationsfasen er der blevet afdækket, hvordan informanternes respektive informationssøgning er foregået, og hvilke teoretiske faktorer, som har været med til at tilskynde retningen for denne søgning. På tværs af informanterne findes der selvfølgelig forskellige årsager til, hvorfor de er endt ud i deres respektive ekstremistiske miljøer, men der kan alligevel siges at være nogle overordnede tendenser, som er kommet til syne igennem afsnittet.

På tværs af miljøerne, kan der udledes en tendens der indebærer, at fællesskabet i høj grad spiller en rolle, når det kommer til at skulle tilslutte sig et ekstremt miljø. Dette blev der vist eksempler på både indenfor det højreekstreme miljø med Informant 6, inden for det venstreekstreme miljø med Informant 3 og 5 samt indenfor det militante islamistiske miljø, med Informant 1. På tværs af disse informanter, har de haft forskellige primære og sekundære socialisering, men har dog stadig vægtet fællesskabet som én af de vigtigste faktorer i forhold til deres tilslutning til et ekstremt miljø. Der har dog også været informanter, hvoraf det ideologiske har været den vigtigste faktor, hvilken blandt andet kan ses ved de højreekstreme Informant 8 og 9, ved den venstreekstreme Informant 4 og ved den militante islamist Informant 2. Den politiske fremmedgørelse spiller også en rolle på tværs af miljøerne, men agerer i højere grad en supplerende faktor for deres tilslutning til ekstreme miljøer.

Et anvendt citat fra Informant 6, påtaler sin utilfredshed med det etablerede politiske system. Det er dog ikke kun Informant 6, som har et problem med det politiske system. Samme tendens ses hos Informant 4 og 5, der som medlemmer af et højreekstremt miljø, på lang sigt ønsker en revolution af det politiske system og den styreform, der hersker i Danmark. Ligeledes kan det påpeges, at Informant 1 og 2 finder nogle af de argumenter, der cementere deres tilslutning til et militant islamisk miljø, ved den diskurs de møder fra politikerne. De beskriver, hvordan det er at være muslim i Danmark og hvordan vestens kamp for frihed, bliver set som et angreb mod muslimer. Hertil kan tilskrives en form for politisk normløshed,

eftersom politikerne her ikke handler ud fra de sociale normer, som de to informanter anser som værende gældende. Yderligere beskriver særligt Informant 1, hvordan den politiske diskurs i høj grad har påvirket hans tilslutning til et ekstremt miljø, samt hvordan det blev anvendt som rekrutteringsstrategi, da han befandt sig i miljøet. Særligt hos de venstreekstreme, kan der argumenteres for at denne politiske fremmedgørelse spiller en rolle i forhold til deres ideologiske standpunkter, og må derfor ses som en naturlig del af deres holdningsdannelsesproces. Det skal dog påpeges, at disse overordnede faktorer ikke nødvendigvis udelukker, at individerne kan have været påvirket af mere end én faktor, men blot at disse tre faktorer blev fremhævet mest.

Flere af projektets informanter kan berette om deres oplevelse med sociale medier og internettet. I tilfælde af Informant 5, var særligt discord diskussionsgrupper med til at skabe den tidlige aktive informationssøgning, men dette blev hurtigt skiftet ud med grupper, hvor kun folk af samme holdning var medlem. Her kunne det udledes, at disse grupperinger agerer ekkokamre for medlemmerne, som i højere grad vil blive udsat for confirmation bias, disconfirmation bias og directional motivation. Ligeledes blev det beskrevet af Informant 9, at visse internetsider som Youtube, spillede en stor rolle i informationssøgningen, og at der her blev skabt et ekkokammer for dem selv, hvor de bliver udsat for samme bias som det tidligere nævnte. Dette er ligeledes et eksempel på den junk culture information, som informanterne kan blive udsat for igennem den mediemæssige sekundære socialisering. Hos Informant 4 blev der forklaret, at det ikke nødvendigvis var de sociale medier eller diverse afkroge af internettet, der havde påvirket hans informationssøgen, men at det derimod var de mere gængse mainstream mediekanaler, som havde påvirket ham. Der kan ses en tendens blandt de yngre medlemmer af ekstreme miljøer, såvel som de aktive, hvori sociale medier og internettet som helhed, i høj grad er med til at tiltrække dem.

En interessant pointe, der kom til syne i afsnittet med de militante islamister var, at der var en gennemgående tendens på tværs af Informant 1 og 2, hvor en nøgleperson agerede en af de afgørende faktorer, der fik dem på vej ind i miljøet. Dette ses ikke på samme måde hos hverken de venstre- eller højreekstremistiske informanter, hvor det er andre årsager, der fremgår som værende det afgørende.

På tværs af informanterne er det blevet beskrevet, hvordan informationsindsamlingen stiger i takt med, at de træder ind i deres respektive miljøer. Hos Informant 6 beskriver han, hvordan

han først reelt set begynder aktivt at søge information omkring grupperingens ideologiske standpunkter, når han bliver medlem. Samme tendens kan ses hos Informant 4, som dog har søgt information på egen hånd, før sin indgang i det ekstreme miljø. De er sammenlignelige, da Informant 4 forklarer, hvordan han først lagde sig fast på sit endelige ideologiske standpunkt, efter det blev forklaret for ham inden for grupperingen. Ligeledes kan der argumenteres for, at Informant 1 og hans informationssøgen bliver mere intens, idet han træder ind i miljøet. På tværs af de forskellige informanter, er der en varierende grad af selvstændig informationssøgen før deres indtræden i miljøerne. Fælles for dem er dog, at når de først er i miljøerne, bliver denne informationssøgen intensiveret. Denne observation kan føres tilbage til forskellen mellem fællesskabet og ideologien, som tiltrækningskraft. Såfremt individerne søgte et fællesskab, er holdninger i højere grad først opstået i miljøet, hvorimod hvis ideologien var i fokus, har der været en tidligere holdningsdannelse før indgangen til miljøet, og de ideologiske standpunkter skulle muligvis kun pudses lidt til.

Fase 3: Eskaleringsfasen

Som den afsluttende fase i projektets analyse vil der i dette afsnit blive arbejdet med eskaleringsfasen. Det følgende afsnit vil tage sit udgangspunkt, idet informanterne påbegynder deres politiske aktivisme inden for deres ekstremistiske miljøer. Det er således her, at effekten af ekkokamre og politisk fremmedgørelse vil blive afdækket, herunder særligt politisk isolation.

Ydermere vil der i denne fase, ses på effekterne af politisk psykologi og politisk motiveret tænkning, herunder hvordan de medfulgte biases påvirker informationssorteringen. Det ligeledes også i eskaleringsfasen, at informationindstrømningen er blevet så målrettet, at ens holdninger ikke længere udfordres. Således er den kognitive dissonans nærmest nedlagt og ens politiske isolation er komplet. Den ovenstående kombination er således det, der resulterer i ekstremistisk politisk aktivisme. Afslutningsvist vil der være en delkonklusion, der opsummerer pointerne både for de enkelte miljøer, men også udpeger komparative fund på tværs af miljøerne.

Militant islamisme

Nogle informanter har bevæget sig i informationsfasen længe, hvor forskellige informationsbiases langsomt bekræfter dem i deres vej mod et bestemt miljø, mens andre tilslutter sig nærmest fra det sekund de bliver forsøgt hvervet. Eksemplet på det sidste, sker for Informant 2, der på trods af sin prædisposition om, at det er hårdt at være praktiserende muslim, har et meget kort ophold i informationsfasen. Informant 2 deltager i et møde for en stor international organisation, der så småt er ved at starte op i Danmark. Dette sker kort tid efter han selv har taget kontakt til et medlem i forbindelse med en religionsopgave til hans HF-uddannelse. Efter mødet er informanten dog som forvandlet.

“Det var i 97. Så skete det. Wow, islam er sandt og der er argument, og der er sådan her. Så tænkte jeg, at det skal folk vide det her. Så jeg gik ned på pladsen, og så tog jeg fat i alt og alle. Og var virkelig sådan: Enten er I med mig eller er I mod mig. Det var klar Bush-retorik fra starten af. I skal studere det her, og ellers vil I komme i helvede. Og I skal sådan der, og I skal bare... Og jeg tvang den ned i halsen på alle” (Bilag 2: 186-190).

Dette fremstår unikt i kontrast til de øvrige informanter, særligt taget tidsperspektivet i betragtning. Allerede her ses de første tegn på politisk aktivisme, og endda med en relativ voldsom retorik. Dette kan dog samtidig betragtes som et klassisk eksempel fra Boyer på, hvad der kan ske, når mennesker udsættes for informationer af lav kvalitet, særligt hvis det indbefatter en potentiel trussel, hvilket helvede synes at være ifølge informanten. Samtidig er denne trussel et udtryk for attentional bias. Informationerne fra det her møde, har ramt Informant 2 så voldsomt, at han desperat forsøger at overbevise andre til at få samme indsigt som han lige har oplevet, hvilket understøttes af nedenstående citat:

“Fuldstændig, jeg var fuld på. Og det var virkelig fordi jeg lige blev reddet. Og hvorfor jeg følte mig reddet? Der er også mange andre ting der var sket, altså en masse ting i min fortid. Det er ikke noget jeg skal tale om her, men puha, jeg havde brug for følelsen af at: Okay, ved du hvad, det her er redning for mig. Det er virkelig Guds vej. "Puha, endelig en løsning på alt det, krise jeg havde inden i mit eget hoved.” (Bilag 2, L. 194-199).

Noget tyder altså på, at det ikke er truslen fra de religiøse tekster, han søger redning fra, men nærmere en redning fra den krise som han beskriver. Dette kan være svaret på, hvorfor informanten er så entusiastisk og modtagelig over for denne gruppering, fordi han føler det oprigtigt som sin redning, og derfor må det også kunne redde andre.

Dette er meget lig Informant 1s fortælling, hvor han efter bruddet med bandemiljøet forsøger at gøre bod på sin gerninger gennem religionen, og ligeledes bruger det som sin redning fra den livssituation, han befinder sig i (Bilag 2, L. 96-104).

I fase to beskrives det for Informant 2, hvordan de er afhængige af deres grupperinger, hvilket er med til at understøtte deres ekkokammer, fordi de eneste veje til yderligere informationer vedrørende islam går gennem partiet. I nedenstående citat beskrives det tillidsbånd, der findes mellem medlemmerne og autoriteterne i partiet, hvilket gør radikaliseringen af informanten og de øvrige medlemmer mulig.

“Og det typiske for islam er det så, at de mennesker der lærer dig islam, er den retning du som regel følger mange år frem. Det er sådan typisk for alle. Okay, så er du salafist, er det dem der fik dig ind, så er du salafist for livet nærmest. Det præger din fremtid.

Det præger din forståelse af islam, fordi du kan ikke forestille dig, at en der kan give dig sådan en stærk, klar, ren viden, basal viden, kan tage fejl i noget som helst andet. Og du er fuldstændig uden chance, forsvarsløs, over for de argumenter der bliver fremstillet” (Bilag 2, L. 551-557)

Grundstenen for de biases der er beskrevet i fase to, er altså formet af det hierarki som informanten påtaler. Dette skaber således et ekkokammer for medlemmerne, da de ikke kan forestille sig, at autoriteten kunne give dem usand viden. Tilmed har medlemmerne ikke mulighed for at søge information på egen vis på grund af den begrænsede tilgængelighed. Således er ekkokamrets informationsveje ensporet, fordi medlemmerne, som informanten udtrykker det, er forsvarsløse overfor autoriteternes argumenter. Dette giver således også autoriteterne en mulighed for at manipulere ekkokammeret med fremtidige trusselsbilleder, fordi tilliden er så stærk, og ultimativt gør medlemmerne aktivistiske, hvilket er et udtryk for attentional bias. Denne tilgang understøttes yderligere i nedenstående citat:

“(…) men når man gik ud i integrationsdebatten, så sagde man: “ah ah integration handler om assimilation”. Man baserede det på en eller anden skrivelse af en kvinde, jeg husker ikke hendes navn, som lavede en eller anden forskning, hvor hun skriver: “Dansk integrationspolitik er baseret på assimilatoriske principper”. Dvs. der er noget assimilatorisk her. Og så baserede man det på, at Poul Nyrup engang sagde: “Vores værdier er ikke til debat” fra Folketingets talerstol. Ah, dvs. igen logisk tænkning, klassisk vores gruppering: “Ah, ergo vores værdier er til debat”. Og så på den måde kunne man opstille det her og bruge det her som argument. Og vi var rundt til alle samtlige møder, der handlede om islam.”(Bilag 2, L. 318-326).

“Det kom som en gave. Helt klart. Det bekræftede [Gruppering - Udeladt] selvbillede og forståelse af vores rolle i vesten. At vi er midt i det her, om vi kan lide eller ej. Der er en evig kamp mellem islam og vesten. Ikke personligt mod danskere, ikke muslimer og almindelige individer, men der var en systemkamp og en samfundsmæssig kulturkamp her.”(Bilag 2, L. 341-344).

Ovenstående citater er et tydeligt eksempel på, hvordan partiet bruger informationerne til at aktivere deres medlemmer gennem fremstillingen af trusler. Ifølge informanten, skyldes det at partiet ønskede en konfrontation, fordi det bekræftede vigtigheden af deres eksistens, og på

baggrund af dette talte de ind i en “os mod dem”-retorik. Det er dette modsætningsforhold i samfundet, der leder til den påtalte kultur- og systemkamp.

Dette fænomen går igen hos Informant 1, der ligeledes fortæller om, hvordan behandlingen af informationer er med til at eskalere en konflikt:

“(…)vi var jo religiøse ekstremister, så vi gik rigtig meget op i først og fremmest, hvad teksterne siger, og vi brugte teksterne, fordi som religiøs, det er rigtig vigtigt, at du har en blanding af tekster, som siger det, som du gerne vil have, at andre skal høre, men samtidig også kan bruge noget brugbart evidens fra samfundet. Så herudover var det en fantastisk blanding for os, at vi kunne sige et eksempel, at Gud har befalet, eller Gud har sagt, at de vantro aldrig vil acceptere os, fordi vi er muslimer. Okay, jamen det er jo en tekst, en meget generel tekst, den er ikke specifik til Danmark, til danskerne, til at handle om kristne, jøder, det kan jo være hvem som helst. Men hvis jeg skulle sidde og sige, at det rent faktisk gælder Danmark, og det gælder danskerne, så har jeg altså brug for, at der er nogle danskere, ikke bare hvilke som helst danskere, det skal være meningsdannere, det skal være dem, som leder landet, som skal sige noget i den retning. Og der har vi jo været heldige i det miljø, at vi har haft Dansk Folkeparti og senere hen Nye Borgerlige, og nu i dag med Paludan, at vi kunne sige, at prøv at se, de siger det. Gud har sagt det, og nu siger de det, det er nok.” (Bilag 1, L. 218-230).

Her omtaler Informant 1 altså det samme, som Informant 2 gjorde i det forrige citat.

Informant 1 befandt sig længere oppe i hierarkiet, og kan netop berette om denne manipulation af informationer, hvor der udvælges kontekstløse sætninger, der tilpasses til det narrativ, der er gavnligt for formålet, og ligeledes et udtryk for directional motivation. De religiøse tekster anvendes altså som bagtæppe for grupperingens argumenter og dagsordner, hvilket gør det svært for medlemmerne at udfordre disse, fordi de således også indirekte udfordre deres egen religion, hvilket er en stor del af deres identitet.

I interviewet med Informant 1 giver han også udtryk for et meget intenst miljø, hvor miljøets interesse indtager en altomfattende rolle i informantens tilværelse. Det kommer til udtryk i følgende:

"...() når jeg kiggede på, hvad jeg havde gået rundt og lavet, så underviste jeg 7 gange om ugen, hver eneste dag, skulle jeg undervise. Jeg havde en online skole, jeg havde omkring 50

elever, og ud over det, jeg blev selv undervist, jeg gik på et islamisk universitet på det tidspunkt..." (Bilag 1, L. 133-136).

Informant 1 fortæller yderligere om, hvordan denne manipulationen af informationer også blev brugt til at retfærdiggøre ekstremisme, hvilket var informantens primære opgave i hans arbejde med radikaliserende. Her beskriver han, hvordan han fordrejede et religiøst vers om barmhjertighed til en retfærdiggørelse af hellig krig, da det vil udrydde alt ondskab i verden (Bilag 1, L. 246-261). I det ekkokammer som Informant 2 beskriver, der er stærkt præget af autoritetstro og confirmation bias, kan dette hurtigt udvikle sig til en livsfarlig blanding. Dette understøttes ligeledes af følgende citat:

"Øh, fundamentene var indiskutable, det siger sig selv, og det var fundamentene, der adskilte om du kunne være en salafist eller militær islamist, end noget andet, og så er der selvfølgelig ting som er diskutabile, som folk større end os havde snakket om og diskuteret det. Så f.eks., jeg kan give jer et eksempel om selvmordsaktioner, er det noget som er tilladt, eller ej. Må man gerne sprænge sig selv i luften, fordi du dræber et par stykker ekstra, var noget som blev diskuteret, og den tillod vi den diskussion. I Danmark eksempelvis, er det selve staten vi er i krig imod, eller er det hele befolkningen?" (Bilag 1, L. 325-331).

På trods af at ekstremismen er let at identificere, så er det analytisk interessante element den fastlåsthed i overbevisningen, informanten beskriver. Der er ingen ideologisk bevægelighed i denne gruppering, og dette understreger den bias, der unægtelig må være iboende i det ekkokammer, som medlemmerne befinder sig i. Der er med andre ord kun én retning, og spørgsmålet er aldrig, hvad målet er, men kun hvordan det opnås.

Informant 2 fortæller tidligere i interviewet om, hvordan islam og kulturændringen i nærsamfundet havde en meget positiv effekt særligt på kriminalitetsniveauet, hvor de ligeledes modtog anerkendelse for deres indsats (Bilag 2, L. 235-252). Efter terrorangrebet den 11. september 2001 vendte stemningen mod muslimer dog kraftigt i de vestlige samfund. Informanten beskriver dette som følgende: *"Det var næsten halvfarligt at gå på gaden. Det var det ikke, men det føltes sådan, fordi man var muslim. Man var bange for, at vores kvinder kunne overfaldes. Det var den der stemning. Folk var vrede på muslimer (Bilag 2, L. 363-365).* Informanten, og muslimer i øvrigt, oplevede allerede her en fremmedgørelse, grundet en begivenhed de ikke havde kontrol over. Dette har unægtelig medført en følelse af

uretfærdighed og fjendtliggørelse, hvilket efterlader informanten med en oplevelse af magtesløshed og normløshed, da de gøres ansvarlige for noget, der ikke involverer dem. Det organisationen anser, som repræsentanterne for resten af samfundet anskuer miljøets informationer om dets værdier som værende fjendtlige og uforenelige med det almene samfund. Uanset om kalkuleringen fra autoriteterne var så kynisk, som det fremlægges her, skaber det en yderligere politisk isolation set fra organisationens perspektiv. Dette er således i henhold til Finifters teori om, at individer enten trækker sig fra den politiske debat eller bliver politisk aktivistiske, hvor sidstnævnte bliver udfaldet for Informant 2:

“Så det der skete dér, der var vi på den her måde: Hver gang vi kom til de forskellige møder, om det var muslimer eller ikke muslimer, der afholdte, der ødelagde vi det hele. Og det handlede om kalifatet og vi skulle ikke integrere os. For det integration der handlede om, at vi skulle fratages vores værdier.” (Bilag 2, L. 349-352).

Villigheden til at kæmpe for sin gruppering er så stærk, at den sender informanten ud i en aktivisme, der er på kant med loven. Han oplever i den næste periode flere eksempler på fremmedgørelse, hvor han blandt andet bliver fyret fra sit job grundet hans involvering i partiet: *“(..)derfor jeg blev ramt rigtig hårdt personligt, fordi jeg havde slet ikke set det komme på nogen måde. Jeg troede ikke det kunne lade sig gøre. Du kan ikke blive fyret for dine holdninger”* (Bilag 2, L. 508-510). Dette er endnu et eksempel på politisk normløshed, da informanten oplever det som et brud på samfundets normer at blive fyret for at ytre sine holdninger. Aktivismen og hans rolle i partiet er ydermere identitetsskabende for Informant 2: *“Jeg havde en stolthedsfølelse. Altså hold kæft, jeg følte det virkelig uretfærdigt, at de angreb Afghanistan. Så jeg var stolt at jeg stod imod og kunne stå og sige vesten lige imod, for det skabte også en identitet.”* (Bilag 2, L. 419-421). Dette er meget beskrivende for den rolle informanten har indtaget i samfundet eller rettere sagt uden for samfundet. Han identificerer sig nemlig ikke som en del af samfundet længere, men derimod som en modstander af samfundet, og således fuldstændig isoleret både politisk og personligt. Politisk isolation ses også hos Informant 1, der beskriver den magtesløshed han følte grundet sin etnicitet, da han stadig var aktiv i miljøet: *“(..) det var igen meget nemt at have det, at som brune, som indvandrere, som muslim, du kunne ikke påvirke noget som helst.”* (Bilag 1, L. 345-347).

Fyringen og yderligere personlige begivenheder sender Informant 2 længere ind i ekstremismen. Han flytter til Mellemøsten i håbet om at fuldføre partiets ultimative mål om oprettelsen af et kalifat. Rejsen bliver dog også starten på slutningen for hans medlemskab, da han for første gang får muligheden for at bryde med sit ekkokammer, og her begynder han at efterteste samt udfordre partiets holdninger. Dette kombineret med skuffelsen over partiets relativt lille størrelse i forhold til beretningerne hjemmefra ledte til bruddet med partiet, hvilket han beskriver som en meget kompliceret proces. Ikke blot for ham selv, men også for andre medlemmer.

“Det er sindssygt svært at komme ud, og folk har ikke forudsætningerne til at afkode de her argumenter. Det er selvfølgelig blevet nemmere i dag med internet, med udspreddt viden osv. osv. Men skal du tænke på, at vi er et samfund, hvor vi ikke har nogen ældre brødre, der er muslimer, eller undskyld, ældre generationer, der er muslimer. Det stopper ved os. Så springer det til vores forældres generation, som ikke har særlig meget viden om islam, faktisk relativt uvidende om islam”. (...) “Så det er klart, vi er hengivne til det, vi får at vide der.”
(Bilag 2, L. 586-595).

“(...) en 20 årige knægt som kommer og får at vide, at hvis du ikke arbejder med [Partinavn - Udeladt], så er du syndig og så dør du en Jahiliya-død. Det er voldsomt, og jeg er overbevist om, at der stadig findes mennesker i partiet i dag, som ikke har lyst til at være der, men bliver fordi de ikke gider at have den der synd på sig” (Bilag 2, L. 661-665).

Medlemmerne har således meget svært ved at udfordre ekkokammeret, fordi informationsmængden uden for partiet er meget begrænset. Partiet har således for mange af medlemmerne monopol på informationer samt manipulationen af den. Autoriteterne bruger yderligere religionen som argument for deres egne mål, og således er det ikke kun partiets mål som medlemmerne udfordrer, hvis de er skeptiske, men også den religion som de dyrker. Dette gør det næsten umuligt for medlemmerne at bryde med partiet, da de dermed også skal bryde med deres religion, hvilket antagelsesvist udgør en stor del af de fleste medlemmers identitet, men også stempler medlemmet som “syndig”.

Bruddet med ekkokammeret bliver, som ved Informant 2, også afgørende for Informant 1s exit fra miljøet:

“og så samtidig med, at jeg var inde og sidde, jeg var ikke omringet af mine egne folk, jeg var meget for mig selv, så jeg havde en hel masse tid til at tænke, fordi jeg vidste godt, at det næste skridt, den konklusion, jeg kommer frem til om lidt, det er livsændrende, og det kommer til at have et kæmpe effekt, ikke kun på mig, men på rigtig mange mennesker. (...) Og så kom jeg bare frem til konklusionen, jeg tror, at efter at have siddet ind i et par måneder derinde, at jeg har misforstået noget, og at det budskab og hele den ideologi med, at jeg er bedre end andre, fordi jeg tror noget bestemt, det er diskriminerende, og det er en anden form for racisme, end det vi normalt kender til, og jeg ønskede på ingen måde at være på den måde.”

(Bilag 1, L. 161-176).

Ligesom det var tilfældet hos Informant 2, blev Informant 1 isoleret fra sin gruppering, og begyndte at stille sig kritisk over for det miljø, han befandt sig i. I begge tilfælde oplever de en begyndende skepsis i deres tankemønster, hvilket får dem til at stille spørgsmål, der i deres ekkokammer aldrig har været acceptable. Dette understreger tydeligt, hvilken effekt et ekkokammer kan have. Når de befinder sig i miljøet, er de villige til at sætte deres eget og andres liv på spil for deres respektive grupperingers sag, men da de bryder ud fra deres ekkokamre, begynder deres overbevisning at skifte.

Til forskel for Informant 2 var Informant 1 aktiv i miljøet efter fremkomsten af sociale medier, hvilket blev en central del af hans arbejde med rekruttering og radikaliserings-

“Man har brugt sociale medier meget mere end vi gjorde dengang, med vores gruppe. Helt fra starten af, der brugte vi rigtig meget private møder, hvor tingene foregik. (...). Hvorimod senere hen, da vi nedlagde [Gruppering - Udeladt] i 2014, og dannede en større gruppe i 2015. Der oprettede jeg en online skole, så der blev formålet anderledes, og vi brugte meget mere sociale medier, i stedet for private møder, som gjorde, at vi havde afdelinger i [Stednavn - Udeladt] i [Stednavn - Udeladt], i [Stednavn - Udeladt], og vi var jo selv fra [Stednavn - Udeladt] og [Stednavn - Udeladt], fordi formålet var, at nu skal vi have rigtig mange folk derude, som skal sprede holdningen. På den måde kommer vi ud til flere mennesker, i stedet for, at jeg vil gerne have allesammen, de skal komme over til mig, og jeg skal sætte os ned og lære dem. Så [Gruppering - Udeladt] og hele den der salafistiske forståelse og tilgang til tingene, vi ændrede hele tankegangen omkring det mellem 2014 og 2015. Grunden var også, at ISIS kom og deres videoer kunne nemt radikalisere de unge på et par minutter. Så vi var også nødt til at ændre hele tilgangen fra, at nu handler det bare om at

have så mange, der siger vores holdninger som muligt derude, i stedet for, at vi har kun én der taler, og så skal der være rigtig mange elever.” (Bilag 1, L. 272-289).

Dette giver en interessant indsigt i betydningen af sociale medier i disse miljøer, og det skifte som brugen af sociale medier har resulteret i vedrørende radikaliseringsproces. Her ses det, hvordan grupperingen aktivt ændrede deres tilgang i forhold til rekruttering efter fremkomsten af sociale medier. Effekten af dette, kan ligeledes ses i indeværende projekt, hvor alle unge informanter i dette projekt, på tværs af ideologiske grupperinger, har startet deres radikaliseringsproces online. Dette bekræfter ligeledes den udvikling, der beskrives i teorien Social Network Theory omkring brugen af sociale medier i ekstreme miljøer. Det er et værktøj som de ekstremistiske miljøer er meget opmærksomme på, hvilket projektets venstreekstremistiske Informant 5 også bevidner i sit interview. Han blev selv opmærksom på sit miljø online, hvor han under COVID-19 søgte mod internettet og endte i online debatfora, der resulterede i tilslutningen til sin gruppering. Informanternes udtalelser bevidner således et afgørende skifte i forståelsen af emnet ekstremisme, hvilket projektgruppen vil forsøge at afdække i et senere afsnit.

Venstreekstremisme

Som det vil blive præsenteret i eskaleringsfasen for projektets venstreekstremister, så er der store kontraster mellem Informant 3 samt de to unge informanter 4 og 5, men det er måske også meget sigende for udviklingen af venstreekstremisme gennem årene, og PET's nedgraderingen af trusselsniveauet, som præsenteres i forskningsprojektets problemfelt (jf. Problemfelt). Dette eksemplificeres ved Informant 3s tid i miljøet. Der skal dog tages det forbehold, at såfremt der var interviewet to fra en mere voldsparat gruppe, havde billedet måske været et andet.

Informant 3 præsenterer retrospektivt et billede af det miljø, han færdedes i dengang var som meget altomfattende, samt hvordan de ikke blot levede i et ekkokammer, men også i høj grad var politisk isoleret. Informant 3 fortæller, hvordan han startede på handelsskole, men ikke følte han passede ind. Dette gjorde, at han skiftede til et venstreorienteret gymnasium, og det er herfra at søgen efter et fællesskab leder ham ind i et politisk miljø, som rummede stort set alt det han manglede.

“Da jeg starter på det, så har jeg måske talt mig selv som helt klart venstreorienteret, men måske mere over i noget SF, Socialdemokrat agtigt. Så det er i meget højere grad et ønske om at gå på et gymnasium, hvor jeg kan identificere mig med folk. Jeg ryger også rigtig meget hash og det er der også andre, som gør på det gymnasium. Jeg ser anderledes ud. Jeg har dreadlocks, går i slidt tøj og gik egentlig på en handelsskole, så på den måde var jeg meget atypisk for at tage handelsskolen. Så jeg startede på [Stednavn - Udeladt]gymnasium, så det er meget lidt det politiske, men der ender jeg jo så i et politisk miljø” (Bilag 3, L. 127-133).

Informant 3 havde nogle prædispositioner og en primær socialisering, som gjorde, at det socialistiske var familiært, men egentlig var det ikke det politiske, der drev ham dengang, men i stedet følelsen af at høre til. I Informant 3s gymnasietid, kommer han længere og længere ind i det politiske. Mange af hans venner begik sig allerede i dette, og det gør, at da han fylder 18, bliver han en del af det antifascistiske miljø. Informant 3 har således en socialiseringsproces, hvor han fra han er 15 år til han bliver 18 år blot er interesseret i politik, hvorefter han bliver mere aktivistisk. Han fortæller, hvordan det indledningsvist var demonstrationer og idealisme, som drev ham, mens aktivismen senere blev mere end blot demonstrationer.

“Så har jeg været en del af antifascistisk, hvor vi var en del af et tæskehold, hvor vi bekæmpede nazisme. Det gik fra at være meget idealistisk, aktivistisk og egentlig også pacifistisk, til at blive mere voldeligt. Og meget voldeligt.” (Bilag 3, L. 50-53).

Informant 3 fortæller om, hvordan aktivismen og den ideologi, de kæmper for tager fart, mens han er i miljøet. Han giver således et perfekt eksempel på, at når man er så politisk isoleret, så giver man sig selv fuldt ud til sådan et miljø. Informant 3 adspørges, hvor meget fællesskabet fyldte, da han blev aktiv som 18 årig, hvortil han svarer:

“Jeg tror, det spillede en helt afgørende del af det. Så jeg husker det som en følelse af at føle sig hjemme og møde nogle mennesker, jeg kunne identificere mig med, få tætte venskaber. Så er det politiske miljø, jeg havner i, altomfattende. Så du har mulighed for at kunne bo i et kollektiv eller et besat hus, gå på en skole, gå til fester, gå til demonstrationer, købe de

rigtige steder og have en hel hverdag i det miljø. Så det var i høj grad et meget stærkt fællesskab, og det at kunne identificere mig med det fællesskab.” (Bilag 3, L. 92-97).

Det er simpelthen et ekkokammer, hvor fællesskabet for Informant 3 langt hen af vejen var drivkraften, men også et sted, hvor der ikke længere bliver præsenteret alternative holdninger. Der er én ideologi, én vej, og det er den rigtige. Kognitiv dissonans eksisterer ikke i sådanne miljøer, og effekterne af confirmation bias samt prior attitude effect lever i bedste velgående. Alt information har til formål at bekræfte og forstærke eksisterende holdninger. Ligeledes er aktivismen drevet af disconfirmation- samt attentional bias, hvor der søges at afvise modstridende informationer og hvor truslen fra nazisme samt fascisme skal bekæmpes. Han fortæller også, hvordan der sker en blindhed over for de alarmklokker, som ellers ville have ringet.

“Hvis man føler sig hjemme i det miljø, og hvis man ikke nødvendigvis har et kritisk filter på, eller nogle alarmklokker, som ringer, så er det nok også et ønske om at høre til, og være en del af det fællesskab. Så de alarmklokker, som burde ringe, når man bliver en del af sådan et miljø, de ringer ikke så højt, fordi du gerne vil være en del af fællesskabet. Så kan man nogle gange ignorere nogle ting, som man, når jeg kigger tilbage, burde have reageret på.” (Bilag 3, L. 102-106).

Informant 3 lægger også vægt på den anerkendelse, som følger med aktivismen, og hvordan det har en accelererende effekt på radikaliseringen. Han er med til at lave en demonstration, hvilket han får anerkendelse for, og det motiverer ham:

“I den forbindelse kan jeg mærke anerkendelsen, når jeg arrangerer sådan nogle ting. (...) Det giver mig nok et ønske om at blive ved med at gå i den retning” (Bilag 3, L. 135-136; 137-138).

Informant 3 fortæller også, at han i forbindelse med sit aktivistiske arbejde i miljøet har været skribent på et autonomt tidsskrift, hvor han var med til at viderele og producere informationer. Her modtager han ligeledes anerkendelse for sit arbejde og påtaler selv, at dette radikaliserer ham yderligere.

(...) efterfølgende også bliver jeg en del af et tidsskrift, hvor vi skriver artikler. Et autonomt tidsskrift, og der bliver jeg både anerkendt, men også radikaliseret igennem det, jeg skriver og det, der er i vores tidsskrifter. (Bilag 3, L. 139-141).

I forlængelse af sit arbejde med tidsskrifter rejser Informant 3 til Latinamerika, hvor han rejser rundt i et halvt år og besøger forskellige revolutionære bevægelser, og laver interviews med ledende medlemmer i meget voldelige organisationer. Det viser sig, at have afgørende betydning for, hvilken form for aktivisme Informant 3 finder interessant og hvilke midler han anser som legitime.

“Så rejser jeg til Latinamerika og tager en rejse i et halvt år, hvor jeg besøger forskellige revolutionære bevægelser også i kraft af min opgave på tidsskriftet, laver jeg interviews med ledende medlemmer i meget voldelige organisationer. Som gør, at jeg kommer hjem rimelig tæt på revolution og føler nok, at jeg har fundet svaret på både hvad som er uretfærdigt og hvordan man kan løse nogle af de uretfærdigheder.” (Bilag 3, L. 127-145).

I interviewet med Informant 3, spørges der ind til, hvorvidt dette var med til at introducere det ekstremistiske element af hans aktivisme, hvortil han svarer:

“Jeg tror, at der har været nogle enkelte episoder med nogle demonstrationer og nogle små anholdelser i forbindelse med noget civil ulydighed, og så har der været et par små aktioner, og måske har jeg kastet en enkelt sten i forbindelse med en demonstration. Men det er efterfølgende, at jeg kommer hjem, og hvor det bliver mere en del af min hverdag, end det var på det tidspunkt, men jeg har jo gået i mange demonstrationer, jeg har sikkert set folk gøre det, jeg har hørt folk tale om det. Så der har været en høj grad af min identitet og retorikken i miljøet, og hvem er de gode, og hvem er heltene, hvem er det også internationalt, vi ser op til, og hvad repræsenterer de?” (Bilag 3, L. 169-175).

Turen til Latinamerika inspirerer Informant 3, og formen for hans aktivisme tager en drejning. Informant 3 bliver en del af det førnævnte tæskehold, og han bliver væsentlig mere voldsparat: *“Jeg skiftede med forskellige positioner, så det var egentlig de grupperinger, jeg indgik i, som blev mere voldelige, og som jeg selvfølgelig også blev mere voldelig af.”* (Bilag 3, L. 59-60).

Det skifter mere form fra, at han gerne ville udbrede værdierne og holdninger fra det autonome miljø til en aktiv bekæmpelse af nazisme, fascisme og racisme. Han fortæller om, hvordan de har overvåget nazistiske grupperinger og lavet aktioner mod dem.

“Det har været i forbindelse med, at når de har demonstreret, at så har vi rejst til Tyskland, eller rundt omkring i Danmark, og så har man angrebet dem, eller hvis de har kørt i busser

eller biler, og det kan også være til retssager, så har man angrebet dem og overvåget dem, trængt ind i deres klubhus, eller hvis man bliver ringet op, at der går nogle nazister på en gade i København, så bliver man ringet op, og så overfalder man dem der, eller er i forbindelse med, at de grupperer sig i større grupperinger inde i København, så også bliver ringet op, og så er der været slag for dem. Så det har typisk været en reaktion, når de har synliggjort sig i bybilledet, eller hvis de begynder at opbygge klubhus et sted, fx på Langeland, så køre ned og trænge ind i huset og angribe de folk, som er i sådan et hus.”
(Bilag 3, L. 187-195).

Miljøet var meget ekstremt og hele Informant 3s identitet blev bundet op på retorikken om, hvem heltene og skurkene var. Det var gennemsyret i informantens handlinger på dette tidspunkt. De var så politisk isoleret, og som han tidligere præsenterede, så var det et ekkokammer og et fællesskab, hvor der var ingen alarmklokker, som ringede, fordi der var nogen til at sige, at det var forkert.

“Ja, men internt i sådan en organisation som tæskeholdet, der behøves du overhovedet ikke at være ideologisk, så det kan være alle mulige forskellige holdninger til det. Det mest, du er voldsparat til, at bekæmpe nazismen med vold. Det er det, som er afgørende for, om du sidder i det tæskehold. Du sidder ikke og diskuterer politik der.” (Bilag 3, L. 285-288).

Det er ydermere interessant, at det, der gjorde ham mere voldelig og aktivistisk, skete på baggrund af en ideologisk åbenbaring om, hvad der var nødvendigt. Samtidig med at han bliver mere voldelig og aktivistisk, glider ideologien til gengæld i baggrunden. Det var vigtigere at tæve dem, som stak ud fra den politiske konsensus på højrefløjen, end det egentlig var at fremme deres verdenssyn.

Informant 3 fortæller også om, hvordan han generelt havde det med det politiske system i Danmark, dengang han var aktiv. Han følte ikke, at det daværende system var specielt demokrati, og følte generelt ikke, at systemet gav mening.

“Når jeg kigger tilbage, så føler jeg overhovedet ikke, at jeg kunne påvirke et demokrati, altså et parlamentarisk demokrati og jeg var fløjtende ligeglad med et parlamentarisk demokrati. Jeg var modstander af alle, som gik ind i det. Ikke som fjender nødvendigvis, men jeg så det som meningsløst” (Bilag 3, L. 296-299).

Han fortæller, hvordan han opfattede uretfærdigheder overalt, men afrunder alligevel med, at det ikke var sådan han lå søvnløs omkring det, faktisk var det den direkte handling og det at gøre noget, som tiltrak ham mest.

“I forhold til tidligere, var der virkelig meget, som jeg kunne blive frustreret over. Så det kunne jo både være racistiske tendenser i vores parlamentariske partier, lovgivninger, indespærret flygtning i flygtningelejre, nazister, som overfalder og marcherer i gaderne og skaber utryghed, uretfærdigheder med fx hvordan sabbatisterne blev behandlet med deres oprør, FACT som var en guerillaorganisation i Colombia. Alle de der ting, når jeg blev præsenteret i ETA og baskerne i Spanien, så kunne jeg helt klart godt... Men igen, det var jo ikke sådan at jeg lå søvnløs om natten og syntes det hele var forfærdeligt og var følelsesmæssigt koblet til det så meget. Det var mere direkte handling, så det gør en forskel, at gå ud og ændre på noget.” (Bilag 3, L. 342-349).

Generelt eksisterede der en politisk meningsløshed og magtesløshed, som gjorde, at han ikke syntes systemet gav mening. Informant 3 søgte et ekkokammer, hvor der kun var dem, som var enig med ham. Han afviste det politiske system, og anså ikke sig selv som værende en del af samfundet. Det indikerer således også, at han var præget af en retningsmotiveret informationssøgen, hvilket måske forklarer, hvordan han så hurtigt blev radikaliseret, da han først blev introduceret for et miljø af ligesindede. Han søgte decideret at afskærme sig fra samfundet og den politiske konsensus, fordi han ikke følte sig som en del af det. Politisk magtesløshed og meningsløshed ender som oftest i grader af politisk isolation. Det kan også ses af nedenstående citat:

“Jeg tror ikke, jeg beskæftigede mig særlig meget med politikere. Jeg tror jeg så politikerne og systemet som en stor fed kage som jeg var imod. Så jeg har ikke siddet i fjernsynet og bandede og svovlede over en eller anden politiker. Jeg har bare set dem som nogle repræsentanter for et system jeg ikke brød mig om. Det er jo helt tydeligt at det er mig selv det handler om og en følelse om ikke at føle at jeg var en del af vores samfund og derfor kunne jeg lidt godt gå ud og være medborger i stedet for en medborger. Så det var hele samfundet jeg var med i, og jeg var kun med dem, som var enige med mig.” (Bilag 3, L. 368-374).

Generelt udmærker det ekstremistiske element sig i langt højere grad ved Informant 3, end det gør hos Informant 4 og 5, som på nuværende tidspunkt begge er aktive medlemmer af en

venstreekstremistisk organisation, der ønsker en socialistisk revolution. Informant 4 og 5 er ligeledes som Informant 3 blevet radikaliseret gennem deres gymnasietid, hvor de har tilkøbt sig en organisation, der har til mål at:

Vi er en marxistisk organisation i Danmark og så er vi også tilknyttet en international organisation. Vi kæmper for en socialistisk verdensrevolution. Vi kæmper for at vælte det kapitalistiske system og bygge et samfund baseret på arbejderdemokrati og demokratisk planøkonomi. For at afskaffe klassesamfundet og den ulighed der hører til. (Bilag 4, L. 82-85).

“Vores mål det er først og fremmest en socialistisk revolution i Danmark, og derefter en international revolution. (...) ja, altså det er en revolution. Det er der vi er uenige med sådan nogle som Enhedslisten. Vi vil ikke omforme det parlamentariske system gennem parlamentarisme. Det er heller ikke fordi vi kalder på en voldelig revolution, men en revolution ved at vi nedlægger det gamle samfund og opretter et nyt, hvor der er nationaliseret industri osv. hvor der er arbejderarvet industri.” (Bilag 5, L. 254-255; 260-263)

Således har Informant 4 og 5 ideologisk præget mål sammenlignelige med dem som Informant 3 i sin tid havde, men der ses et skel i deres adfærd, da Informant 4 og 5 ikke har oplyst, at de har været voldelige i forbindelse med deres politiske arbejde. Ikke desto mindre, så vedlægger de sig begge, at de ønsker en revolution, og at denne sandsynligvis ikke kan lade sig gøre uden en magtkamp med kapitalisterne og således kan vold blive et nødvendigt, hvis ikke uundgåeligt, middel.

Jeg synes på ingen måde, at det er et nødvendigt middel. Men jeg tror også, at det er fuldstændig uundgåeligt at skulle bruge vold, fordi der aldrig nogensinde i historien er en herskende klasse eller given politisk magt, som har afgivet deres magt og rigdom og privilegier på fredelig vis. (Bilag 4, L. 448-450).

Det man kan lære fra historien med revolutioner det er, at det er så sjældent, at en revolution ikke går hen og bliver voldelig, fordi den bevarende magt vil gøre alt for at bevare den magt, som den har. Det er selvfølgelig... hvis det bliver nødvendigt (Bilag 5, L. 269-271).

Informant 4 og 5 oplever begge, at det parlamentariske system har fejlet og ser gerne, at det bliver væltet. De er begge ramt af en følelse af meningsløshed, og egentlig også normløshed,

da de ikke føler, at politikerne lever op til deres ansvar. De var forud for deres indtræden i deres nuværende parti også drevet af magtesløshed, hvilket for dem begge har drevet dem mod deres nuværende miljø. Denne følelse har ændret sig, men det var således ikke noget, som kunne findes indenfor den politiske konsensus. Således har de begge været drevet af en retningsmotiveret informationssøgen, som har ledt dem til deres nuværende parti:

“Jeg mener overhovedet ikke, at det er ansvarlige politikere, vi har. Det, de går op i, er, at man skal redde bankerne og de store virksomheder frem for at sikre velfærd eller kortere arbejdsdage til almindelige mennesker og gøre noget ved klimakrisen. Deres interesse er at forsvare profitten og den kapital, der eksisterer i toppen af samfundet, i stedet for hele samfundets interesser. Det synes jeg overhovedet ikke er ansvarligt.” (Bilag 4, L. 381-386).

Informant 5 adspørges ligeledes også, om han havde oplevet nogle frustrationer med politiske beslutninger eller tiltag, hvortil han svarede:

“Ja, bestemt. Og det er også meget af det, der har radikaliseret mig, tror jeg. Altså, klart i forhold til klima, når man ser, at der ikke sker nogen fremgang.” (Bilag 5, L. 294-295). *“For at være helt ærlig, så er jeg pænt ligeglad med politikerne. Det siger mig ikke så meget. Men nej, selvfølgelig synes jeg ikke de opfører sig forsvarligt. De går jo fuldstændig imod alt hvad jeg tror på.”* (Bilag 5, L. 306-308).

Klimaspørgsmålet er således katalysatoren for dem begge, og det har medvirket til de frustrationer, der har ledt dem til et alternativt svar på, hvordan dette kan løses.

Eskaleringsfasen for de to unge venstreekstremister er i det hele taget relativ, da den stadig er igangværende, og deres udtalelser taget i betragtning, sandsynligvis langt fra færdig. De fremstår ikke lige så ekstremistiske på nuværende tidspunkt, men det gjorde Informant 3 heller ikke indledningsvist, og dermed kunne deres radikalisering og holdningen til vold udvikle sig. De er begge på nuværende tidspunkt aktive i miljøet, og deres ageren virker til at være stærkt præget af attentional bias, hvor de i deres arbejde forsøger at hverve flere til deres sag, og videreformidle deres visioner både for Danmark, men også for en ny international verdensorden, hvor kapitalismen ikke længere eksisterer. De har således identificeret kapitalismen som roden til alt ondt, og kæmper aktivt for, at flest mulige kender til denne problemstilling og tilkobler sig deres sag.

Informant 4 fortæller, hvordan de bruger Instagram og Tiktok til at hverve medlemmer, hvor de laver videoer:

“Altså, siden jeg kom med Altså vi har helt klart gjort en større dyd ud af at komme ud på Instagram og TikTok. Især TikTok tror jeg. På TikTok er der mange venstreorienterede, og man kommer meget hurtigt ind i de der niche. Nærmest grundet den der algoritme TikTok har.” (Bilag 5, L. 188-190).

“Altså jeg tror det er meget sådan noget med: Hvorfor er du kommunist? Og så siger man lige to korte sætninger. Jamen, det er derfor og derfor. Så kan det også være en video fra en demo vi har været med i. Eller sådan en rapport, hvis vi har været ude med til en strejke eller sådan noget. Meget sådan iøjnefaldende, og meget hurtige videoer.” (Bilag 5, L. 205-208).

Informant 4 fortæller også om, hvordan de bruger sociale medier, men går også lidt ind i sit arbejde med at udbrede budskaber, og hverve folk via arrangementer:

“Mit arbejde er meget mere værdifuldt, end hvad jeg havde lavet før. Også før jeg var politisk aktiv. For jeg er rent faktisk med til at diskutere politik, lave arrangementer, være med til at arrangere demonstrationer. For at involvere folk og fortælle dem, hvordan det er, at den hænger sammen. Og opfordre folk til at kæmpe for en anden verden.” (Bilag 4, L. 354-357).

Generelt er der mange ligheder mellem Informant 3, den tidligere venstreekstremist, og de to nuværende venstreekstremister Informant 4 og 5 i deres udlægning af et udemokratisk system, som ikke prioriterer borgernes interesser. Således er informanternes frustrationer rettet mod det politiske system og deres påvirkning af den sekundære socialisering meget sammenlignelig. Der hvor der er begrænset mulighed for sammenligning er, hvor ekstrem deres radikaliseringsproces er, da Informant 3s tid i miljøet kan betragtes i helhed, hvor Informant 4 og 5s proces stadig er igangværende, og de dermed kan radikaliseres yderligere.

Højreekstremisme

I forhold til Informant 6, kan der argumenteres for at hans informationsfase og eskaleringsfase overlapper på mange punkter, eftersom han i høj grad først undersøger grupperingens holdninger, efter han er blevet medlem. Det skal dog ikke forstås sådan, at

Informant 6 ikke går gennem en yderligere eskaleringsproces, hvor de handlinger han foretager sig bliver voldelige af natur, og hans involvering med grupperingen bliver mere intens. Et eksempel som kan inddrages, der indikerer, at hans involvering med grupperingen intensiveres, er følgende citat:

“Men man så rigtig meget ned på folk, der drak meget, og vi havde en... Der blev lavet noget, der hed SA-Korps på et tidspunkt, som var folk, som var med til de fleste demonstrationer, og som ligesom havde vist, at de havde hvad der skulle til. Og der blev jeg udnævnt som den første SA-mand, og så havde vi en mere, som blev udnævnt lidt senere. Men han måtte så aflevere... Vi fik sådan en nål med et kors på, han måtte så aflevere sin tilbage, fordi man fandt ud af, at han røg hash nogle gange i weekenden. Og så blev han bare fadede stille og roligt ud, så var han bare ingenting. Han blev tolereret, men han fik aldrig den samme status igen.” (Bilag 6, L. 275-282).

Som det fremgår af citatet forklarer Informant 6, at han hurtigt blev en del af et eksklusivt korps indenfor miljøet, der fungerede som en belønning for de mest aktive medlemmer af miljøet. Informanten beskriver ligeledes, at der med medlemskab af dette korps fulgte en særlig status og anerkendelse inden for miljøet. Han beskriver således også, hvordan eksempelvis stofmisbrug bliver set stærkt ned på, og medfører degradering i miljøet. Informantens indlemmelse i dette korps giver ligeledes et indtryk af, at han relativt hurtigt efter sin tilslutning bliver aktivt deltagende i miljøets aktiviteter, og hvordan dette har været med til at sætte fart under hans eskaleringsfase. I forlængelse af hans ovenstående citat, beskriver informant 6, hvordan det særlige korps fungerede som: *“En slags politiske stormtropper, som politisk kan argumentere for alt i en diskussion, men heller ikke står i vejen for slagsmål, hvis det er nødvendigt”* (Bilag 6, L. 287-288). Ud fra denne beskrivelse bliver det i højere grad tydeliggjort, at de inden for grupperingen, og i særdeleshed dette korps, anser vold som et legitimt middel i visse situationer. Der kan ligeledes argumenteres for dannelsen af et ekkokammer i forbindelse med dette korps. En antagelse må således være, at grupperingen ønsker, at deres korps har de samme holdninger, så der ikke opstår interne stridigheder. Herved skabes et ekkokammer, eftersom grupperingen med stor sandsynlighed har sørget for, at medlemmerne af korpset har fået den samme type information, der stemmer overens med grupperingens holdninger.

Det er dog ikke kun gennem korpset og diverse slåskampe, at Informant 6 har forsøgt at sprede grupperingens budskab. Andre metoder, som er mindre fysisk betonet, er ligeledes blevet taget i brug, hvilket kan ses i følgende citat:

“Altså sociale medier blev jo næsten ikke brugt på det tidspunkt. Det var jo først, jeg tror først det var lige i slutningen af hvor jeg var med, at man begyndte at lægge nogle af vores radioudsendelser fra [Radiokanal - Udeladt], at man begyndte at lægge dem ud på YouTube. Ellers så var det ikke noget man brugte til noget. Men ellers, ja, det var sådan det kørte med de sociale medier. Det var ikke noget vi brugte på det tidspunkt, det var mest radio. Og med hensyn til medier, jamen der var jo også, alt kunne få en politisk vinkel, og vi tog jo også nyhederne og brugte dem i vores egen avis, og når vi snakkede på radioen...” (Bilag 6, L. 335-341).

Her forklarer informant 6, at han også tog del i produktionen af radioudsendelser, der havde til formål at udbrede miljøets budskab. En interessant observation ved dette citat er, at der beskrives, hvordan de udnyttede muligheder for at koble deres politiske budskaber på diverse eksempler fra samfundet. Der kan argumenteres for, at der implicit ligger en vis mængde confirmation bias i denne aktivitet, eftersom de forsøger at underbygge egne politiske budskaber ved at tage udgangspunkt i eksempler, der med en vis sandsynlighed ikke har direkte relevans, men hvor budskabet stadig kan tilpasses dette. Selve radioudsendelsernes formål kan også argumenteres for at indeholde et forsøg på at overbevise andre udefrakommende, hvilket ligeledes taler ind i forståelsen af politisk motiveret tænkning. I forlængelse af dette vil der unægteligt også opstå en form for ekkokammer, eftersom radioudsendelser typisk er ensrettede, og modtagerne, der i dette tilfælde formentligt er sympatisører af miljøet, blot yderligere bekræftes i deres synspunkter. Informant 6 giver selv et eksempel på den måde, de ville koble deres egne holdninger på relevante nyhedshistorier. Han beskriver i interviewet en periode, hvor flere unge piger var blevet voldtaget af udlændinge. Her forsøgte de at vende denne situation til noget, der kunne bruges til at fremme deres egne holdninger. Dette resulterede i, at en gruppe unge mænd tog ned til det nærliggende storcenter og angreb alle personer med en anden hudfarve. Voldtægtsepisodere var således med til at underbygge grupperingens trusselsbillede af udlændinge, som en fare for danskere og det europæiske folk. Dermed kan det siges, at de handler på baggrund af attentional motivation, og får opildnet folk til at tage handling ved at udpege et fjendebillede, hvorigennem de også forsøger at udbrede miljøets egen opfattelse og dagsorden.

Radioudsendelserne er dog ikke den eneste metode, som miljøet brugte til at fremme disse førnævnte formål. Informant 6 også uddyber således videre: *“Ja, vi havde et nyhedsbrev, der hed intern, som kun medlemmer fik, og der var sådan lidt mere information omkring, ja både vores eget, men også nyheder omkring nazistiske grupperinger i udlandet.”* (Bilag 6, L. 366-368). Dette citat taler ligeledes ind i det ekkokammer, som blev beskrevet i ovenstående afsnit. Da informationsafdelingen sker internt, må det antages at de informationer der bliver delt, kun har til hensigt at understøtte grupperingens holdninger og forstærke sammenholdet i miljøet. Informant 6 fortæller ligeledes, at han begynder at skrive artikler med et andet medlem i den avis, som hører under grupperingen. I forbindelse med dette, fortæller han, at de kommer med udtalelser om aktuelle politiske sager eller mediehistorier. Ligeledes havde Informant 6 ansvaret for den ungdomsgruppe, som var til stede i miljøet, hvor han havde muligheden for at videreformidle den viden, miljøet havde givet ham, videre til et yngre publikum.

Der sker en pludselig eskalering i den plan, som grupperingen har for deres fremtidige handlinger. Dette bliver Informant 6 en del af og får tilbudt at komme på en træningslejr, for at gøre sig selv mere kampdygtig, såfremt det skulle blive aktuelt i fremtiden. Informant 6 fortæller således om det:

“Og jeg blev på et tidspunkt tilbudt at komme på træningslejr, hvor jeg kunne lære at skille våben ad, og lære bykamp og hvordan man laver bomber og sådan noget. Der kunne jeg vælge at tage til Rusland eller Sydafrika, og hvor var det sidste sted? Jeg mener det var Tyskland. Så der var tre steder, hvor de havde træningslejre.” (Bilag 6, L. 380-384).

Her ses en tydelig eskalering i forhold til de tidligere voldshandlinger, hvilke som udgangspunkt involverede diverse slåskampe og lignende aktioner mod udlændinge samt det venstreekstreme miljø. Her viser grupperingen, hvilke hensigter de har for fremtiden og hvilke midler de er villige til at tage i brug, såfremt det skulle blive nødvendigt. Citatet understreger også utvivlsomt graden af den politiske fremmedgørelse og normløshed, der har hersket i miljøet, eftersom træningen i disse aktioner er af så ekstrem grad, at der også implicit ligger et potentiale for et direkte opgør med det etablerede samfund igennem disse mere organiserede voldshandlinger.

Informant 6 synes på dette tidspunkt at have nået til et vendepunkt i eskaleringsfasen, hvor han efterhånden er blevet så rodfæstet i miljøet, at det har fået ham til at nedprioritere visse af hans egne refleksioner om, hvorfor han er der. Hvilket han sætter ord på her:

“Jamen altså, jeg fik jo de her ting og ligesom indlærte mig selv. Og jeg var overbevist om at jeg selv troede på det her, og alt hvad jeg foretog mig, alt hvad jeg snakkede med og alt hvad vi snakkede om, det bekræftede mig jo bare. At det her var det rigtige. Og alle dem jeg snakkede med havde den samme mening, og når jeg blev konfronteret med nogle andre meninger, jamen så havde jeg jo lært hvad jeg skulle sige, og jeg vidste, hvilke argumenter jeg kunne bruge, som ligesom ville sable deres argumenter til jorden. Så jeg blev jo, i og med at jeg følte at det var et trygt sted for mig at være, så et eller andet sted tror jeg godt jeg vidste, at jeg ikke havde det godt. Men det var vigtigere for mig at føle mig tryk, og det gjorde jeg. Og det gjorde jo bare, at det bekræftede at her var jeg nødt til at blive, fordi det var det eneste sted jeg nogensinde havde følt mig tryk i mit liv. Så jeg var jo villig til at gøre hvad som helst for at blive der, men altså jeg troede jo også på det.” (Bilag 6, L. 397-406).

Ovenstående citat er et godt eksempel på den effekt sådanne miljøer har på individerne, når de først er indlemmet, da miljøet har så stor betydning og bliver omdrejningspunktet for deres tilværelse. Informant 6 har nogle klare refleksioner om hans tid i miljøet, hvor han indrømmer, at han ikke fandt sig tilpas i miljøet, men den konstante bekræftelse og afspejling i hans omgivelserne i miljøet, gør at han på trods af dette ikke føler, han har andre muligheder end at forblive en del af det. Dette kan siges at være endnu et eksempel på den confirmation bias og ekkokammer effekt, der er allestedsnærværende i et sådant miljø, og hvordan dette i høj grad afskærmer individerne fra modstridende synspunkter i en sådan grad, at de reelt set ikke har muligheder for at overveje alternativer. Informanten fortæller ligeledes, at han har fået indlært disse ideologiske budskaber i sådan en grad, at det nærmest vil være naturligt for ham at dekonstruere modstridende budskaber, hvilket blot underbygger tilstedeværelsen af en disconfirmation bias, hvor målet ikke nødvendigvis er en oplyst diskussion af synspunkter, men snarere at afkræfte de modstridende synspunkter. Et yderligere argument for Informant 6s eskalering inden for miljøet ses i følgende citat: *“Så jo mere modstand jeg fik, jo, jeg blev bare mere rabiater.”* (Bilag 6, L. 546-547). Dette giver et indblik i Informant 6 og den sindstilstand han befinder sig i, som medlem af miljøet. Hvad end modstanden kom fra familie og venner eller fra modstridende miljøer, så havde det en opildnende effekt på ham og hans tilslutning til miljøet.

Det var dog ikke en uendelig eskaleringsfase, som Informant 6 befandt sig i, og som det fremgår af det kommende citat fik fasen en brat afslutning. Informant 6 beskriver sin daværende sindstilstand således:

“Jeg var på et tidspunkt rigtig god til at skrive taler, og de kaldte mig Lille Goebbels. Og når jeg stod og holdt tale... jeg kan huske et bestemt tidspunkt, hvor jeg holdt tale for over 200 nazister, og de står bagefter og klapper og råber mit navn i kor, og nogle af dem stiller sig også op på bordene. Og på det tidspunkt følte jeg mig bare ensom. Altså jeg følte mig virkelig, virkelig ensom. Og jeg kunne ikke forstå hvorfor, fordi jeg fik al den her anerkendelse og ros. Det var nærmest ligesom en popstjerne. Men senere har jeg så fundet ud af, ved at arbejde med mig selv, som jeg har gjort de sidste 11 år, at det var jo ikke mig, de klappede ad. Og det kunne jeg jo mærke. De klappede ad den maske, jeg havde taget på, for ligesom at passe ind og for at beskytte mig selv.” (Bilag 6, L. 122-129).

Som det fremgår af citatet, har Informant 6 nået et punkt hvor fællesskabet ikke længere er nok. Selvom han tidligere havde overbevist sig selv om, at han delte det samme ideologiske grundlag som hans gruppering, så begynder der her at opstå tegn på, at dette måske ikke alligevel var tilfældet. Som det tidligere er nævnt i analysen, var Informant 6 i høj grad tiltrukket af fællesskabsfølelsen, og i mindre grad de ideologiske standpunkter grupperingen repræsenterede. Dette kommer også til udtryk ved, at han først begynder sin informationsfase, da han trådte ind i miljøet. Informant 6 beskriver det selv, som en maske han havde skulle gå med de sidste 11 år, men at det i virkeligheden ikke er ham. Selvom han står og holder tale ud til et ekkokammer, som reagerer positivt på hans tale samt giver ham den ros og anerkendelse han længe har søgt, så føles det tomt. I Informant 6s udlægning af hans tid i miljøet lægges der større fokus på villigheden til at gøre, hvad der var påkrævet for at være en del af fællesskabet, og således sættes ideologien også en smule i baggrunden. Dette kommer også til udtryk i følgende citat: *“Så jeg var jo villig til at gøre hvad som helst for at blive der, men altså jeg troede jo også på det.”* (Bilag 6, L. 405-406). En mulig forklaring på dette er, at Informant 6 aldrig rigtigt havde abonneret på de holdninger, som gruppen havde, men snarere søgte fællesskabet. Det skal dog igen nævnes, at Informant 6 ikke længere befinder sig i miljøet og derved har taget afstand fra det. Af den årsag, kan det være fordelagtigt at fokusere mere på fællesskabet, frem for det ideologiske aspekt, med henblik på det forbehold som blev taget tidligere i projektet (jf. Efterrationalisering på udvælgelse af informanter). Der kan hermed argumenteres for, at Informant 6 og hans

ekstremistiske holdningsdannelsesproces slutter her og afløses af en deradikaliseringsproces, hvor informanten begynder at tage afstand miljøet.

Informant 8 og 9 er på mange måder sammenlignelige, eftersom deres eskaleringsfase har flere ligheder. Som udgangspunkt fokuserer de begge meget på attentional bias som grundlaget for deres tilslutning til miljøerne. Særligt i forhold til følgende citat, hvor Informant 8 bliver spurgt ind til årsagerne bag hans tilslutning: *“Ja, hundrede procent. han skulle sørge for, at det europæiske folk ikke forsvandt.”* (Bilag 8, L. 10). Her omtaler han Hitler, som værende det europæiske folks beskytter, og samtidigt hvordan dette trusselsbillede vendte ham mod miljøet. Informant 9 har overvejende samme fokus, da der her bliver lagt vægt på hans holdning om, at jøderne har for meget magt i verden, og at de ønskede et Danmark for danskere. Det kan ses hos begge informanter, at deres eskaleringsfase starter, når de træder ind i miljøet.

Som nævnt til slut i informationsfasen for de højreekstremerne informanter, så begynder deres arbejde først rigtigt, når de bliver medlem af miljøet. Med henblik på det arbejde, som bliver beskrevet, så fortæller Informant 8 om de indledende handlinger således: *“Jamen det er fysisk aktivisme, det er ud og sætte klistermærker op, løbesedler i postkassen, banneraktioner og sådan noget der.”* (Bilag 8, L. 133-134). Her kan der argumenteres for en politisk aktivisme, som resultat af den politiske fremmedgørelse, informanterne oplever. Den aktivisme, der udøves på dette stadie, er af meget mild natur og læner sig op ad den politiske psykologis beskrivelse af reaktionen på en trussel, hvor individet ofte vil forsøge at overbevise andre om alvorligheden af denne trussel. For Informant 9 ses der en fortælling, der i høj grad minder om Informant 8s. Hos Informant 9 ses tilslutningen ligeledes som starten til de aktivistiske handlinger og bliver beskrevet således i interviewet:

“Altså på det tidspunkt, der havde man jo ideen om, at man kunne gøre en forskel, ændre den samfundsordning som var blevet sat der og så var man jo tiltrukket af æstetikken ved det, når de har deres demonstrationer og render rundt i deres hvide skjorter og deres uniformer. Når de har alle de der riot shields og alt muligt, så ser de jo meget æstetiske ud, de ser godt ud og så tænkte man, det vil man gerne selv være en del af.” (Bilag 9, L. 102-106).

Her tales ikke blot ind i den politiske fremmedgørelse, i forhold til ønsket om at ændre den etablerede samfundsstruktur, men ligeledes det æstetiske aspekt af grupperingen som en tiltrækkende kraft. Denne fortælling af det æstetiske og dens dertilhørende tiltrækningskraft,

kan fortolkes som deres respons på et fællesskab, der har så stærkt et sammenhold, at de bærer uniform, når de foretager deres politiske aktivisme og lignende handlinger. Dette har bidraget til at eskalere Informant 9 i sådan en grad, at han har tilsluttet sig grupperingen og ønsker at hjælpe med deres planer. I forlængelse af dette fortæller Informant 9, hvordan han fik til opgave at starte en fraktion op i Danmark, der skulle hjælpe grupperingen med rekruttering samt udbredelsen af deres budskab og holdninger. Dette giver igen et indblik i, hvordan den politiske aktivisme viser sig, samt hvordan trangen til at overbevise andre om, at dette er sandheden bliver stærkere, så snart der kommer opbakning fra en større gruppering.

I løbet af interviewet spørges der ind til, hvordan informanterne reagerer på de voldelige handlinger, som var en fast del af deres miljøer. Til dette svarer Informant 8 følgende:

“Jeg havde lidt blandede tilgange til det, noget af det, noget af det vold der var der kunne godt undskyldes dengang, men for eksempel bombeangreb mod uskyldige, det har jeg altid været imod, jeg er imod terrorisme i den forstand. (...) Det kunne undskyldes fordi, generelt de folk, som der var ofre for vold af [Partinavn - Udeladt] medlemmer, det var antifascister.”
(Bilag 8, L. 139-146).

Informanten giver her lidt indsigt i, hvordan der ses på vold og brugen af det i miljøet. Han understreger ligeledes, at decideret terrorisme ikke er noget, han selv er interesseret i. Der hvor volden anses acceptabel, er når den anden part har et modstridende politisk tilhørsforhold. Denne skelnen mellem hvornår vold er et acceptabelt redskab taler ligeledes ind i Informant 6s tidligere udtalelse, hvor der også forklares, at vold er fint, når det har en transaktionel natur, altså hvor begge parter selv aktivt har indvilget til at være en del af ekstremistiske miljøer og disses dertilhørende normer. I forbindelse med dette forklarer Informant 8, at deres leder aldrig direkte havde sagt, at de skulle anvende voldelige metoder, hvilket fik ham til at antage, at der blot var tale om nogle brodne kar inden for grupperingen. Der kan argumenteres for, at Informant 8 her udviser en grad af disconfirmation bias, eftersom han afviser muligheden for, at hans gruppering er voldelig, eftersom det ikke passer med det verdensbillede, som han havde.

Informant 9 bliver ligeledes spurgt ind til hans holdning til vold i det højreekstreme miljø og tager et lidt anderledes standpunkt til det. Han spørges ind til hans holdning omkring angrebet i Norge i 2011 af Anders Behring Breivik, og siger følgende:

“Der tænkte jeg, altså han havde jo dræbt nordmænd, så det var lidt modsigende, fordi han var mod indvandrere, men på daværende tidspunkt, hvis det havde været på en moske, så havde jeg nok synes det var fint nok.” (Bilag 9, L. 192-194).

Som det kan udledes af citatet, havde informanten ikke et problem med selve handlingen, men derimod målgruppen for handlingen. Eftersom terrorhandlingen blev udført mod nordmænd, forstår han ikke helt motivet for Breiviks angreb, men såfremt angrebet havde været rettet mod en moské, anser informanten det ikke som forkert. Denne udtalelse taler ind i den sindstilstand som Informant 9 har, mens han befinder sig i miljøet, og i høj grad også det desensibiliserede forhold, han har til vold på daværende tidspunkt. Ligeledes kan der argumenteres for, at dette er et eksempel på den normløshed, som befinder sig i sådanne miljøer. Som resultat af informantens isolation fra resten af samfundet, og i høj grad isolation fra modstridende holdninger, sker der en forstærkende effekt inden for miljøet, der gør at medlemmer i højere grad accepterer sådanne handlinger. Informant 9 fortæller også, at såfremt han var blevet beordret til at udføre et angreb på deres kommunistiske politiske modparter, så ville der som udgangspunkt ikke stå noget i vejen for det.

I løbet af Informant 9s tid i miljøet, oplever informanten en del modstand i forhold til hans opgave om at få rekrutteret nye medlemmer i Danmark. Informanten beskriver situationen således:

“Der var ikke nogen handling, så i Danmark der var bevægelsen så langt tilbage, at de knap nok kunne gå ud at sætte klistermærker op, til at starte med ikke og så tænker man jo også bare, hvad er det så reelt set man kæmper for, hvis man er den eneste, eller vi var de eneste der sad og lavede det - tænkte jeg i hvert fald.” (Bilag 9, L. 209-212).

“Det er en demotiverende faktor, når der ikke er nogen der gider, når man ligesom har et drive selv, man har et stort drive og så er der ikke nogen der føler trop, andet end dem vi kender, vi kender måske fem gutter ud af halvtreds eller sådan noget ikke.” (Bilag 9, L. 214-216).

Den modstand han møder i skabelsen af en sådan gruppering i Danmark, dræner informantens motivation og starter en proces, hvor han sætter spørgsmålstejn ved sine holdninger. Dette kan siges at agere som slutpunktet for Informant 9s ekstremistiske holdningsdannelsesproces, og dermed eskaleringsfase, da manglen på opbakning til miljøet i Danmark skabte utilfredshed og demotivation. Reaktionen som Informant 9 har, kan

beskrives som en reaktion på et fejlagtigt forsøg på at overbevise andre. Som beskrevet tidligere i projektet, sker denne trang til at overbevise andre ofte i forbindelse med en opfattet samfundstrussel. Eftersom andre ikke tilslutter sig opfattelsen af denne trussel, får det i dette tilfælde Informant 9 til at sætte spørgsmålstegn ved sine standpunkter og revurdere, hvorvidt trusselsbilledet var reelt.

Delkonklusion

I de foregående afsnit er informanternes eskaleringsfase forsøgt afdækket. Her er der således forsøgt at afdække, hvordan deres respektive eskalering, i form af politisk aktivisme, er foregået, samt hvilke teoretiske faktorer, der har haft indflydelse på informanternes forløb lige før, under og i nogle tilfælde deres opgør med ekstremisme. Informanternes personlige fortællinger er naturligvis forskellige, men selv med næsten en generation til forskel findes der stadig mange interessante teoretiske ligheder.

Fælles for alle informanterne er, at de har været politisk aktivistiske, men dog i meget forskellig grad. Der er flere eksempler på voldsaktioner og opildning til terror, men nogle af informanterne har ikke selv været voldsparate, men blot ydet accept og normalisering af andres eller grupperingens voldsaktioner. De to aktive venstreekstremister, Informant 4 og 5, anser kun vold som en decideret nødløsning, såfremt de møder modstand fra systemet. Alle informanter indgår altså under definitionen som ekstremist, men i vidt forskellige udstrækninger - fra tæskehold til absolutte nødløsning.

Ekkokammer er ligeledes et teoretisk element, der går igen ved alle informanterne, men også her i varierende grad. Dette kan ligeledes være et svært element at afdække for de stadig aktive informanter, samt de informanter projektetgruppen ikke selv har interviewet.

Ekkokammer har dog særlig stor indflydelse på Informant 1, 2, 3 og 6, hvor der ses gentagne eksempler på dets betydning. Dette er således også et element, der går igen tværs af alle grupperinger, og det kan dermed udledes at være et fænomen, der ikke er betonet af ideologi. Hos de militante islamister lægges der ved begge meget vægt på hierarkiet i ekkokamrene, og autoriteterne i miljøets mulighed for at styre informationstrømmene, hvilket umiddelbart er unikt for denne gruppering.

Hos flere af informanterne kan der udledes klare tilfælde af attentional bias. Mange af informanterne beskriver, hvordan de var eller er opmærksomme på bestemte trusselsbilleder, der har affødt en trang til at overbevise andre om denne trussel. I teorien beskrives det som et naturligt element hos menneskets psykologi, og således heller ikke overraskende, at dette element går igen på tværs af de ideologiske grupperinger.

På tværs af alle informanterne ses der en informationssøgende adfærd, som er præget af retningsmotiveret søgning, der har ledt dem mod ekkokamre eller lignende fora, hvor de har kunnet tilegne sig de ønskede informationer eller fællesskaber. Hos Informant 1, 2 og 6 ses der endda mere eller mindre direkte manipulation af informationer, i forsøget på at tilpasse informationer til et bestemt narrativ.

Politisk fremmedgørelse er et fællestræk hos alle informanterne, og den form for fremmedgørelse, som hyppigst gør sig gældende, er politisk isolation. Der findes varierende former af magtesløshed, meningsløshed og normløshed rettet mod det politiske system, hvilket går i tråd med, at de holdninger som informanterne på tværs af de forskellige ekstremismer ikke falder inden for den politiske konsensus. Dette gør, at de helt eller delvist isolerer sig fra det politiske system, og tilkobler sig nogle miljøer, hvor der findes helt andre normer for, hvad der er tilladt og nødvendigt. Dette er et universelt element af holdningsdannelsesprocessen, og en fast del af radikaliseringsprocessen.

Hos flere informanter, særligt 1, 2 og 6, ses der en meget hurtigt eskalering, hvor informationsfasen næsten foregår parallelt med esklareringsfasen. Informant 2 står over for en skillevej i sit liv, og beskriver hvordan han søger en redning. Informant 1 og 6 har begge gennemgået en socialiseringsproces i deres teenage år, hvor de er gået fra drengestreger til bandekriminalitet, hvortil Informant 1 og 6 begge udsættes for chokerende begivenheder, der får dem til at tage afstand fra bandemiljøet. Informant 1 finder fodfæstet gennem religion, og ligesom Informant 6 søger et nyt fællesskab med ligesindede. Informant 1 bliver introduceret til nogle individer, der er i miljøet, og som kæmper for udbredelsen af islam i Danmark. Han bliver hurtigt tiltrukket af miljøet, på ganske kort tid radikaliseret og bliver en central person i bevægelsen. Ligeledes søger Informant 6 efter et nyt fællesskab og finder også dette ganske hurtigt. Efterfølgende stiger han i graderne og tilkobler sig miljøet fuldstændigt på meget kort tid. Fællestrækket for Informant 1 og 6 er således, at de begge er bekendte med det ekstreme miljø, og derfor antageligvis var årsagen til en hurtig radikalisering.

Informant 1, 4 og 5 deler alle, at de har anvendt sociale medier i forbindelse med rekrutteringen af medlemmer. Informant 1 stiftede selv bekendtskab med miljøet gennem en video på sociale medier, som vækkede hans interesse, hvilket ligeledes var måden som Informant 5 blev opmærksom på det miljø, som han i dag tilhører. Dette var ikke tilfældet med Informant 4, da han fik en flyer under en demonstration, hvorefter han selv tog kontakt. Ikke desto mindre, så har de alle tilfælles, at de har anvendt eller anvender sociale medier til at sprede deres budskaber, og gøre opmærksomme på grupperingen. Informant 1 er 32 år, så sociale medier havde mindre betydning da han først startede i miljøet, men de blev gradvist anvendt mere og mere i rekrutteringsprocessen i takt med udviklingen i de sociale medier. Informant 4 og 5 er stadig aktive og er henholdsvis 18 år og 20 år. De bruger de sociale medier som deres vigtigste rekrutteringsværktøj. De adskiller sig her fra de andre informanter, dog vides det ikke, i hvilket omfang sociale medier er blevet anvendt af informant 8 og 9, og hos de andre informanter, da deres dage i miljøet var forud for sociale medier udbredelse.

Diskussion

Undersøgelsens resultater og den eksisterende forskning

Som det er blevet beskrevet i litteraturreviewet, er denne undersøgelse langt fra den første til at beskæftige sig med ekstremisme, og hvad der sker når individer bliver radikaliseret.

Projektets mål er at bidrage til det eksisterende felt af forskning, og tilføje nye teoretiske aspekter gennem undersøgelsens egen model. Selvom undersøgelsen i høj grad søger at tilføre ny viden, er det interessant at diskutere den eksisterende forskning med undersøgelsens resultater, og på den måde se hvilke overlap, der er i tendenserne fra denne undersøgelse med dem i den eksisterende forskning.

Anne Muxel beskriver i sin artikel, hvad der kendetegner politisk radikalisme, der i høj grad ligger til grund for mange af de ekstreme politiske grupperinger, uanset om det gælder højre-, venstre- eller islamisk radikalisme. Muxel peger på, at politisk radikalisme er kendetegnet af protest og et krav om forandring i samfundet. Dette kan således ses som en kritik af den eksisterende sociale orden. Dette er i høj grad også noget, der kan spores i interviewene med projektets informanter. Fælles for dem, er en kritik af det nuværende samfund og den sociale orden, der hersker. Dette kommer særligt til udtryk hos Informant 1. For ham var tilslutningen til det ekstreme miljø et resultat af ikke at passe ind og føle, at samfundet hadede ham. Han ønskede at ændre samfundet i en mere islamistisk retning. På samme tidspunkt skete der en kategorisk afvisning af det eksisterende samfund, og her blev islamiske tekster brugt som retfærdiggørelse for, hvorfor det danske samfund var forkert, samt hvordan deres ekstremistiske holdninger var sandheden. Det samme gør sig gældende for Informant 4 og 5. Informant 4 beskriver, hvordan det startede med monarkiet og klimaspørgsmålet. Han beskriver, hvordan håndteringen af nogle konkrete politiske emner og samfundsmæssige problemer er fundamentalt forkert. Det får ham i første omgang til at melde sig ind i et regulært ungdomsparti, inden han langsomt bevæger sig ud mod den ekstreme venstrefløj (Bilag 4, L- 107-111; 174-175). Informant 5 nævner også specifikt den nuværende politiske håndtering af klimaspørgsmålet som det, der førte ham til en radikalisering. Ligesom Informant 4, anskuede han håndteringen som fundamentalt forkert. Manglende handling på disse problemstillinger, er det som iværksætter hans kategoriske afvisning af det parlamentariske system. Samtidig peger han også på, at denne manglende tiltro til det

parlamentariske system fik ham til at passe godt ind i det online socialistiske miljø (Bilag 5, L. 71-73).

Der er således mange overlap mellem Muxels udlægning af politisk radikalisme og dette projekts undersøgelse, i henhold til hvad der radikaliserer individer. I denne undersøgelse ses der tendenser på, at politiske problemstillinger og samfundsmæssige anomalier kan føre til individers afvisning af det etablerede system.

Et andet interessant perspektiv kommer fra Charles Tilly. Tilly anskuer radikaliseringsprocessen som en gradvis og kontinuerlig proces. Han mener således, at individet vil besidde en politisk forståelse, der gradvist udvikler sig langs en skala. Dette stemmer også godt overens med hele grundlaget for denne analyse, nemlig projektets egen fase-model. En større uddybning af analysen og dens fund i henhold til tre-fase modellen vil blive uddybet i konklusionen. Men der er på tværs af alle informanter en klar tendens til, at individer løbende bliver radikaliseret. Det er en proces, hvor et individ gradvist og langsomt bliver mere og mere indvævet i ekstreme holdninger og grupperinger.

Et element fra den eksisterende litteratur, der ikke stemmer 100 procent overens med denne undersøgelse, kommer i form af Enders et al.'s undersøgelse af QAnon-tilhængere. I denne undersøgelse pegede de på, at ideologisk selvidentifikation spiller en større rolle i ekstremistiske holdninger end tilhørsforholdet til en formel gruppering herunder politiske partier. Dette er ikke tendenser, der afspejler sig i denne undersøgelse. Både Informant 2, 6 og 9 peger på, at det ikke er det ideologiske aspekt, der spiller en rolle i tilslutningen til de ekstreme grupperinger. Informant 6 siger endda, at det lige så godt kunne have været en fodboldklub eller en hvilken som helst anden forening. Dette går igen hos Informant 2, der udtaler, at han formentlig ville være kristen i dag, såfremt hans forældre havde været det. Disse to eksempler peger således på, at det for dem var fællesskabet, der trak dem til ekstreme grupperinger, og altså ikke en eller anden ideologisk kamp i første omgang. Dog er der også elementer af projektets undersøgelse, der bakker op om Enders et al.'s fund. Projektets to unge venstreorienterede Informant 4 og 5 peger nemlig begge på, at de identificerer sig som marxister og kommunister. For dem var det ideologiske aspekt forud for tilslutningen hos grupperinger. For dem har deres engagement i politik og holdninger været mere styret af deres ideologiske selvidentifikation snarere end deres gruppetilhørsforhold.

Flere af undersøgelsens informanter beskriver, hvordan de allerede havde begået kriminalitet, inden de tilsluttede sig de ekstreme miljøer. Dette er således i overensstemmelse med Michael A. Jensen et al.'s undersøgelse. Undersøgelsen beskriver således, hvordan der er en forbindelse mellem tidligere kriminalitet og voldelig politisk ekstremisme. Undersøgelsens Informant 1 og 6 har været en del af henholdsvis en indvandrerbande- og et rockermiljø inden de tilsluttede sig deres ekstreme gruppering. Dette peger også umiddelbart ind i et andet af Jensen et al.'s fund. Nemlig, at det var hos højrefløjs- og islamiske ekstremister, der var det største overlap mellem tidligere kriminalitet og ekstremisme. Dette er dog heller ikke nye tendenser, eftersom der beviseligt gennem mange år har været en stærk racistisk kultur i rockermiljøet (Selmer, 2015). Ligeledes er overgangen fra gadekriminalitet til islamisk terrorisme heller ikke uset. Et af de klareste eksempler er Omar El-Hussein, der stod bag terrorangrebet i København i 2015 (Anti-Defamation League, 2011: 2).

Grundpræmissen for dette projekts undersøgelse er den såkaldte tre-fase model. Projektets tre-fase model er langt fra den første model, der har forsøgt at forklare radikaliseringsprocessen. I litteraturreviewet blev der opstillet en teoretisk sammenligning af ligheder og forskelle mellem tre-fase modellen og en række eksisterende modeller. Med afsæt i projektets analyse er det derfor relevant at genbesøge denne sammenligning og se om projektets resultater har rykket ved disse ligheder og forskelle. I tre-fase modellens første fase, socialiseringsfasen, identificeres en undren og grundtanke om, at der er noget i samfundet, der er galt. Det er med andre ord det, som sætter gang i radikaliseringsprocessen. På dette punkt ligner stort set alle de andre modeller, tre-fase modellen. Selvom disse første skridt på mange måder er ens, har dette projekt via tilførsel af et socialiseringsaspekt forsøgt at gå dybere. Alle de andre modeller viser, at denne identifikation af et problem afspejler plantningen af et frø. Med socialiseringsaspektet har denne undersøgelse vist, at før dette frø kan plantes, er der ofte sket en gødning af jorden. Individet er således ofte blevet socialiseret i form af enten eller både primær og sekundær socialisering. Tankerne om, hvorfor denne samfundsmæssige tendens er et problem, opstår ikke blot ud af det blå, men skal ofte ses ud fra, at den er i modstrid med værdier eller normer som individet har fået eksempelvis hjemmefra, på jobbet eller i skolen. Dermed adskiller tre-fase modellen sig fra både Mogghadam, Doosje et al., Borum og Muros modeller ved at kigge på radikaliseringsprocessen, før radikaliseringen reelt påbegyndes. Dette har således givet et bedre svar på, hvorfor eller hvilke individer, der har de "bedste" forudsætninger for at blive radikaliseret. Dette er også tendenser der afspejler sig i analysen, hvor flere af informanterne

beskriver, hvordan deres barndomshjem enten var præget af eksempelvis socialisme, racisme eller islamisme. Informant 1 beskriver, hvordan hans opvækst i et udsat boligmiljø spillede en rolle for ham. Informant 3 beskriver, hvordan opvæksten i et venstreorienteret hjem prægede hans verdensbillede og politiske holdninger, mens Informant 5 beskriver, at der har været en socialistisk tradition i hjemmet. Endeligt beskriver Informant 6, hvordan racisme blev normaliseret på baggrund af hans opvækst i et hjem med en far, han beskriver som værende racist.

I den næste fase, informationsfasen, er der igen mange ligheder mellem de eksisterende modeller og tre-fase modellen. Både Mogghadam og Borum beskriver, hvordan der efter identifikationen af en problemstilling sker en udvikling henimod at tildele skylden for problemet til nogen. I tre-fase modellen sker dette i informationsfasen. Selvom skabelsen af et fjendebillede ikke er omdrejningspunktet for informationsfasen, er dette et naturligt biprodukt af den informationssøgning og holdningsudveksling, der sker. Informant 1 beskriver, hvordan han i sin fordybelse af islamiske tekster begyndte at skabe sig et billede af det idealistiske islamiske samfund, og hvordan danskere blev et fjendebillede for hvad der stod i vejen herfor. Informant 5 beskriver, hvordan det etablerede parlamentariske system blev billedet på, hvad der stod i vejen for løsningen på det, som han synes var problematisk i samfundet, herunder klimaforandringerne. Informationsfasen var også den store forskel i den teoretiske sammenligning af modellerne. Informationsfasen er stadig unik i forhold til de andre modeller, men det har vist, at den modsat undersøgelsen af konspirationsteorier ikke spiller den ubetingede hovedrolle. Især socialiseringsaspektet har vist sig at spille en lige så, hvis ikke større rolle, i forhold til ekstremistiske ideologiske politiske grupperinger. Med det in mente er holdningsudveksling og informationssøgning stadig et vigtigt element, når individerne begynder at søge mod svar og løsninger på deres problematikker i form af grupperinger og ideologier.

Tre-fase modellens sidste fase, eskaleringsfasen, har mange ligheder med Doosje et al.'s group membership, i henhold til fasens centrale element, ekkokamre. Med relation til Helfstein og Torok, der blev nævnt i afsnittet omkring sociale medier, bliver grupperne fæstninger, hvor der sker en indoktrinering og afskæring af alle modsigende relationer. Det er også på mange måder i denne fase, der sker opbygningen af hvad Doosje et al. kalder "Shield of Resilience". Der bliver efter tilslutningen til en gruppering opbygget et forsvar over for alt som modsiger gruppens verdensbillede. Der kan samtidig også i denne fase ses ligheder til

Mogadshams fjerde sal, hvor individet bliver præget af kategorisk tænkning, og der sker en legitimering af organisationen. En af de mest klare eksempler på dette ses hos Informant 1. Han beskriver, hvordan der herskede en kategorisk tænkning, og at deres ekstreme fortolkning af den islamiske levevej var den rigtige. Der kunne ikke stilles spørgsmålstegn ved det fundamentale grundlag for grupperingen, herunder Sharia-lovgivningen. Samtidig beskriver han også, hvordan grupperingen anså Al-Qaeda som forbilleder, der kæmpede en legitim kamp for skabelsen af et islamisk samfund. Informant 1 beskriver her, hvordan radikaliseringsprocessen i henhold til tre-fase modellen i store træk er komplet. Han har bevæget sig fra en opvækst i et udsat boligmiljø til en fordybelse i den islamiske tro, og i sidste ende medlemskab af en gruppering, der anser Al-Qaeda som forbilleder, der står på den rigtige side af historien.

Som opsummering kan det siges, at tre-fase modellen langt hen ad vejen har ligheder med de andre modeller. Dette er ligheder som også afspejles i projektets undersøgelse, men samtidig er der også visse aspekter, der adskiller sig fra de andre modeller, navnlig socialiseringsaspektet samt informationsindsamling. Dette er aspekter, som i henhold til analysen har antydninger af at kunne tilføre forskningen af radikaliseringsprocessen, ny indsigt i hvornår en radikaliseringsproces i virkeligheden begynder. Samtidig er informationsindsamling og holdningsudveksling uundgåelig. Som det allerede har været berørt i det tidligere diskussionsafsnit, kommer sociale medier til at spille en større og større rolle i radikaliseringen. I en tid hvor der er mere information tilgængelig end nogensinde før, er det et vigtigt element, der ikke må overses, især i en undersøgelse af radikaliseringen af nutidens unge der tilhører ”Generation Sociale Medier”.

De sociale medier og fremtiden for ekstremismen

I forbindelse med denne undersøgelse har der været indsamlet en vifte af informanter. Fælles for informanterne er, at de alle enten har været eller stadig er knyttet til en gruppering som ligger uden for det politiske spektrum. Dog er der også nogle vigtige forskelle på de fem informanter, der er blevet indsamlet. En af disse vigtige forskelle er det tidspunkt, hvor de indgik i deres respektive grupperinger. Dette afspejler sig især i deres brug af sociale medier. Som det allerede har været berørt i undersøgelsens litteraturreview, peger den eksisterende forskning på, at der er sket en udvikling i radikaliseringsprocessen. Den online radikalisering

synes at spille en større og større rolle i et partnerskab med den offline radikaliseringsproces, der ellers har været altdominerende. Dette kommer også til udtryk hos informanterne i denne undersøgelse. To af undersøgelsens informanter, Informant 3 og 6, er tidligere medlemmer af en ekstremistisk gruppering. Disse to gør i deres interviews udtryk for, at de sociale medier endnu ikke var en ting, da de blev indlemmet i deres forskellige grupper. Undersøgelsens to unge informanter giver, i modsætning til de tidligere medlemmer, udtryk for, at de benytter og har benyttet sociale medier i deres informationssøgning. Især Informant 5 giver udtryk for, at de sociale medier spillede en stor rolle i hans radikaliserings-/holdningsdannelsesproces. Denne tendens bakkes yderligere op af den sekundære litteratur, hvor blandt andet Informant 8 giver udtryk for, hvordan han brugte de sociale medier.

Dette skel mellem de ældre og de yngre informanter har ført til, at projektgruppens interesse i at diskutere, hvordan undersøgelsen ville have set ud, hvis undersøgelsen kun havde haft unge mennesker som informanter? Ville undersøgelsen have et markant større aftryk fra online radikaliseringsproces eller vil undersøgelsen i store træk have været ens? Disse spørgsmål vil dette afsnit forsøge at diskutere med afsæt i undersøgelsens interview samt den eksisterende litteratur om sociale medier præsenteret i litteraturreviewet.

I litteraturreviewet blev det præsenteret, at der på tværs af forskningen er en bred enighed om, at der er sket et skifte i brugen af sociale medier, som led i radikaliseringsprocessen. Jensen et al. viser i deres undersøgelse, at der mellem 2011 og 2016 var omkring 73 procent af de radikaliserede, som var blevet radikaliseret via de sociale medier mod omkring 27 procent i de forrige fem år. Dette er en tendens som bakkes af flere studier. Både i Kenyon, Binder og Baker-Bealls undersøgelse i Storbritannien samt Von Behr et al.'s casestudie på 15 informanter viste, at de sociale medier spiller en markant rolle i radikaliseringsprocessen. Blandt andet bliver det påpeget af Kenyon, Binder og Baker-Beall, at det især er en udvikling, der kan ses blandt unge mennesker. Dette skyldes ifølge dem, at det er de unge mennesker der har det største internetforbrug. Disse tendenser kan også ses i denne undersøgelse. Her er det især undersøgelsens to unge informanter der giver udtryk, at de har benyttet sociale medier i deres radikaliserings-/holdningsdannelsesproces. Samtidig ligger undersøgelsens Informant 1 et sted mellem den ældre og yngre generation. Han er på nogle måder for gammel til at være dybt integreret i de sociale medier, men samtidig er han også for ung til fuldstændig at afvise dem. Han peger for eksempel på, at det var en video på Facebook, der første gang gjorde ham opmærksom på hans gruppering. I relation til Kenyon,

Binder og Baker-Beall peger især en af undersøgelsens unge informanter på, at han i meget høj grad benyttede sig af de sociale medier i sin radikaliseringsproces. Han beskriver blandt andet også, hvordan han benyttede sig af de nyere og knap så modererede medier såsom Discord. Det er derfor interessant i forhold til diskussionen, der blev sat op i starten af afsnittet. På trods af et relativt lille udsnit på fem informanter synes der at være konturerne til en udvikling, der kan spores fra de ældre informanter til de helt unge. Samtidig kan der også ved Informant 1 spores et form for mellemstadie.

Selvom der kan spores en udvikling fra offline til online radikalisering, er det også vigtigt at pointere, at der er en generel konsensus i forskningen, at et modsætningsforhold mellem offline og online radikalisering skal ses som en falsk dikotomi. Derfor skal radikalisering i de sociale mediers tid tilgås med forsigtighed, hvor det offline radikaliseringsselement ikke må negligeres. Den offline radikalisering spiller stadig en markant rolle til trods for fremmarchen af de sociale medier og deres stigende indflydelse i ekstremistiske miljøer.

Dette kommer også til udtryk i interviewene med undersøgelsens informanter, samt den sekundære litteratur der er blevet indsamlet. Hos de ældre af undersøgelsens informanter, var der ingen brug af sociale medier eller online radikalisering. I stedet for online radikalisering var det meget møder, der spillede en rolle i datidens radikaliseringsproces. Anderledes ser det, som tidligere nævnt, ud hos de yngre informanter, der alle nævner en grad af sociale medier. Samtidig peger de også på, at de sociale medier i den største grad spiller en rolle i de tidlige stadier af radikaleringen. Både højreekstremistiske Informant 8 og venstreekstremistiske Informant 5 fortæller, hvordan de i begyndelsen udvekslede meninger med andre på nettet. Dernæst glider det offline og online mere sammen, og bliver mere og mere integreret i hinanden. Dette stemmer samtidig også godt overens med undersøgelsens tre-fase model, hvor der især i eskaleringsfasen sker en sammensmeltning. Der kan således være et argument for, at der i de sociale mediers tid kan ses en interesse, der i høj grad starter online, inden den offline radikalisering begynder. Ved denne undersøgelses informanter kan det ses ved, at Informant 5 først efter debatterne eller meningsudvekslinger på nettet, begynder i første omgang at søge væk fra online fora med forskellige holdninger til online fora med holdninger lignende hans egen, inden han til sidst tilslutter sig et revolutionært parti. I dette parti begynder den offline radikalisering, hvor han kommer ind i nogle fysiske fællesskaber og ekkokamre, der erstatter det online med det offline. Det kan således i et vist omfang siges, at der sker en selv-radikalisering i begyndelsen, som Hollewell og Longpré

skitserede det i deres artikel. I starten sker radikaliseringen alene hjemme bag computeren uden fysisk kontakt til andre mennesker. Et sted i processen føler den radikaliserede sig ”sikker”, og begynder at søge et fysisk fællesskab i form af en forening eller et parti. På den måde er undersøgelsens empiri også udtryk for, at modsætningsforholdet mellem online og offline radikalisering er en falsk dikotomi, og at det offline element ikke må negligeres.

Uanset om der er tale om en offline eller online radikalisering, er det udtryk for en social proces. Forskellen ligger naturligvis om det foregår på en social medie platform eller i et foreningsmæssigt fællesskab offline. To af dem som i forskningen af sociale medier især har beskæftiget sig med de sociale processer, er henholdsvis Scott Helfstein og Robyn Torok. Helfstein understreger i sin artikel fra 2013, at de sociale relationer er helt centrale i radikaliseringsprocessen. Ifølge ham er det nemlig disse relationer, der binder de sociale netværk sammen. Torok påpegede i hendes forskning, at disse sociale netværk er udtryk for virtuelle fæstninger, hvor der bliver lukket for verden uden for den virtuelle fæstning. Hun peger således, at optagelsen og engagementet i disse sociale netværk er udtryk for en social isolation. Begge peger således på, at når individerne er blevet integreret i disse netværk, bliver de ekstreme holdninger normaliseret. Det sociale bliver drivkraften, og så er de ekstreme holdninger, der udveksles bare normalen for at opretholde de sociale relationer.

Disse processer er nærværende i denne undersøgelses empiri. Igen er der Informant 8 samt Informant 9, der i første omgang kommer ind i nogle netværk på internettet. I henhold til Helfstein peger Informant 8 eksempelvis på, at det var en ensomhed bag computeren, der fik ham til at indgå i disse netværk. Dette stemmer godt overens med Helfstein, hvor det er de sociale relationer, der bliver sammenholdskraften og holdepunktet for disse unge mennesker på de sociale medier. Det samme gør sig gældende for projektets Informant 5, der nævner Discord-foraer, hvor han søgte nogle fællesskaber. Han starter i nogle fora præget af debat over det politiske skel med folk fra det højreekstreme miljø, inden han finder nogle venstreorienterede fora, hvor han passer bedre ind. Fælles for både Informant 5, 8 og 9 er, at de et sted i deres radikaliseringsproces forlader de ”virtuelle fæstninger” til fordel for nogle fysiske. På trods af det, tyder det således på, at det er de samme mekanismer, der gør sig gældende.

Denne proces med tilkoblingen af det offline trækker tråde tilbage til de ældre informanter. Noget tyder nemlig på, at disse processer og ”fæstninger” ikke er et nyt fænomen. De to

ældre informanter peger således på, at der også dengang var sociale relationer og nogle sociale netværk, hvor der skete en social isolation. Det var en form for ekkokamre, hvor det kun var folk med lignende holdninger, man omgik. Derfor skete der en normalisering af den ekstreme holdning gennem altovervejende offline fællesskaber. Forskellen til i dag er således, at der med de sociale netværk er kommet et nyt værktøj, hvor personer med ekstreme holdninger kan skabe sociale netværk, og normalisere disse holdninger over større geografiske skel, end det var muligt før de sociale mediers tid.

Gennem hele dette afsnit, er der blevet fremlagt et klart skel mellem projektets ældre og yngre informanter. De sociale medier spiller en markant rolle i dag, og det er måske blot toppen af isbjerget. Derfor må det også antages, at der ved en undersøgelse med overvejende eller udelukkende unge mennesker, skulle sættes et enormt fokus på de sociale medier.

Faktum er nemlig, at individer radikaliseres hvor de er, og som Kenyon, Binder og Baker-Beall viste, er det den yngste aldersgruppe, der har det største online forbrug. Derfor vil de sociale medier spille en stadig større og større rolle i radikalisering af unge, og en undersøgelse foretaget 10 eller 20 år frem vil formentlig også klart afspejle denne udvikling. Dog står det klart, at det offline element stadig vil blive ved med at spille en rolle, men det vil formentlig være i et tæt parløb med den online radikalisering.

Konklusion

I løbet af dette projekt har der været mange forskellige pointer, der har haft til hensigt at skabe grundlaget for det følgende afsnit, som vil forsøge at besvare projektets problemformulering. Til at starte ud med kan det konkluderes, at på tværs af de forskellige ekstreme miljøer har socialiseringen spillet en markant rolle, i forhold til hvor holdningsdannelsesprocessen førte informanterne hen. Denne socialisering skal ses som værende både den primære og sekundære socialisering, eftersom informanterne flere steder har været påvirket af hjemmet og/eller det nærmiljø de befinder sig i, uden for hjemmet. Projektets informanter spreder sig over varierende aldersgrupper, hvor der kan findes en relativt tydelig opdeling i brugen af blandt andet sociale medier. Ved de ældre informanter er brugen af sociale medier marginal, hvorimod den ved de unge informanter er markant. Ved de unge informanter kan det konkluderes, at de på tværs af de ideologiske skel har været påvirket af internettet, og alle de informationsplatforme der kan findes der, eksempelvis YouTube, Discord og mainstream medier. Denne tendens er ligeledes blevet beskrevet i projektets litteraturreview, hvilket understøtter analysens fund. På tværs af projektets informanter, har der ligeledes kunne ses et skel i forhold til, hvilke tiltrækningskræfter der spillede en markant rolle, når informanterne skulle tilslutte sig en gruppering. Af disse tiltrækningskræfter, kan særligt fællesskab og ideologi nævnes. Hos flere af de ældre informanter kunne der ses en tendens til, at fællesskabet blev nævnt som den afgørende faktor for deres tilslutning til miljøerne, hvorimod det hos de unge i højere grad var det ideologiske aspekt, der var den drivende faktor. Denne opdeling tages der dog visse forbehold for, som er beskrevet tidligere i projektet. Endeligt kunne der, i skellet mellem de unge og ældre informanter, ses en tendens vedrørende hvilken socialisering, der spillede den væsentligste rolle i deres efterfølgende tilslutning til grupperingerne. Hos de ældre informanter, var det især den primære socialisering og de prædispositioner, som blev skabt i hjemmet, der var med til at påvirke informanterne mod de grupperinger, som de endte i. Ved de unge informanter, var der genklang fra visse pointer i teorien, der pointerede at individer i dag særligt bliver socialiseret uden for hjemmet, eftersom meget af deres tid bliver tilbragt der. Dette er en pointe, som reflekteres i projektets analyse, eftersom de unge informanter særligt bruger internettet til at finde og understøtte deres holdninger. Dette skel skal dog ikke ses som værende låst, i forhold til at informanterne ikke kunne være påvirket af begge former for socialisering.

Efter informanterne trådte ind i deres respektive miljøer, skete der en intensiveret informationssøgning, uanset om individerne forud for dette havde været særligt informationssøgende. På tværs af projektets informanter, er det blevet beskrevet, at denne informationssøgning enten har haft til hensigt at lære grupperingernes holdninger, eller bygge videre på andre eksisterende holdninger. Eftersom informanterne ikke nødvendigvis har abonneret fuldstændigt på miljøernes specifikke holdninger forud for deres indtræden i miljøet, ses dette som en vigtig fase i forhold til at kunne radikalisere medlemmerne, og indlemme dem i det ekkokammer, som grupperingerne bliver. Da grupperingerne er så lukkede som de er, kan der opstå en lukket informationsstrøm inden for grupperingerne, der bidrager til at understøtte de eksisterende holdninger og afvise informationer, der modstrider med disse. I disse ekkokamre kan der opstå en tendens, hvori grupperingen sørger for at administrere den information som er tilgængelig for medlemmerne, hvilket bidrager til understøttelsen af de holdninger som flourerer i miljøet. Det er dog ikke kun inde i grupperingerne, at der kan opstå ekkokamre. På internettet og de sociale medier, kan individer ligeledes finde sig selv i et ekkokammer, der forstærker deres holdninger. Som belyst i projektets analyse, har særligt Discord-kanaler været relevante i forhold til at dele deres holdninger, og modtage informationer fra andre ligesindede. Dertil kan hjemmesider som YouTube også være relevante i forhold til ekkokamre, eftersom YouTubes algoritme sørger for, at individet bliver mødt med en kontinuerlig strøm af informationer, som understøtter den informationssøgning der foretages.

Efter informanterne er indtrådt i de respektive miljøer og deres eskaleringsfase er begyndt, starter en aktiv handling med fokus på grupperingernes politiske aktiviteter. Denne politiske aktivisme viser sig i mange former, lige fra skabelsen af nyhedsartikler, demonstrationer til vold mod modstridende grupperinger. Fællestrækkene for den politiske handling er, at den i mange af tilfældene forsøger enten at understøtte grupperingens nuværende holdning, afvise modparternes argumenter eller rekruttere nye medlemmer, således at grupperingen kan vokse og tilegne sig mere magt. Ved de fleste af projektets informanter ses der først et fokus på politisk aktivisme, når de er indtrådt i miljøerne og har fået radikalisert deres eksisterende holdninger. Dog er der i visse tilfælde også informanter, som starter med den politiske aktivisme, så snart de træder ind i miljøet, hvilket skaber et indtryk af individer som allerede var, eller var tæt på, at være radikaliserede. Endnu et fællestræk på tværs af de ekstreme miljøer er, at der bliver opstillet et fjendebillede, der opfattes som en trussel mod

medlemmerne, der af projektgruppen bliver fortolket som en forstærkende faktor i forhold til at fastholde og radikalisere medlemmerne. Hos de militante islamister er det danske politiske system truslen, der udfordrer etableringen af et kalifat. Hos de venstreekstreme anses det kapitalistiske styre, de højreekstreme grupperinger og de normløse politikere som værende truslen. Ved de højreekstreme er det indvandrere og den ikke-vestlige befolkning, der anses som en trussel mod det danske og europæiske folk. På tværs af projektets informanter, bliver det beskrevet, at disse trusselsbilleder er noget, som grupperingerne bruger til at drive deres medlemmer til handling og yderligere radikalisering. Den sluttelige tendens som kan nævnes i forhold til eskaleringsfasen og radikaliseringsprocessen, er den politiske fremmedgørelse som findes i navnlig to af de ekstreme miljøer, nemlig: militant islamisme og venstreekstremisme. Det særlige for disse to miljøer er, at deres hovedproblemstilling er en utilfredshed ved det etablerede samfund og den politiske styreform, som står i spidsen for det. Eftersom disse punkter agerer grundstenene i miljøernes ideologiske standpunkter, må det ses som en selvfølge, at den politiske fremmedgørelse her spiller en markant rolle, i forhold til at tilslutte sig disse miljøer.

Projektet kan ikke bryste sig af at besidde en statistisk generaliserbarhed, da der ikke har været fokus på repræsentativitet i udvælgelsen af informanter, ud over forsøget på at skabe nogenlunde ligelig repræsentation fra alle tre ideologiske grupperinger. Generaliserbarheden af analysens resultater, forekommer således gennem sammenligningen af den eksisterende forskning og projektets resultater. Af denne sammenligning kan det konkluderes, at der findes mange fællestræk mellem de tendenser, der udledes af henholdsvis den eksisterende forskning og egne resultater (jf. Undersøgelsens resultater og den eksisterende forskning). På baggrund af dette kan det konkluderes, at de ovenstående beskrevne resultater besidder en vis grad af teoretisk generaliserbarhed, og således vil de udledte tendenser formodentlig være gældende for flere individer end blot projektets egne.

I henhold til projektets tre-fase model, har den vist sig at være særdeles anvendelig vedrørende ekstremistiske holdningsdannelsesprocesser. Modellen, og teorirammen bag, skaber et overskueligt overblik over den holdningsdannelsesproces, der ønskes afdækket, og kan samtidig indkapsle unikke såvel som generelle teoretiske tendenser på tværs af ideologiske grupperinger. Tre-fase modellen adskiller sig desuden fra eksisterende modeller på området, ved at have et større fokus på individernes informationsindsamling og dens rolle

i radikaliseringsprocessen. Ydermere har tilføjelsen af politisk socialisering været essentiel til at afdække, hvordan socialisering påvirker individet allerede inden radikaliseringsstart, og har afgørende betydning for deres senere færd i mødet med ekstremistiske miljøer. Visse forbehold skal dog tages ved brug af modellen. Der kan konkluderes store overlap mellem de enkelte faser i modellen fra informant til informant, hvor nogles forløb er tæt på modellens opstilling, mens andre informanternes informationsfase og eskaleringsfase nærmest foregår parallelt. Således er det vigtigt at understrege, at starten på en ny fase, ikke markerer slutningen på den foregående. Modeller med fastlåste opdelinger af holdningsdannelsesprocesser, vil opleve store udfordringer med at undersøge flere informanter, da meget få mennesker har det præcis samme forløb.

Litteraturliste

Aarhus Universitet. (u.å.a). Interviews. Lokaliseret den 2. april 2023 på

<https://metodeguiden.au.dk/interviews/>

Aarhus Universitet. (u.å.b). *Rapport*. Lokaliseret den 2. april 2023 på

<https://metodeguiden.au.dk/rapport>

Aarhus Universitet. (u.å.c). *Demand characteristics*. Lokaliseret den 2. april 2023 på

<https://metodeguiden.au.dk/demand-characteristics>

Aarhus Universitet. (u.å.d). *Validitet*. Lokaliseret den 10. april 2021 på

<https://metodeguiden.au.dk/validitet/>

Aarhus Universitet. (u.å.e). *Reliabilitet*. Lokaliseret den 10. april 2021 på

<https://metodeguiden.au.dk/reliabilitet/>

Anti-Defamation League. (2011). *Bigots on Bikes: The Growing Links between White Supremacists and Biker Gangs*. Lokaliseret den 26. maj 2023 på

https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/combating-hate/ADL_CR_Bigots_on_Bikes_online.pdf

Antoft, R. & Salomonsen, H. (2007). Det kvalitative casestudium - introduktion til en forskningsstrategi. I: Antoft, R., Jacobsen, M., Jørgensen, A. & Kristiansen, S. Håndværk & *Horisonter: Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. s. 29-57. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Becker, M. H., Decker, S. H., LaFree, G., Pyrooz, D. C., Ernest, K. & James, P. A. (2022). A Comparative Study of Initial Involvement in Gangs and Political Extremism. *Terrorism and Political Violence*, 34(8), s. 1647-1664.

Binder, J. & Kenyon, J. (2022). Terrorism and the internet: How dangerous is online radicalization? *Front*. Lokaliseret den 19. maj 2023 på

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9606324/pdf/fpsyg-13-997390.pdf>

Booth, S. (2022, 13. december). What Is the Dark Triad and Why Are People With These Traits So Dangerous?. *health*. Lokaliseret den 21. maj 2023 på <https://www.health.com/condition/antisocial-personality-disorder/dark-triad>

Borum, R. (2003). Understanding the Terrorist Mind-Set. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 72(7), s. 7-10.

Boyer, P. (2018). *Minds Make Societies: How Cognition Explains the World Humans Create*. New Haven, CT: Yale University Press.

Brejnrod, P. H. (2007). *Sociologi*. København: Gyldendal

Brinkmann, S. (2020). Etik i en kvalitativ verden. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: En grundbog*. 3. udgave, s. 581-599. København: Hans Reitzels Forlag

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: En grundbog*. 2. udgave, s. 29-53. København: Hans Reitzels Forlag.

Bryman, A. (2014). *Social Research Methods*. 4. udgave, s. 415-428. Oxford, UK: Oxford University Press.

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. (2019a). *Højreekstremisme: Ideologi*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/ekstremistiske-miljoer-i-danmark/hojreekstremisme-ideologi>

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. (2019b). *Venstreekstremisme: Ideologi*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/ekstremistiske-miljoer-i-danmark/venstreekstremisme-ideologi>

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. (2019c). *Ekstrem islamisme: Ideologi*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/ekstremistiske-miljoer-i-danmark/ekstrem-islamisme-ideologi>

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. (2021). *Ekstremistiske miljøer i Danmark*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/ekstremistiske-miljoer-i-danmark>

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme. (2022). *Ekstremisme og radikaliserings*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/ekstremisme>

Center for Terroranalyse. (2022). *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://pet.dk/-/media/mediefiler/pet/dokumenter/analyser-og-vurderinger/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark-2022.pdf>

Dansk Muslims Manifest. (u.å.). Podcast: SHARIA MANIFESTET. Lokaliseret den 4. maj 2023 på <https://www.danskmuslimskmanifest.dk/podcast-sharia-manifestet>

Doosje, B., Moghaddam, F. M., Kruglanski, A.W., De Wolf, A., Mann, L. & Feddes, A. R. (2016). Terrorism, radicalization, and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*. 11, s. 79-84.

Druckman, J., Peterson, E., & Slothuus, R. (2013). How Elite Partisan Polarization Affects Public Opinion Formation. *American Political Science Review*. 107(1), s. 57-79.

Enders, A. M., Uscinski, J. E., Klofstad, C. A., Wuchty, S., Seelig, M. I., Funchion, J. R., Murthi, M. N., Premaratne, K. & Stoler, J. (2022). Who Supports QAnon? A Case Study in Political Extremism. *The Journal of Politics*. 84(3), s. 1844-1849.

Espersen, I. N. & Kristensen, M. (2023, 18 marts). Radikalisering på teenageværelset: I tre måneder fulgte vi et lukket, højreekstremt onlinefællesskab. *Information*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://www.information.dk/moti/2023/03/radikalisering-paa-teenagevaerelset-tre-maaneder-fulgte-lukket-hoejreekstremt-onlinefaellesskab>

Europa-Kommissionen. (2018). TERRA Toolkit. Lokaliseret den 4. maj 2023 på https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/terra-toolkit_en

Fangen, K. & Nilsen, M. R. (2020). Variations within the Norwegian far right: from neo-Nazism to anti-Islamism. *Journal of Political Ideologies*. 26, s. 278-297.

Finifter, A. (1970). Dimensions of Political Alienation. *American Political Science Review*, 64(2), s. 389-410.

Flyvbjerg, B. (2015). Fem misforståelser om Casestudiet. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. *Kvalitativ metode: En grundbog*. 2. udgave, s. 497-520. København: Hans Reitzels Forlag.

Fuglsang, L., Olesen, P. & Rasborg, K. (2018). Introduktion. I: Fuglsang, L., Olesen, P. & Rasborg, K., *Videnskabsteoriene i samfundsvidenskaberne*. 3. udgave, s. 11-52. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Gill, P., Corner, E., Thornton, A. & Conway, M. (2015). *What are the Roles of the Internet in Terrorism?: Measuring Online Behaviours of Convicted UK Terrorists*. Lokaliseret den 19. maj 2023 på https://www.voxpol.eu/download/vox-pol_publication/What-are-the-Roles-of-the-Internet-in-Terrorism.pdf

Helfstein, S. (2012). *Edges of Radicalization: Individuals, Networks and Ideas in Violent Extremism*. Lokaliseret den 19. maj 2023 på <https://www.jstor.org/stable/resrep05592>

Hollewell, G. F., & Longpré, N. (2021). Radicalization in the Social Media Era: Understanding the Relationship between Self-Radicalization and the Internet. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 66(8), s. 896–913.

Ingemann, J. (2017). *Videnskabsteori for økonomi, politik og forvaltning*. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Ingemann, J. H., Kjeldsen, L., Nørup, I., & Rasmussen, S. (2018). *Kvalitative undersøgelser i praksis: Viden om mennesker og samfund*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Jennings, M. K. (2007). Political Socialization. I: Dalton, R. J. & Klingemann, H., *The Oxford Handbook of Political Behavior*. s. 30-39. Oxford, UK: Oxford University Press

Jensen, M., James, P., LaFree, G., Safer-Lichtenstein, A. & Yates, E. (2018). *The Use of Social Media by United States Extremists*. Lokaliseret den 17. maj 2023 på <https://www.start.umd.edu/publication/use-social-media-united-states-extremists>

Jensen, M. A., Safer-Lichtenstein, A., James, P. A. & LaFree, G. (2020). The Link Between Prior Criminal Record and Violent Political Extremism in the United States. I: Weisburd, D., Savona, E. U., Hasisi, B. & Calderoni, F., *Understanding Recruitment to Organized Crime and Terrorism*. s. 121-146. Cham, Schweiz: Springer

Kenyon, J., Binder, J. & Baker-Beall, C. (2021). *Exploring the role of the Internet in radicalisation and offending of convicted extremists*. Lokaliseret den 19. maj 2023 på https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1017413/exploring-role-internet-radicalisation.pdf

Kruglanski, A. W., Bélanger, J. J., Gunaratna, R. (2019). Other Theories of Radicalization. I: Kruglanski, A. W., Bélanger, J. J., Gunaratna, R., *The Three Pillars of Radicalization: Needs, Narratives, and Networks*. s. 65-91. Oxford, UK: Oxford University Press

Kruglanski, A. W., Kataryzna, J., Chernikova, M., Dugar, M. & Webber, D. (2017). To the fringe and back: Violent extremism and the psychology of deviance. *American Psychologist*, 72(3), s. 217–230.

Kunda, Z. (1990). The Case for Motivated Reasoning. *Psychological Bulletin* 1990, 108(3), s. 481-484.

Lammers, K. C. (2020). *Ekstremisme*. Lokaliseret den 15. maj 2023 på <https://denstoredanske.lex.dk/ekstremisme>

Leitch, S. & Pickering, P. (2022). Rethinking social media and extremism. I: Leitch, S. & Pickering, P., *Rethinking social media and extremism*. s. 1-13. Canberra, AU: ANU Press

Miles, M., Huberman, M. & Salanña, J. (2013). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (3. udgave). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60(2), s. 161–169.

- Muro, D. (2016). *What does Radicalisation Look Like? Four Visualisations of Socialisation into Violent Extremism*. Lokaliseret den 15. marts 2023 på https://www.cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionales_cidob/n1_163/what_does_radicalisation_look_like_four_visualisations_of_socialisation_into_violent_extremism
- Munk, A., & Reske-Nielsen, F. (1974). Introduktion til politisk socialisering. *Politica*, 7(4-5), s. 1-32.
- Muxel, A. (2020). Political Radicalism Among the Younger Generations. *Youth and Globalization*, 2(2), s. 123-136.
- Nagy, A. & Székely, L. (2012). The Basis and the Structure of the Tertiary Socialization Field and the “Youth-Affairs” as an Autonomous Area. *Acta Technologica Dubnicae*. 2(2), s. 1-18
- Olsen, P. B. (2015). Interview. I: Olsen, P. B & Pedersen, K., *Problemorienteret projektarbejde*. s. 175-188. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- O’Hara, K. & Stevens, D. (2015). Echo Chambers and Online Radicalism: Assessing the Internet’s Complicity in Violent Extremism. *Policy & Internet*, 7(4), s. 401-422.
- Petersen, M. B. & Aarøe, L. (2014). Politisk psykologi: De næste skridt. *Politik*, 17(3), s. 38-48.
- Raets, S. (2017). The We in Me: Considering Terrorist Desistance from a Social Identity Perspective. *Journal of Deradicalization*, 13, s. 1–28.
- Scholz, R. & Tietje, O. (2002). *Embedded Case Study Methods: Integrating Quantitative and Qualitative Knowledge*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Selmer, A. R. (2015, 19. februar). Omar Abdel Hamid El-Hussein voksede op i bandemiljø. *TV 2*. Lokaliseret den 26. maj 2023 på <https://nyheder.tv2.dk/2015-02-19-omar-abdel-hamid-el-hussein-voksede-op-i-bandemiljoe>
- Taber, C. S. & Lodge, M. (2006). Motivated Skepticism in the Evaluation of Political Beliefs. *American Journal of Political Science*. 50(3), s. 755-769.

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Kvalitet i kvalitative studier. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: En grundbog*. 2. udgave, s. 521-532. København: Hans Reitzels Forlag.

Togeby, L. & Thing, M. (2020). *Politisk socialisering*. Lokaliseret den 18. marts 2023 på https://denstoredanske.lex.dk/politisk_socialisering

Torok, R. (2013). Developing an explanatory model for the process of online radicalisation and terrorism. *Security Informatics*. 2(6), s. 1-10.

Van Eerten, J., Doosje, B., Konjin, E., de Graaf, B. & de Goede, M. (2017). *Developing a social media response to radicalization: The role of counter-narratives in prevention of radicalization and de-radicalization*. Lokaliseret den 19. maj 2023 på https://www.researchgate.net/publication/327667910_Developing_a_social_media_response_to_radicalization_The_role_of_counter-narratives_in_prevention_of_radicalization_and_de-radicalization

Von Behr, I., Reding, A., Edwards, E. & Gribbon L. (2013). *Radicalisation in the digital era: The use of the internet in 15 cases of terrorism and extremism*. Lokaliseret den 19. maj 2023 på https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR453.html

Wasburn, P. C. & Adkins Covert, T. J. (2017). *Making Citizens: Political Socialization Research and Beyond*. Cham, CH: Springer.

Weimann, G. (2012). Lone Wolves in Cyberspace. *Journal of Terrorism Research*, 3(2), s. 75-90.

Yin, R. (2009). *Case study research: Designs and methods* (4. udgave). Thousand Oaks, CA: SAGE Publishing.

Østerby, A., Svejdal, C., Svejdal, F., Jensen, N. M. & Glumsøe, M. M. (2021). *Konspirationsteorier under COVID-19: Et casestudie af konspirationsteorier i Danmark under COVID-19 pandemien*. Tilgængelig på https://www.dropbox.com/s/2f10typiycfwlg7/Konspirationer_under_COVID-19.pdf?dl=0